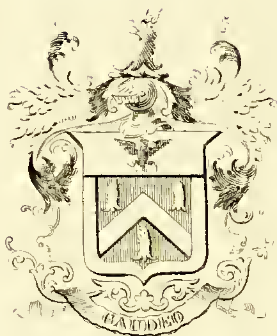

GAUDEO

IOURNAEL

OFTE

Beschrijvinghe van de won-derlijcke Reyse/ gedaen door Willem Corneliſz. Schouten van Hoorn, inde Jaren 1615. 1616. en 1617.

Hoe hy bezuyden de Straet van Magellanes een nieu-we Paſſagie ofte Strate, tot inde groote Zuyd-zee, ontdeckt, ende voort den gheelen Aerdt-kloot omgezeylt heeft.

Wat Eylanden/ vreemde Volcken en wonderlijcke Avontueren hem ontmoet zijn.

Deſen laetſten Druck verbetert, en uyt eenige geſchreven Iournalen, van Aris Claeſſz. en andere, gehouden op de ſelfde Reyſe, mercklijck vermeerdert.

Tot HOORN, Ghedruckt by Iſaac Willemſz.

Door Mieus Ianſz. Appel, Boeckverkooper aen de Roo-ſteen/ in de Nieuwe Bybel/ Anno 1648.

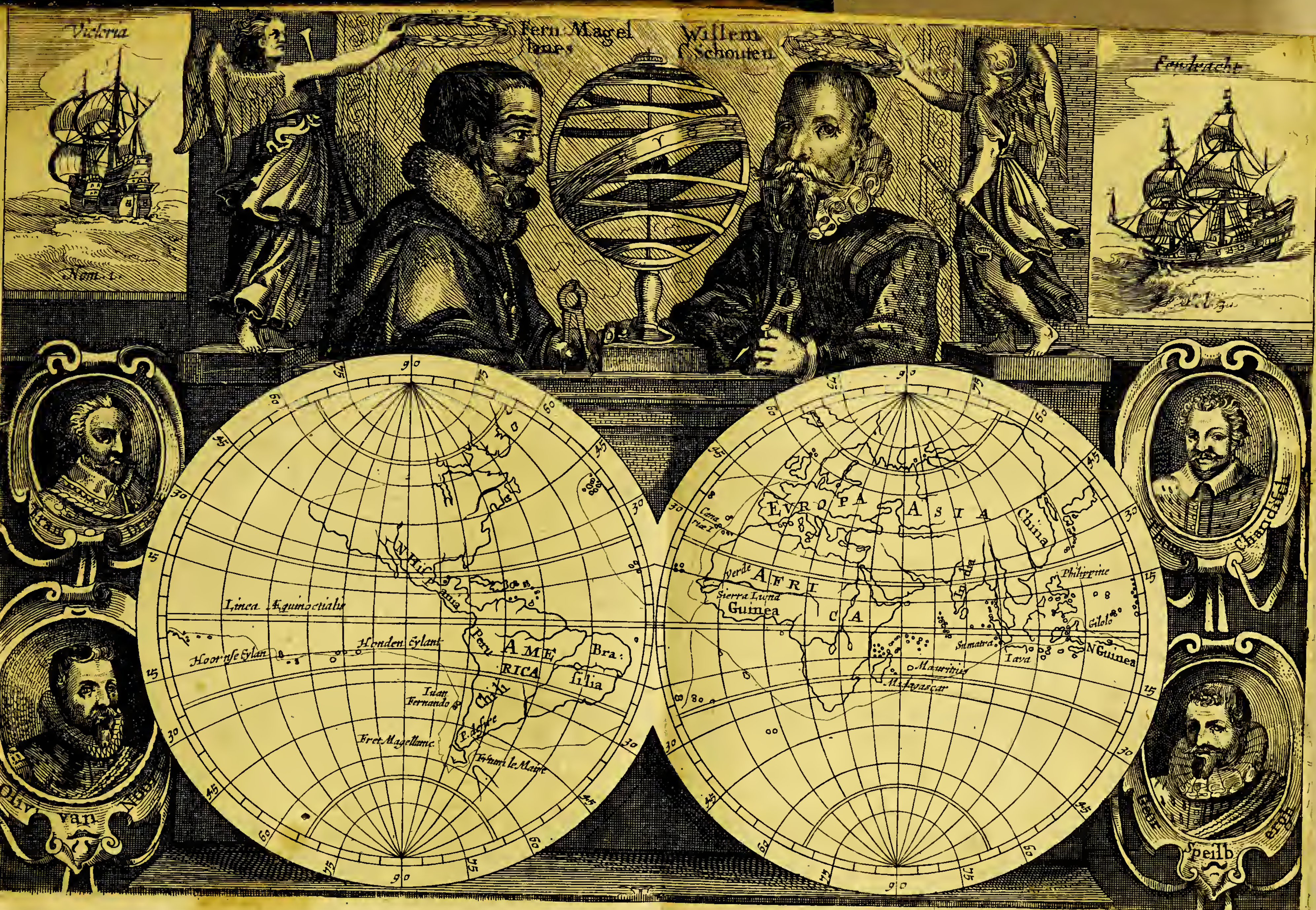
663

Tot den Leser.

BEminde Leser, dat *W.C. Schouten* door sijne reyse onse Stadt *Hoorn* groote vermaertheyt heeft aenghebracht, is onwederspreeckelijck; alsoo de beschrijvinghe ofte het Iournael der selfder reyse, soo menighmael ghedruckt en herdruckt is (oock in verscheyden andere talen) en met groote verwonderingh en smaeck ghelesen; doch alsoo dit ons een eer-lievende blijdtschap heeft aenghebracht, soo heeft het ons oock eyndelijck bedroeft, siende dat dese eer-basuyn van *Hoorn*, te weten, dit voornoemde Iournael, hoe langher hoe slechter van Papier en Druck, ja sommighe by na onleesbaer voor den dagh quam, waer van ons de klachten dagelijcx voor quamen: Derhalven wierden wy aenghe-port en besloten (uyt liefde tot dit Iournael en eer van onse Stadt) het selfde als uyt den dreck op te heffen, en te Drucken op goedt Papier en nieuwe Platen, ghelijck ghy hier sien mooght. Wy hebben 't uyt drie andere Iournalen, (die mede op die reys ghehouden zijn) als van *Aris Claesz. Coopman* op 't *Iacht*, en andere, hier en daer yets vermeerdert, vertrouwen het u. l. niet qualijck sal bevallen.

Vaert wel.

IOUR-

Victoria
Fern. Magel lanes
Willem C. Schouten
Eendracht
Linea Æquinoctialis
Hoornse Eylan
Honden Eylant
N Hispania
Peru
AME RICA
Bra: silia
Iuan Fernando
Chili
Fret Magellanic
EVROPA
ASIA
China
Philippine
Verde
AFRI CA
Sierra Liona
Guinea
Sumatra
Iava
N Guinea
Gilolo
Mauritius
Madagascar
Oliv van

IOURNAEL
Ofte
Beschrijvinghe van de wonderlijcke Reyse/gedaen door VVillem Cornelisz. Schouten van Hoorn, inde Jaren 1615. 1616. en 1617.

Hoe hy bezuyden de Straet van Magellanes een nieuwe Passagie ofte Strate/tot in de groote Zuydzee ontdeckt / ende voort den gheheelen Aerdtkloot omghezeylt heeft.

P den 14. Junij tegen den avondt zijn wy het Landt-diep van Tessel uytghezeylt. 1615. Iunius.

Den 16 smorgens hadden wy Duynkercken in 't gesicht/dreven dien dagh door de Ebbe met moy weder tot in de Hoofden.

Den 17. smorgens hebbẽ wy 't door contrarie wint in Duyns geset/daer gingh Schipper Willem Cornelisz. Schout aen landt na Doveren, ende huerde een Engelsche Constabel/die quam den 19. smorgens aen boordt mette Maets die water haelden.

Den 19. smiddaeghs gingen wy van daer t' seyl/ tegen den avont ontmoeten ons by de Singels een groote Vloot Hollandtsche Sout-schepen.

Den 20. verspraecken wy 3. schepen/setten den eene die van Amsterdam was eenige fictuali by overmidts het sijne op was.

Den 21. hadden wy een storm upten zuyd-westen / die noch den 22. aenhielt/ daeromme hielden wy draghend'/ ende liepen in Wicht, daer socht de Schipper een Timmerman te huyren/maer konde geen bekomen.

Den 25. uyt Wicht ghezeylt/ende quamen den 27. tegen de middagh in Pleymuyen, daer huerde de Schipper een Timmerman van Medenblick.

Den 28. smorgens vroegh zeylden wy uyt Pleymuyen, met een Oostnoordooste windt. Dien selfden dagh lieten wy de maets het ghe weer eens handelen/op dat yder soude weten waer hy op ghestelt was.

Den 29. wast schoon weder / en quamen de Schipper en Commis van het Jacht aen boort van 't groot Schip/ende wierdt geresolveert datmen den vierden der toekomende maent/ het rantsoen soude uyt-deelen / dat is : datmen op groote reysen de spijse ende dranck aen 't Scheeps-volck/ by gewicht ende mate/elck zijn portie uyt-deelt/ daer elck hem met moet behelpen.

Den 4. wiert volgende de resolutie/het eerste rantsoen uyt ghedeelt/ te weten/ voor elck man een kanne biers daeghs/vier pont broot/een halfpondt boter/(behalven het smelten) ter weeck/en vijf kasen voor de geheele reyse. Saghen een groote menighte Walvissen/bliesen het water om hoogh oft roock was. Iulius.

Den 8. op de hooghte van 39. graden 25. minuten te neffens de Barrels, is den onder Timmerman van 't Jacht Claes Pietersz. van Edam ghestorven/ die en hadde geen twee dagen sieck geweest.

1615. Iulius. Den 9. ende 10. hadden die windt Noordelijck ende Noordoost/ ginghen stijf voort/ soo dat wy den 11. Porto Santo ende Madera in't ghesicht creghen/ liepen daer beoosten heen.

Den 12. smorghens saghen wy de Salvages, lieten dat aen bagboort van ons ontrent twee mijlen.

Den 13. smorgens sagen wy de Eylanden van Tenerifa en groot Canarien, liepen ontrent smiddaghs daer tusschen beyden deur/ met stijve noordnoordooste wint/ ende harde voortgangh.

Tusschen den 14. ende 15. met de selve wint ende voortgangh passeerden wy den Tropicum Cancri.

Verliesen haer Boot. Den 16. smorgens met een Noordnoordooste windt/ hadden wy seer hol water/ de Boot die achter aen 't groot Schip sleepte vervulden met water / en de touwen braecken/ soo dat wy die verloren/ hadden hem tot daer toe van Hoorn af ghesleept sonder perijckel: smiddaeghs hadden wy de hooghte van 20. graden 30. minuten.

Den 17. ende 18. hadden wy moy weder ende propere voortgangh / de windt upten Noorden/ Noordnoordwesten ende Noordwesten / ginghen Zuyden ten Westen ende Zuyden aen / ende quamen den 19. smiddaeghs op de hooghte van 14. graden 45. minuten.

Den 20. des morghens verbielen wy benoorden de Cabo verde, waren op acht vadem doen wy het landt eerst ghewaer werden / zeylden langhs de wal/ met den dagh lagh de Caep West ten Zuyden van ons / alsoo dat wy met een Noord-noord-weste windt daer niet boven mochten zeylen / mosten 't daeromme onder 't landt setten op twee-en-dertigh vadem. Des nachts daer aen waydet hart/ met veel donder en regen.

Den 21. smorghens was de wint Zuyd-zuyd-oost/ ende op den dagh variabel / soo dat wy t' zeyl ginghen / setten onsen cours t'zeewaert / eerst West ten Noorden/ na Noord-west / doch vertierden maer ontrent ses mijlen weeghs dien gantschen dagh.

Den 22. dreven wy dien geheelen dagh meest in stilte/ met de zeylen in/ de Cabo Verde lagh Oost van ons/ teghen den avont sagen wy een zeyl Zuydwaert van ons/ dat liep Noord-west aen.

Den 23. smorgens was de windt Zuyden/ soo dat wy 't niet boven de Caep mochten leggen / maer moesten 't setten om de stroom willen/ tegen de middagh maeckten wy weder zeyl/ met een westelijcke windt geraeckten boven de Caep, en quamen 's avondts binnen het tweede Eylandt ten Ancker / op de behoorlijcke reede/ op thien vadem sandt-grondt. Saghen een vreemde sloep na ons toe komen/ maer alsoo het duyster wierdt/ dorste hy niet nader komen / kreghen oock eenige swarten aen boort / die ons seyden datter verversschingh ghenoegh was/ toonden ons groote vriendtschap / maer naermaels bevonden wy datter geen verversschingh/ dat waert was/ te bekomen was.

Den 24. regendet seer/ en wy maeckten gereetschap om water te halen. Des morgens quam de voorschreven sloep by ons / daer in waren 13. Man met een jongen/ waren Vrybuyters van Diepen uyt Vranckrijck van daen / waren in zee van haer Schip gedwaelt/ 't welck al 6. weecken geleden was/ hadden maer voor 6. a 7. daghen fictuali (soo sy seyden) wilden na de kust van Brasijl om te vrybuyten/ hoopten haer Schip daer oock te vinden / sy lieten onse Coopman haer

haer bestellingh lesen.

Den 25. quam den Alkayer (dat is soo veel als den Gouverneur / was een Christen/genaemt Gaspar Gonsalvo, out ontrent 49. Jaren/ hadde 4. Vrouwen) aen boordt/ daer wy met accordeerden om acht staven ysers/ dat wy met vrede voor beyde schepen mochten water halen. 1615. Iulius.

Den 26. wast regenachtigh doncker weder / en saghen een schip uyter zee komen/dat sette twee mijlen van ons onder't landt/'t was een Boot van Rotterdam/dat daer quam om aen die custe te handelen.

Den 28. ende 29. haelden wy water / onse Jacht gingh t' zeyl na de plaets daer de Rotterdammer Man lagh / in een Bay ghenaemt Refresco, om te besien oft wy daer oock mochten bekomen eenige Limoenen/maer quam savonts weder en had niet konnen bekomen.

Den 31. quam een Frans schip/daer de voorverhaelde sloep van was/ by ons op de Reede loopen. Wy hadden den selfden dagh een Negro t'scheep gehouden/die ons 's nachts een bequame plaetse wees om te visschen/ ende onse volck met de Segen aen 't vaste landt gevaren zijnde/ vingen soo veel visch/van veelderley soorten/als beyde 't scheeps-volck in twee dagen eten mochten.

Den 1. Augusti des smorgens gingen wy t' zeyl van Cabo Verde, met het Rotterdammer Bootjen/dat smiddaeghs zijn affscheyt van ons nam/ende sette zijn cours na de Soute eylanden. Wy hadden 't geheele etmael schoon weder/ ende een moye doorgaende koelte upten Noorden / ende ginghen Zuydwest aen. Augustus.

Den 2. hadden wy oock schoon weder ende een moye koelte / hadden twee beestkens aen Cabo Verde gekregen/ namelijck een kleyn Kalf ende een Bock/ die wierden geslacht/daer wy eenen dagh voor beyde Scheepsvolck affschaften.

Den 4. smiddaeghs hadden wy de hooghte van 12. graden 12. minuten : dit etmael wast schoon weder ende moye koelte / met goeden voortgangh / ghelijck oock den vijfden.

Den 7. 8. ende 9. regende het seer / maer wy hadden tamelijcke koelte / ende goeden voortgangh.

Dē 10. wast noch al regenachtigh weder/met kleyne koelte/ende des snachts ontrent 12. uren sagen wy een zeyl voor uyt/dat een Spaensche Bercke was.

Den 15. hadden wy een redelijcke koelte met tamelijcke voortgangh / ende goedt weder. Wy sagen veel vogels geheten Rabos Forcados, ende vingen een Dorado.

Den 16. des middaeghs hadden wy de hooghte van 7. graden 40. minuten/ met schoon weder ende moye koelte/als voren.

Den 17. hadden wy smiddaeghs de hooghte van 7. graden 12. minuten met schoon weder ende redelijcke koelte upten Zuyd-westen. Wy vingen dien dagh veel Boniten ende Albacoreten.

Den 18. ende 19. continueerde de bylegger noch als voorē/ ende wy resolveerden onse cours na Sierra Liona te setten / om aldaer te ververschen / overmidts onse volck de scheurbuyck hart begosten te krijghen / en alle daghen door harde contrarie windt moesten by legghen / 't was oock te laet om spoedigh door de linie te passeren / oock hadden wy aen de Caep luttel ververschingh bekomen. Dit etmael hadden wy schoon weder met moye koelte/des smiddaeghs hooghte bekomen van 7. graed. 55. minuten.

Den 20. smiddaeghs hadden wy de hooghte van 7. graed 25. minuten / met

1615. Augustus wy weder ende een wackere koelte upten Zuyden/ ginghen Oost en Oost ten Noorden aen/saghen veel Landt-voghelen en veranderingh van water/teghen den avondt wierpen wy 30. vadem sandtgrondt/en gemoeten het landt wel ontrent 40. mylen eerder als wy gisten / setten 't snachts op 16. vadem/ en waren aende Westkant vande Baixos van S. Anna.

Den 21. smorgens gingen wy met de dagh t' zeyl/ende sagen het hooge landt van Sierra Liona van ons Noordoost ten Noorden ontrent ses mijlen / saghen oock de Eylanden van Mabrabomba, die leggen aende Zuyd hoeck van 't hooge landt van Sierra Liona, benoorden de Baixos, van S. Anna. Sierra Liona is heel hoogh landt/ soo datter gheen soo hooghen landt is in die gewesten tusschen de Cabo Verde ende kuste van Guinea/daer aen het oock seer kennelijck is. Wy deden dien dagh ons beste om naer landt te komen / hadden meest in stroom/liepen aen de kant ende oock over de Baixos van S. Anna heen/ op 10/ 9/ 8/ 7/5/ vadem waters / als wy Noordwaert zeylden soo dieptent / maer Oostwaert droogh[d]et/soo dat wy 't des avondts setten met hoogh water op vijftehalf vadem weecke gront / maer snachts met laegh water en wast niet dieper als vierdehalf vadem/ dan 't was schoon klaer weder.

Den 22. smorghens met den dagheraedt is de Schipper Willem Schouten aen 't Jacht ghevaren/ en daer met voor heen ghezeylt/het groot Schip is ghevolght/gingen met een Noord-westen windt Noordnoordoost aen/met een ebbe onder de boegh/gheraeckten soo van de Baixos af tot op 19. vadem/en quamen by de Eylanden van Mabrabomba , die zijn seer hoogh/ ende legghen met hun drien op een rye Zuyd-zuyd-west / ende Noord-noord-oost een half mijl vande Zuydhoeck van Sierra Liona t'Zeewaert / daer kreghen wy vlack water van vijf/vier vadem/slechte modder-grondt/ wy setten 't ontrent een mijl van lant/ voeren daer aen/ maer vonden 't onbewoont van menschen/ dan sagen menighte van groote wilde dieren voetstappen/'t lant was woest/vol wildernissen/ laghe morassen en hooghe geberghten.

Den 23. smorgens is de opper-Coopman Iacob le Maire aen 't Jacht ghevaren / ende van daer met beyde de Boots na landt / vonden een Riviere daer voor lagen eenighe rudsen ende klippen / soo datmen met geen Schepen daer in mocht / maer binnen zijnde wast diep ende wijt ghenoegh om met schepen te laveren/zy en vernamen daer oock gheen volck/dan saghen drie wilde Ossen ende menighte van Meerkatten/oock eenighe Voghels die blasten als honden. Zy voeren met de vloet wel drie mijlen op/ vonden hier en daer een wilde Palmijt/ maer quamen savondts weder aen boordt / ende en hadden gheen teycken van volck/noch van eenighe vruchten (die haer dienstigh mochten zijn) ghesien.

Den 24. zijn beyde de Schuyten weder aen Landt gevaren/om te soecken na menschen of eenighe vruchten om te ververschen / elck in een besondere Riviere. Aris Claesz. Coopman van 't Jacht/ met een van d' Assistenten in d'een/ende Claes Jansz. Ban/met onse onder-stuer-man en een ander/ elck wel vijf mijlen te landewaert in/en quamen den 25. smorgens weder aen boort. De Coopman van 't Jacht hadde gheweest in een soute Rivier/ en niet uytgherecht/dan bracht alleenlijck vijf ofte ses wilde Palmijten mee. Maer Claes Jansz. Ban had geweest in een soete Revier/ en daer een vlackte gevonden met acht ofte negen Limoen boomen/ die zy ghe schud ende daer af ontrent 750. Limoenen ghekregen hadden/die waren by naest rijp/bequaem om te duyren/ sy hadden daer

oock

oock ghesien veel Schiltpadden/met sommighe Crocodillen/maer gheen volck. 1615.
Wy resolveerden te proeven of wy met beyde Schepen souden mogen komen in Augustus
de soete Rivier/om ons aldaer van versch water ende Limoenen te versien/ginghen onder zeyl/ maer vonden te magher water/ soo dat wy 't moesten setten op ses vadem/het Jacht setten 't voor de Revier by de lager wal/ dan hadden daer slecht water door 't verschut vande Baixos van S. Anna. De Commis Jacob le Maire ende Aris Claesz. Commis van 't Jacht/zijn met de Boot de Rivier inghevaren/met heel reghenigh weder.

Den 26. waydet stijf upten Zuyd-zuyd-westen/soo dat wy niet konden uptrechten met zeylen/doch het Jacht liep naer de Zuydhoeck vande Bay / die is ontrent vijf mijlen wijt van de Noordwal totte zuydwal.

Den 27. smorghens lichten wy ons Ancker/om na 't Jacht te zeylen / en ontrent de middagh quam de Boot van 't Jacht / met de Commis Jacob le Maire weder aen boordt/en brochten mede ontrent 1400. Limoenen die sy inde Rivier hier en daer becomen hadden / maer hadden gheen menschen vernomen. Saghen daer Patrijsen / Opevaers en Schiltpadden en pluckten daer oock eenige Oesters. Des Avondts quamen wy by 't Jacht/ setten 't daer op vierdehalf vadem steeckgrondt.

Den 28. is onse Stuerman met beyde de Boots na de Rivier gevaren / daer wy voor lagen/en quamen tegen den avondt weder/ hadden geen landt ghevonden bequaem om op te gaen/noch eenigh teycken van menschen / dan alleen een Buffel met een Kalf/voort moras en boomen/die stonden in 't soute water.

Den 29. alsoo wy bevonden dat wy niet en waren in de Riviere van Sierra Liona/ besloten wy heel vroegh van daer t' zeyl te gaen/ en te loopen benoorden het hooghe Landt/ 'smiddaeghs zeylden wy boven de Eylanden van Mabrabomba, te weten daer bewesten heen/ en na 't hooghe landt daer benoorden tot op 12. en 15. vadem daer by langhs/en quamen des avondts om den hoeck/ daer setten wy 't op vijfthien vadem.

Den 30. smorghens lichten wy ons Ancker / en dreven met de stroom en een zuydelijcke windt/ voor het Dorp op de rechte reede in Sierra Liona, setten 't daer op acht vadem sandtgrondt/ontrent een musquetschoot van landt/ alwaer wy sagen acht oft negen huyskens met stroo ghedeckt. De Swarten riepen ons in haer tale toe/dat wyse aen boort souden halen/alsoo sy daer geen Canoas en hebben/wy sonden ons boot aen landt/ dat terstont wederom quam met vijf Swarten/waer af een de Tolck was. Dese begeerde datter volck in ostagie blijven soude/want daer had korts te voren een Frans schip geweest/ dat twee Swarten mede genomen hadde. Aris Claesz. die mede aen lant gevaren was bleef in ostagie / met de hooghbootsman/mede hebbende een weynigh Coralen/ daer hy dien achtermiddagh tegen ruylde wel 700. Limoenē/ by naest heel rijp/ ende twee bosschen Bananas/ mede ten naesten by rijp : de Tolck ghenaemt Emanuel sprack alderley tael onder malkanderen. Onse volck/ alsoo wy dit etmael schoon weder hadden / deden noch dien selven dagh een tocht om water/ dat daer seer licht valt te halen / komt van 't gheberghte loopen tot in de reede toe/soo dat wy de vaetjens maer hielden onder de af-wateringh/ende brochtent boorts in de Schuyt/ 't was seer goedt water.

Den 31. haelden wy onse vaten vol water/ ende des morgens voeren Jacob le Maire/ Aris Claesz/ Claes Jansz. Ban / ende alle d'Assistenten aen landt/

1615. en ruylden dien dagh by gissinghe wel 25.duysent Limoenen/ al voor weynigh Coralen ende slechts Neurenburghsche messen / men souder wel hondert duysent geruylt hebben/hadmense begeert/want daer stondender heele bosschen vol: des avonts ruylden wy oock een 300d visch van de Negros. Des selven daeghs gingh een van onse Officiers met 2.andere/ door een Bosschagie daer een padt door liep/ ontrent een half uur ghegaen hebbende / quamen sy in een groot pleyn van ontrent 5.a 6.mijlen inden ommegangh / daer vonden sy veel Vrou-volck besich met zaet te dorschen/uyt langh verdort gras als hoy 't welck in dat pleyn wies/de grondt was anders niet als een vlacke kyselsteen / hier en daer dunnekens met aerd bedeckt/daer wies het in/en is een zaet oft bol of heulzaet waer/ dat selfde koken sy ghelijck wy het gort doen/en eten 't in plaets van broodt/tot vis/maer al sonder sout/ koocken de vis oock sonder sout. Sulck zaet en overvloet van vis/schijnt al haer spijse te wesen die sy hebben/sy maeyen en dorschen van dit zaet ordinaris gheen meer teffens als sy daghelijcx van doen hebben/ of op 't meeste voor 5.a 6. dagen.

September. Den 1. September namiddagh lichten wy ons Ancker / ende dreven door stroom wederom af/met schoon weder ende moye koelte / tegen den avondt setteden wy 't by de mont van de zee door een kleyn rivierken.

Den 2.des morghens voer onse Jacht aen strandt / met hoogh water om schoon te maken/want daer goede gelegentheydt was/ 't water valt daer seven voeten op en neder. Des avondts quam onse volck weder aen boort/mede brengende een kleyn wit beestken geheten Antlop,dat sy in de bosschage ghevonden hadden/in een strick by de Negros gestelt. Sy brochten oock ettelijcke Limoenen t'scheep/ende tegen den avont voer 't Boot uyt visschē/ dat een moye 300d mede brocht/met een deel Palmitas/die sy in de Bosschage afgehouwen haddē.

Den 3.na de middagh quam 't Jacht al schoon gemaeckt weder van strant/ oock voer onse Schipper uyt visschen ende brocht des avonts een schoone 300d Visch aen boort/een fatsoen van Visschen gelijck de Schoenmaeckers snijmessen. Het volck brachten oock elck voor haer hooft 150.Limoenen t' scheep.

Den 4.smorgens vroegh wonden wy onse Anckers / ende gingen onder zeyl uyt Sierra Liona,met weynigh koelte/ maer setten het savonts weder/deur contrarie wint/op 15.vadem goede Ancker-grondt.

Den 5.in 't eerste quartier lichten wy wederom 't ancker/ ende gingen onder zeyl met stilte/maer settent in het derde quartier wederom op 14.vadem zandtgrondt.

Den 6.in 't eerste quartier ginghen wy onder zeyl / maer hebbent deur contrarie windt weder op 22.vadem sandt-gront geset. Wy mochten 't lant van Sierra Liona noch sien/en vernamen hier stercke stroomen.

Den 9.ginghen wy weder onder zeyl met weynigh koelte/ ende setten het savonts te ses uren wederom deur contrarie wint op 22.vadem zant-grondt.

Den 10.in 't eerste quartier gingen wy met een zuyd-weste wint onder zeyl/ maer alsoo 't des namiddaeghs stil was / lieten wy met staende zeylen onse werpancker wederom vallen. Een weynigh tijdts daer na begost het koeltje wederom te wackeren/ wy lichten ons Ancker / maer lieten 't in 't derde quartier deur stilte weder vallen op 29. vadem. Het leste quartier kreghen wy wederom een weynigh koelte/ende lichten 't Ancker / maer wat middelen dat wy sochten/ konden niet voort komen.

Den

Den 11. gingen wy onder zeyl/ maer settent in 't tweede quartier deur stilte/ 1615.
de stroom gingh hier om de noordt. Een weynigh daer na/lichten wy wederom Sep-
't Ancker/deur diender een weynigh koelte quam maer het werdt weder stil met tember.
een betogen lucht.

Den 12. hadden wy smiddaeghs de hooghte van 9. graden 20. minuten / sa-vonts setten wy het op 17. vadem. De artyckel brief wierden het scheeps-volck voor gelesen.

Den 13. ende 14. was 't meest stil/met een betogen locht.

Den 15. smorghens lichten wy ons Ancker ende ginghen onder zeyl/met een westnoordweste windt/ het regende dit geheel etmael langh ende 't Jacht was des morgens door een dicke mist van ons verduystert / daerom wy tweemael schoten / elcke reys een uyr verscheyden / ende ontrent 10. uren quam het wederom by ons.

Den 16. was de windt variabel/ende wy settent op 25. vadem. Het regende dit etmael/ende waeyde een harde koelte/gelijck oock den 17.

Den 18. smiddaeghs ten twaelf uren gingen wy onder zeyl/ ende onse Jacht verloor zijn tou met het Ancker in 't winden doen 't op en neer stont/het waeyde een harde koelte ende 't water gingh redelijck hol.

Den 19. smorgens alsoo wy noch contrarie wint hadden ende weder gantsch zee moede waren/door het dagelijcx onweder ende regen/besloten wy weder na Sierra Liona te loopen om te ververschen en te verwateren / namiddaeghs kreghen wy weder de goede windt upten noord-westen / daer over wy weder onse cours veranderden zuyden aen/ om onse reyse te voorderen.

Den 20. hadden wy noch de goede windt/ginghen zuyden aen/ hadden smiddaeghs de hooghte van 8. graden 30. minuten.

Den 21. ende voort dese gheheele maendt upt / hadden wy variabele winden/ veel stilten/ende alle dagen groote geweldige regen/hadden den 30. smiddaeghs de hooghte van 5. graden.

In 't beginsel van October hadden wy variable winden / somtijdts stilten/ October
ende regende geweldigh heele nachten ende daghen aen malkanderen.

Den 5. hadden wy de hooghte van 4. graden 27. minuten. Ontrent de middagh was sulcken ghedruysch voor aende boegh van 't Schip/dat onse Schipper zijnde achter inde Gaeldery / meynde datter een man voor van 't Schip ofte vande boeghspriet in 't water viel/maer alsoo hy ter zijden daer na upt sach/ sagh hy dat de Zee heel root van bloet was als offer een groote menighte bloet uytgegoten hadde gheweest/daer in hy verwondert was/ niet wetende wat het mochte bedieden; maer bevonden daer na dat een groote gehoornde Visch ofte Zeemonster teghen 't Schip met syn hoorn hadde ghestooten met een wonderbaerlijcke kracht / want doen wy quamen in Porto Desire, en 't Schip aldaer op strandt setten om schoon te maecken/vonden wy voor inde boegh ontrent seven voeten onder water een hoorn in 't Schip steecken / van fatsoen ende dickte seer ghelijck het eyndt van een gemeene Olifants tant/ niet hol/ maer vol/ van heel vast sterck en seer hart been / stack door drie huyden van 't Schip heen / te weten door twee dicke plancken van grenen / en een dicke planck van eecken hout/noch een stuck in een inhout/daer 't ten laetsten op gekeert was/met groot geluck; want soo 't binnen het Schip tusschen de inhouten waer uytghekomen/ 't soude mogelijck een grooter gat gemaeckt hebben/ en 't Schip met ons allen

1615. October in perijckel van vergaen gebracht hebben. Desen hoorn stack ontrent wel een half voet diep in 't Schip/ en een kleyn half voet daer buyten daer hy met groot ghewelt kort afghebroocken was/daer over dat monster soo gheweldigh hadde ghebloedt.

Den 6/7/ ende 8. noch al variabel regenigh weder / 't reghende den achtsten 't geheel etmael langh.

Den 10 vingen wy veel visch/ en hadden smiddaeghs de hooghte van 3.graden 30.minuten.

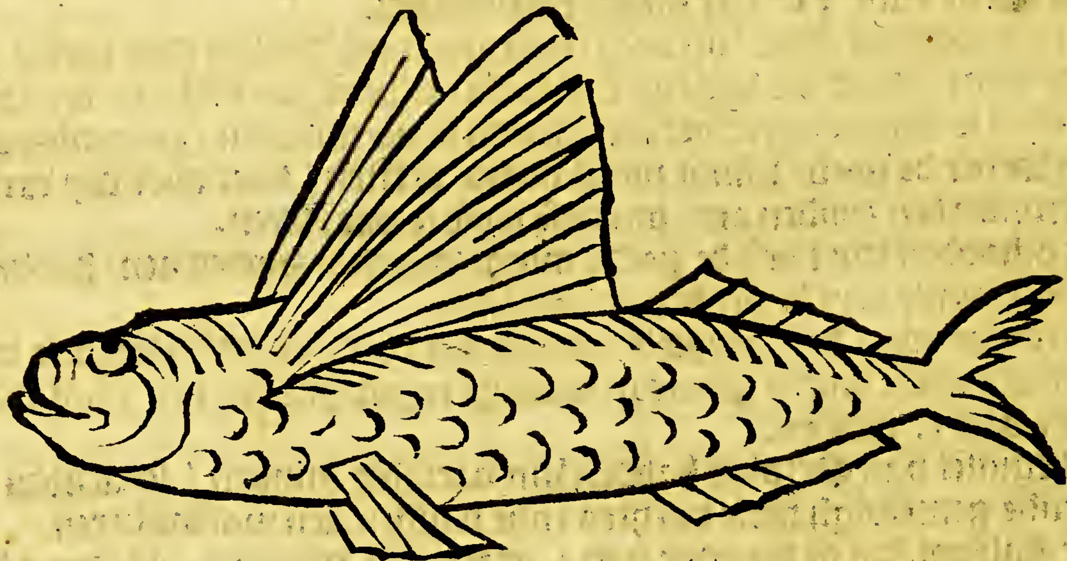
De navolgende dagen hadden wy al zuydelijcke ende variable winden.

Den 15.hadden wy de hooghte van 2.graden en 35.minuten / ende vinghen dien dagh wel inde 40.Boniten.

Den 16.hadden wy de hooghte van een graed 45.minuten/vingen dien dagh heel veel visch/hadden slecht water/ ende sagen veel Walvisschen.

Tusschen den 19. ende 20. ontrent middernacht passeerden wy de Linie Equinoctiael.

Den 20. quam een vliegende Vis in ons Schip vlieghen van dit fatsoen.

De zuydooste ende zuydzuydooste winden continueerden tot op den 24.doen kregen wy een oostzuydooste windt/ gingen zuyden aen/ hadden soo hollen water dat de blinde vande Zee aen stucken werde ghesmeten / smiddaeghs hadden wy de hooghte van 3.graden 43.minuten bezuyden de Linie.

Den 25.hadden wy de cours ende windt als vooren. Tot dese tijdt toe hadden wy gevaren/sonder dat yemant in onse Schepen wist (behalven alleen onse Schipper ende Bewindthebber Willem Cornelisz. Schout / ende den opper Coopman Jacob le Maire) waer dat wy souden varen: doen wierdt ons allen van haer voorghelesen het voornemen van onse reyse (dat was dat wy souden soecken door een anderen wegh) als door de Strate van Magellanes te komen inde Zuydzee / om aldaer te ontdecken seeckere nieuwe landen in 't Zuyden/ daer meynden sy datmen groote rijckdommen soude konnen halen / oft soo dat niet naer wensche en quame te succederen / datmen dan voort langhs de groote Zuyd-zee soude zeylen na de Oost-Indien. Over dese verklaringe was onder het Scheeps-volck dien dagh een groote vreucht/als die nu wisten waer sy ghe- leydt

leyt wierden/hopende oock elck in 't sijne/vande goede reyse yet wat te genieten/ en daer van verbetert te wesen.

Den 26. hadden wy smiddaeghs de hoochte van ses graden 25. minuten/met schoon weder ende moye koelte. De volgende dagen van October hadden wy ooste ende noordooste winden/ ginghen meest zuyden aen/hadden ten laetsten de hooghte van 10. graden 30. minuten.

Den 1. November passeerden wy de Sonne / soo dat wy die nu des middaeghs noordwaert van ons kregen. 1615. November.

Den 3. hadden wy de hooghte van 19. graden 20. minuten / wy saghen sommighe swarte voghels/ met twee ofte drie Jan van Genten/en na de middagh sagen wy een vande Eylanden van Mertin Vaes geheten Ascension, lagh van ons zuydoost ten oosten / op de hooghte van 20. graden / wy bevonden aldaer wassende noordoosteringe van 20. graden/ hadden de windt al uyt den noorden ende noordnoordoosten/ghelijck de voorgaende dagen/doende ons cours zuyden aen. Op dien dagh kregen het scheeps-volck dubbeld randtsoen van wijn/om dat wy de periculoose drooghten vande Abrolhos gepasseert waren.

De volgende dagen al totten 10. toe/ zeylden wy meest zuydelijck ende zuydwest/quamen doen op de hooghte van 25. graden 33. minuten.

Den 11. bevonden wy aen 't Compas 17. graden wassende noordoosteringe/ deden onsen Cours met een zuyden wint west ende westzuydwest.

Den 12. hadden wy de wint zuydoost ten oosten/en oock/zeylden zuyd-zuydwest ende zuyd-west / waren smiddaeghs op de hooghte van 26. graden 45. minuten.

Den 13/14. ende 15. gingen wy zuyden aen/ende zuydwest/ met een oostelijcke windt.

Den 16/17/ende 18. met zuydelijcke wint/ deden wy ons cours meest westzuyd-west aen/hadden smiddaeghs de hooghte van 34. graden 15. minuten/ en sagen veel walschot drijven.

Den 19. hadden wy de wint uyten noorden ende noordwesten/ zeylden zuydzuyd-west aen / en bevonden dat wy met de stroom stijf om de zuyd ghevoert wierden.

Den 20. hadden wy de hooghte van 36. graden 57. minuten/sagen veel quallen drijven/ende groote menighte van Zeeluysen/een gedierte de Luysen seer gelijck/vande groote als een kleyne vliege.

Den 21. hadden wy des middaeghs de hooghte van 38. graden en 25. minuten/en veranderingh van water/wierpen 't loot/maer vonden geen gront/ hadden 17. graden wassende noordoosteringe der naelde / wy sagen dien avondt de nieuwe Maen 21. uren oudt zijnde.

Den 22. wierdt by den Raedt gheordonneert yder man daeghs te gheven een mutsken spaensche wijn/met een mutsken olie ter weeck/want de fransche wijn ende boter waren op.

Den 23. saghen wy veel Walvisschen en bleeck water / hadden smiddaeghs de hooghte van 40. graden 56. minuten.

Den 24. sagen wy noch veel groote Visschen/en veel steenkroos drijven/hadden hol water uyten westen/ en sagen seer veel gevogelte.

Den 30. hadden wy bleeck water/als of wy by lant hadden geweest/ waren op de hooghte van 46. graden 15. minuten/sagen oock veel gevogelte.

1615. Decemb Den 2. December op de hooghte van 47. graden 45. minuten/ sagen wy veel steenkroos drijven.

Den 4. sagen wy noch veel steenkroos/bleeck water ende veel gevogelte/hadden smiddaeghs de hooghte van 47. graden 25. minuten/en 16. graden wassende noordoosteringe der Zeylnaelde/ tegen den avont wierpen wy grondt op 75. vadem/santgrondt.

Den 5. smorghens wierpen wy grondt op 65. vadem / sagen veel ghevogelte ende kroos/des smiddaeghs hadden wy hooghte van 46. graden 25. minuten/ santgrondt 54. vadem/sagen dien dagh veel Walvisschen.

Den 6. smorghens met den dage hadden wy diepte van 46. vadem/ ginghen met een noordwesten windt westzuydwest aen/hadden smiddaeghs de hooghte van 47. graden 30. minuten/na de middagh hadden wy grondt op 42. vadem. Ontrent te vier uren sagen wy het landt/was niet seer hoogh / een slechte kust/ witachtigh aen te sien/ wy vervielen na wenschen ende begheeren recht benoorden de haven van Porto Desire, en des avondts setten wy 't op 10. vadem/ontrent anderhalf mijle vande wal/hadden een ebbe die om de zuyd liep/soo sterck als inde hoofden of voor Vlissinghen.

Den 7. smorgens lichten wy ons Ancker/ginghen onder zeyl zuyden aen/ tot ontrent de middagh/doen quamen wy voor de haven van Porto Desire, leggende op de hooghte van 47. graden 40. minuten/liepen na het gat toe/daer komende hadden peyl hoogh water / soo dat de klippen daer Olivier van Noord af schrijft/diemen in 't inseylen van dese haven noordwaert van hem moet laten/ al onder water waren/maer aende zuydhoeck lagen eenige klippen boven/ die wy daer voor aen sagen/liepen daeromme daer bezuyden heen/ maer zeylden bezuyden het rechte gat/in een verkeerde inham in een sack/en setten 't daer met hoogh water op vijftehalf vadem: doen 't water laegh was hadden wy niet meer als 14. voet waters/so dat het Schip de Eendracht met het achter-schip vast op de gront sat/en was al klippige gront/wy hadden de windt westelijck uptet landt/ en slecht water/tot onse geluck/ want hadden wy een oostelijcke windt ghehadt met eenighe koelte/wy hadden 't schip ghewisselijck quijt gheweest/wy vonden daer op de klippen veel eyeren/ en vingen daer schoone mosselen en visch / onder andere Spieringen van 16. duymen langh/daer over wy dese Inham noemden de Spierincx bay. Onse sloep voer aen de Pinguijns Eylanden/legghende oostzuydoost twee mijlen van Porto Desire, die quam des avondts laet aen boordt/ brachten twee Zeeleeuwen en 150. Pinguijns/die wy des anderen daeghs aten.

Den 8. smorghens met den dagheraet zeylden wy met een landelijcke windt upt de Spieringhbay / ende setten 't recht voor de haven van Porto Desire, sonden onse sloep om in 't gat te diepen/die quam tegen de middagh weder / vondt 12/13. vadem waters in 't gat/ recht na middagh met peyl hoogh water en een oost-noordooste windt /gingen wy weder onder zeyl/het Jacht voor heen. Recht het gat in. Doen wy ontrent anderhalf mijle de Rivière ingeseylt waren /kregen wy inde wint/lieten ons Ancker vallen op 20. vadem/ de grondt was daer van gladde steen / want kreghen een half ure daer na een harde windt upten noordwesten/beyde de Schepen legghende elck voor twee Anckers/ dreven terstont tegen de zuydwal aen / ja 25. anckers en soudense niet ghehouden hebben/ soo dat wy vastelijck meenden beyde Schepen daer verloren te hebben. Het groot schip sat met de kimme op de klippen en schrode met het vallende water

daer

Nom. 2.
Fol. 13.
M
L
N
A
E
F
B
C
D
H
K
I

1615.
Decem

Aenwijſinghe vande kaerte N°. 2.

A Is de Spieringh-bay.
B De plaetſe daer wy met groot perijckel aende wal dreven en droogh vevielen.
C Is het vogels Eylandt.
D 't Leeuwen Eylandt.
E Het Coninghs Eylandt daer wy onſe ſchepen ſchoon maeckten.
F Verbrant ons Jacht.
G Is de water plaets.
H De begraeffeniſſe vande Patagones op de hooghte/ daer wy gebeenten onder vonden van 10. en 11. voeten langh / de hoofden daer van (onder open ghemaeckt zijnde/ konden over onſe hoofden heen gheſet worden als Helmen.
I. K Is een Zee-Leeuw en Leewin.
L Zijn dieren als Harten doch met langhe halſen.
M Vogel-Struyſen die wy hier veel ſaghen.
N Is een ſteenen Mick vande nature aldaer wonderlijck ghemaeckt / ſchijnt van verre een kaep of warder.

---

daer by neder/altemet wat/dan bleef dicht:maer het Jacht beviel op de klippen/
alſoo dat het water hem gheheel ontliep / en datmen met het laeghſte water 1615.
droogh-voets onder de kiel neffens de groote maſt mocht doorloopen : de kiel De-
ſtont meer als een vadem uyt het water/ een dingh ſeer ſchrickelijck om te ſien. cember.
Ende alſoo 't uyt den noordnoordweſten ſterck waeyde/ wert het van de windt door omvallen opgehouden/dat bleeck daer uyt/dat doen 't begon te ſtillen/ vielt teghen de wint vande wal af op ſijde / met de kimmen wel drie voet lagher als de kiel/daer wy alle ſeer van verſchrickten / meenende het Jacht verloren ende quijt te zijn/maer de vloet komende ende ſtil blijvende / rees het weder op/ daer wy alle niet weynigh in verblijdt waren.'S avonts met een ſtilte wonden wy vande wal af / ende ſnachts quam 't Jacht oock by ons.

Den 9. ſmorgens gingen wy weder onder ſeyl inwaert aen/ en quamen by 't Coninck Eylant van Olivier alſoo genaemt. Het Jacht geraeckte daer achter/ ende ſetten 't daer / maer met d'Eendracht konden wy daer niet binnen komen door contrarie windt. Ons volck voeren aen 't Eylandt/dat was bykans gheheel met eyeren bedeckt / een man ſtil ſtaende met zijn voeten aen een / koſt met zijn handen bereyken 54. neſten/elck met 3. ofte 4. eyeren/van ghedaente (maer wat grooter) als kivits eyeren/waren van ſwarte ſtern-meeuwen/wy brochtenſe by duyſenden t' ſcheep en atenſe. Vonden daer oock een beſaens rack dat noch goedt was.

Den 10. voer onſe Boot aende noordzijde vande Rivier om verſch water te ſoecken/maer konden gheen vinden/dolven kuylen ſommige wel 14. voeten diep maer vonden 't water al brack/ſoo wel op 't hooghe ghebergthe als inde valeyen/ſavonts quamenſe weder aen boort/brochten vogelen ende eyeren met groote menichte. Vonden op een Eylandt oock een gebroken kantjen en potjen met een ſool van een ſchoen.

Den 11. voer de Boot beneden in de Reviere/ aende zuyd-zijde / om water ende menſchen te ſoecken/maer en vonden niet dan brack water/ſagen ſommige Struyſen ende beeſten by na als Harten/met ſeer langhe halſen/ en waren ſeer ſchu van ons. Op 't hooghſte van't geberghte vondẽ wy eenige begraeffeniſſen/ dat waren eenige hoopen ſteen / en alſoo wy niet en wiſten wat dat mochte beduyden/hebben wy die van een geworpen/ en daer onder ghevonden ghebeenten van menſchen van 10. en 11. voeten langh. Sy legghen de verſtorvene op 't hooghſte vande ghebergthen op d'aerde neder / ende bedeckenſe met een deel Steenen/

1615. Steenen/alleenlijck datse bevrijdt zijn van de Beesten ende 't gevogelte.

December. Den 12/13/14/15/ en 16. zijn ons volck noch dagelijcks aen Lant ghevaren om water te soecken/ maer niet ghevonden/ hoe wel dat Candisch en Olivier schrijven dat aende Zuydtsijde vers water is / soo konden wy 't evenwel niet vinden/sagen wel schoone diepe groene valeyen/ daer water in scheen geweest te zijn/moesten vruchteloos wederom/ dan brochten veel Vogelen / ende menighte van Visch t'scheep.

Den 17. brochten wy ons Schip binnen 't Coninghs-Eylandt aen de wal/ met hoogh water/ om schoon te maecken/ bevielen heel droogh/ soo datmen daer droogh voets macht omgaen.

Den 18. is ons Jacht oock aende strandt gheset ontrent 2. musquet schoten van onse Schip om schoon te maecken.

Den 19. alsoo wy doende waren om de Schepen beyde schoon te maecken/en datmen onder 't Jacht soude barnen / is de vlam onvoorsiens en seer haestigh opgheslagen tot in 't wandt/en terstont inde hooghte gheweest/soo datter in een oogenblick geen kans was om te upten/ te meer alsoo 't Jacht op 't drooghe sat wel 50. voeten van 't water/ en moesten 't alsoo voor onse oogen geheel sien verbranden/sonder dat wy eenige weer daer voor konden doen.

Den 20. met hoogh water brochten wy ons Schip d'Eendracht weder van Landt/en voeren aen 't Jacht/ en blusten den brandt / maer 't was gheheel tot aen 't water afghebrandt. De volgende daghen hebben wy watter van overghebleven was ghesloopt / het hout en het yserwerck dat wy konden bekomen/ met het Geschut ende d'Anckers gheberght / als oock ontrent 36. pondt silver van 't gelt dat meest gesmolten was.

Den 25. vonden onse volck (een goedt stuck te lande in) eenighe kuylen daer versch water in stondt/ dan was wit ende heel dick/daer hebben wy daghelijcx water gehaelt. De sommige van 't volck droegen 't water in kleyne vaetkens op haer schouderen/de andere ginghen geweert met Musquetten om haer te beschermen. Andere haelden dagelijcks veel Voghelen ende Eyeren/oock jonghe Zee-leeuwen/die wy aten/ ende redelijck van smaeck waren. Dese Zee-leeuwen is een ghediert vande groote ghelijck een kleyn peert / hebben hoofden als Leeuwen/met langh ruygh hayr om de halsen / maer de wijfkens zijn slecht sonder hayr/ en niet half soo groot als de manneckens/ men kost die niet dooden dan met een musquet inde borst ofte harssenen te schieten/want al haddense 100. slagen met hantspaken ofte koevoeten/ dat haer 't bloet tot mondt ende neusgaten uytliep/soo liepense nochtans wegh. Terwijlen wy hier in dese Rivier lagen/ hadden wy veel harde winden/ende somtijdts veel reghen ende onweder.

1616. Ianuarius. Den 7. Januarij stelden wy een pael op 't Eylandt/ met een loot en een blicken busken of kokerken/ in het welcke een brief was/ daer in verhaelt stont het notabelste van 't gene ons op onse reyse tot die dagh wedervaren was.

Den 9. Januarij hebben wy onse leste water t' scheep ghehaelt/ ende den 10. zijn wy t' zeyl gegaen om onse reyse te vorderen/maer tegen de middagh kregen wy de windt uyter Zee / soo dat wy 't weder setten by 't Leeuwen-Eylandt, vingen dien dagh veel Visch ende Vogelen.

Den 12. voer onse Sloep na de Pinguins Eylanden, om Pinguins te halen/ maer kost door quaedt weder die dagh niet weder aen boordt komen/maer vernachte inde Spieringh-bay, quam 's anderendaeghs smorghens vroegh aen boordt/

boordt/gheladen met Pinguins, maer waren deur de groote menighte bedorven/ 1616.
en wy worpense over boort. Des namiddaeghs den 13. zeylden wy uyt Porto Ianua-
Desire, maer alsoo 't stille wierdt setten wy 't buyten de haven/ daer na begont rius,
weder te koelen / wy lichten onse Ancker ende zeylden t' zeewaert in.

Den 18. saghen wy smorghens Sebolds Eylanden zuydoost van ons ontrent drie mylen/ die legghen vande Straet verscheyden/ naer 't schryven van Sebaldt de Weert, oostnoordoost/ ende westzuydwest ontrent vyftigh mylen/ wy hadden smiddaeghs de hooghte van 51. graden.

Aldus vertoonen haer de Eylanden van Sebolt de Weert, als sy O. ten N. ontrent drie mylen van u legghen.

Den 20. sagen wy veel steenkroos dryven/ bemerckten dat wy harde stroom hadden/ die om de zuydwest gingh/ hadden smiddaeghs de hooghte van 53. graden/ wy gisten ons 20. mylen van landt besuyden de Strate van Magellanes.

Den 21. hadden wy 's middaeghs de hooghte van drie-en-vyftigh graden.

Den 23. smorgens vroegh kreghen wy een zuydelijcke windt / dan teghen de middagh wierdet stil/ daer na liep de wint westelijck/ smiddaeghs wierpen wy gront op 50. vadem/ swarte sant-gront met kleyne steentjens/ doen kreghen wy een noordelijcke windt met slecht water en moy weder / het water was soo bleeck als of wy binnens landts waren geweest/ en zeylden zuyden ten westen aen. Ontrent drie uren na den middagh saghen wy landt in 't westen ende zuydwesten/ en openbaerde hem korts daer na oock in 't zuyden/ hadden 's avondts een Noordelijcken windt/ ginghen Oost-zuyd-oost aen / om boven 't landt te blyven / het koelde heel dicht met hol water / soo dat wy de Marsseyls inde marssen hadden.

Den 24. smorghens vroegh wierden wy het Lant aen stuerboordt ghewaer/ ende lagh niet boven een groote myl van ons/ wy hadden daer gront op 40. vadem en een Westelijcke windt/ het lant streckte Oost ten zuyden/ met seer hoogh ghebergthe / dat al wit van sneeu bedeckt lagh. Wy zeylden al by dat landt langhs/ ende ontrent middagh quamen wy dat ten eynde/ en saghen een ander Landt daer beoosten/ dat oock seer hoogh ende hackeligh aen te sien was. Dese Landen laghen na ons goedtduncken ontrent acht mylen van malkanderen/ ende scheen daer tusschen beyden door een goede passagie te wesen / en vermoedent te vaster / om dat wy merckten datter een harde stroom om de zuyd tusschen dese Landen in liep / hadden smiddaeghs de hooghte van 54. graden 46. minuten. Na de middagh kreghen wy een Noordelijcke windt. Wy liepen na dese openinghe toe/ maer teghen den avondt werde het stil/ en dreven dien nacht met harde stroom ende weynige windt heen. Wy saghen ontelbare menighte van Pinguyns / oock Walvisschen by duysenden/ soo dat wy ghestadigh daer op mosten passen met aenloeven ende draghend' houden / om de Walvisschen te myden/ op dat wy haer niet op 't lyf en zeylden.

Den 25. smorghens waren wy dicht by 't Oostelijckste landt, dat was seer hoogh ende hackeligh / en streckt op de noordzyde oostzuydoost heen soo verre

wy

1616. Ianuarius. wy sien konden/ wy gaven dat den name van het Staten landt, maer het Landt daer bewesten ons/noemden wy Mauritius de Nassouw. Wy vermoeden datmen aen beyde zyden goede reede ende zant-baeyen soude vinden/ want 't was aen beyde zyden met schoone zandt-stranden/ ende mooye opgaende zant-gronden. Visch/Pinguyns en Zee-robben zyn daer in grooten overvloet/ oock gevogelte en water ghenoegh/dan boomen en konden wy niet sien. Wy hadden eenen noordelijcken windt in 't gat/gingen zuydzuydwest aen/met harde voortgangh/smiddaeghs haddē wy de hooghte van 55. gradē/en 36. minuten/en settē doen onse cours zuydwest aen/met dichte koelte en regen/met stijve voortgangh. Wy saghen het Landt bezuyden het gat van 't westelijckste eyndt van 't Lant Mauritius de Nassou af strecken westzuydwest/ ende zuydwest heen/ soo veer wy beoogen konden/al heel hoogh ende hackeligh Landt. Des avondts liep de windt zuydwest/ en wy liepen doen dien nacht zuydwest over met holle dyningen uytten zuydwesten/ende seer blau water/daer uyt wy oordeelden ende voorseecker hielden/ dat wy groot ende diep water te loefwaert hadden/ niet twijfelende of dat was de groote zuydzee/daer over wy seer verblijt waren/houdende dat by ons een wegh ontdeckt was / die tot die tijdt toe de menschen onbekent was geweest/ ghelijck wy dat oock naderhandt bevonden waerachtigh te zijn. Wy sagen hier uytermaten groote Jan van Genten ofte Zee-meeuwen/ grooter van lijve als Swanen/haer vleugelen uytgestreckt zijnde / waren elck meer als een vadem langh. Dese Vogels door d'ongewoonheyt van menschen te sien/ quamen by ons op 't Schip sitten / lieten haer van 't volck grijpen ende doodtslaen.

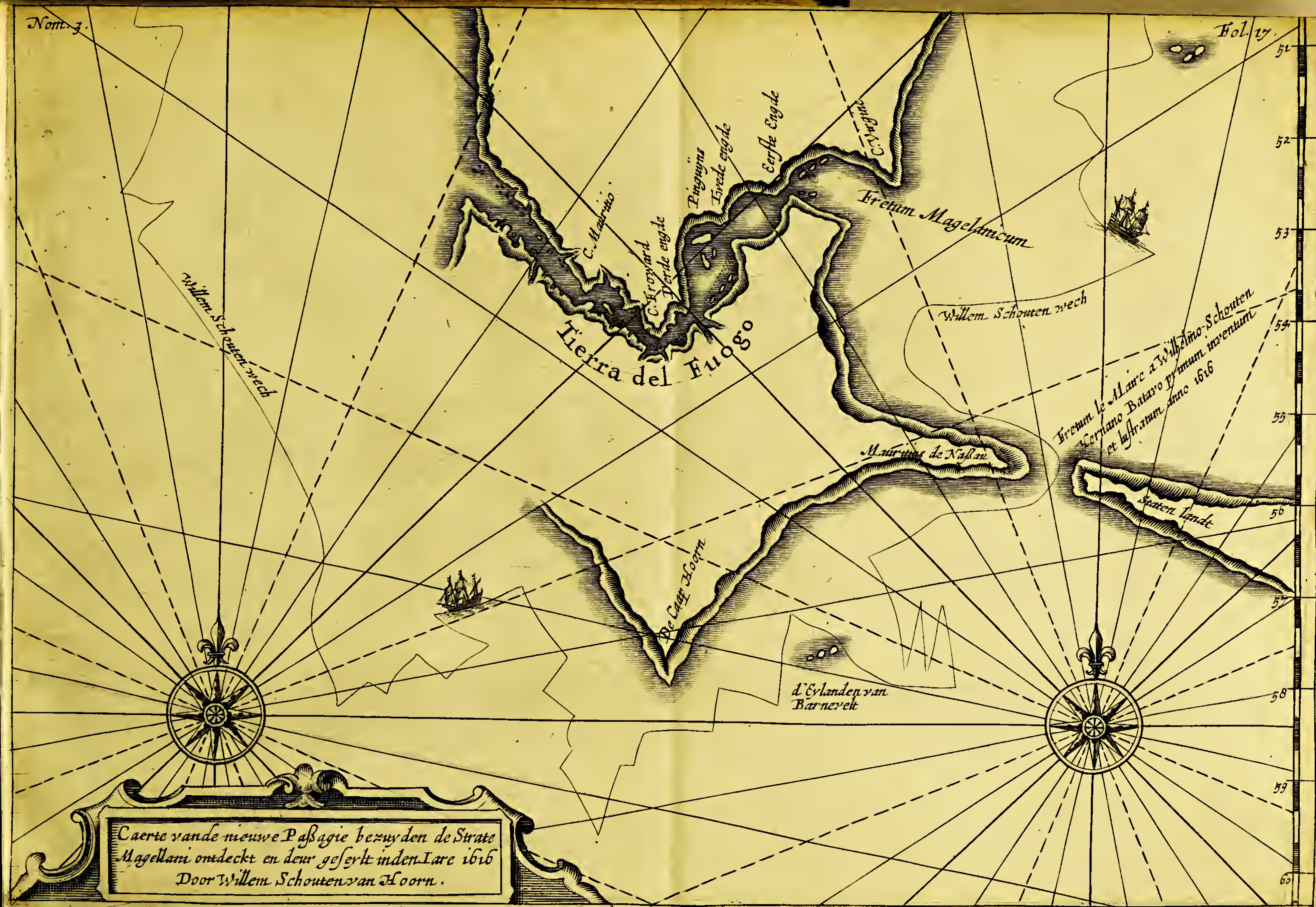
Den 26. hadden wy smiddaeghs de hooghte van 57. graden/met een vliegende storm uyten westen ende zuydwesten/die 't ghcheele etmael duerde / met heel hol en blau water. Wy lieten 't zuydwaert overstaen/met een schoverzeyl/ saghen in 't noord-westen noch hoogh landt/ snachts wenden wy 't noord-westwaert over/al met een schoverzeyl.

Den 27. hadden wy smiddaeghs de hooghte van 56. graden 51. minutē/was kout weder met hagelbuyen en regen/ welcke koud ons alsoo veel smarte of wy om dees tijdt van 't Jaer in Hollandt hadden gheweest/ overmits dat niemant van ons hem van kleeren hadde versien / om dat wy / niet wetende waer wy varen souden / hoopten in de warme Landen te sullen komen/hadden de windt west ende westzuydwest/ liepen eerst zuydwaert/ daer na noordwaert over met schoverzeylen.

Den 28. hebben wy smorghens onse Marsseylen daer weder by geset / hadden holle dyningen uyten westen/ hadden de wint eerst west daer na noordoost/ liepen eerst zuyden daer na west ende west ten zuyden aen/ hadden smiddaeghs de hooghte van 56. graden acht-en-veertigh minuten.

Den 29. smorgens met den dagh hadden wy eenen zuydoosten windt / deden onsen cours zuydwest aen. Na de broekost saghen wy voor uyt twee Eylanden westzuydwest van ons / en ontrent de middagh quamen wy daer by / maer en mochten die niet boven zeylen/soo dat wy daer benoorden om liepen/dat waren dorre grauwe klippen/met noch eenige kleyne klippen die daerom lagen/leggende op de hooghte van 57. graden bezuyden de Linie Equinoctiael. Wy gaven die den name van d'Eylanden van Barnevelt, na den E. Heere Iohan van Oldenbarnevelt, Advocaet vanden Lande van Hollandt ende Westvrieslandt.

Wy

Nom. 3.
Fol. 17.
Willem Schouten wech
C. Mauritio
C. Froward
Derde engde
Pinguyns
Twede engde
Eerste Engde
C. Virgines
Fretum Magelanicum
Tierra del Fuogo
Willem Schouten wech
Fretum le Maire a Wilhelmo Schouten
Hernano Batavo primum inventum
et lustratum anno 1616
Mauritius de Nassau
Staten landt
De Caap Hoorn
d'Eylanden van
Barnevelt
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
Caerte vande nieuwe Passagie bezuyden de Strate
Magellani ontdeckt en deur geseylt inden Iare 1616
Door Willem Schouten van Hoorn.

1616.
Ianua-
rius.

Aldus vertoonen haer de Eylanden van Barnevelt, als die styf 2. mylen van u legghen Zuyd-West ten Westen en West-Zuyd-West.

Wy zeylden al westnoordtwest aen/tegen den avondt saghen wy weder landt in 't noordtwesten ende noordnoordtwesten van ons / dat was het lant bezuyden de Strate van Magellaen, en streckt al zuydtwaert henen / was al hoogh gheberghte met sneeu bedeckt / eyndende met een scherpe hoeck/die wy noemden de Caep van Hoorn, en leyt op de hooghte van 57. graden 48. minuten. Wy hadden doen schoon weder/ kreghen 's avondts een noordelijcke windt / en hadden holle opningen uyt den westen/deden onsen cours al westelijck aen/en bevonden dat aldaer stercke stroom om de west gingh. 1616. Ianuarius.

Den 30. hadden wy noch holle opninghen uyt den westen met blau water en stercken stroom/ die al om de west gingh / 't welck ons al vast vertrouwen gaf dat wy een open wegh hadden tot de zuydzee / smiddaeghs hadden wy de hooghte van 57. graden 34. minuten.

Den 31. smorgens hadden wy de windt uyt de noordelijcker hant / ginghen west aen/hadden smiddaeghs de hooghte van 58. graden/na de middagh liep de wint te westen/ ende westzuydtwest / en variabel/ doen waren wy de Caep van Hoorn gepasseert/ende en konden geen Landt meer sien/maer hadden holle opningen uyt den westen en seer blau water / 't welck ons doen noch meer en ten vollen verseeckerde dat wy de ruyme Zuydzee voor uyt hadden / sonder eenigh landt. Wy hadden hier variable winden/met veel regen ende hagelbuyen/soo dat wy 't dickwils over ende weder wenden.

Den 1. Februarij hadden wy kout weder/met een storm uyten zuydtwesten/ soo dat wy met schoverzeylen by laghen/legghende noordtwest ende west noordtwest over. Februar.

Den 2. hadden wy eenen westen windt / liepen zuydtwaert over / en hadden smiddaeghs de hooghte van 57. graden 58. minuten / en vonden 21. graden noordoosteringe der naelde. Saghen dien dagh menighte van groote Zeemeeuwen en ander gevogelte.

Den 3. hadden wy smiddaeghs de hooghte van 59. graden 25. minuten en was tamelijck weder / maer hadden harde windt uyten westen / hadden dien dagh geweest na onse gissinghe op de hooghte van 59. graden en een half/maer hebben geen lant/noch eenigh teycken daer van/na 't zuyden vernomen.

Den 4. hadden wy smiddaeghs de hooghte van 56. graden ende 43 minuten/hadden variable winden/meest uyten zuydtwesten/wenden dickwils heen en weder/na de wint liep/ hadden noch 11. graden noordoosteringhe.

Den 5. hadden wy een stercke storm uyt den westen / met hol water/soo dat

1616. Februar. wy geen zeyl konden voeren / moestent laten drijven tot believen van de windt/ en was soo kout dat wy ons qualijck kosten bewarmen.

Den 8. smorgens liep de windt zuydelijck/en wy liepen westwaert over/ ontrent de middagh liep de windt by 't noordwesten / en wy wendent zuydwaert over/hadden de hooghte van schaers 59. graden/ hadden voort variable stercke winden upten noordwesten/ende noordnoordwesten/met meest/koude/haghel en sneeu/en lagen met schover-zeylen by/liepen westwaert over. De volgende dagen hadden wy al kout/kakigh/ mottigh en mistigh weder.

Den 12. kreghen alle het Scheepsvolck drie dubbeld rantsoen van Wijn/tot een vreughden teecken van onse victorie/ om dat wy de Strate Magellaen, doen Oost van ons hadden / en voorseecker wisten dat wy in de groote Zuydt-zee waren. Ten selven dage wiert by ghemeen advijs van de breeden Raet/op 't versoeck ende aenhouden van onse Opper-Coopman / de nieuwe doortocht (die wy ontdeckt hadden tusschen de Landen van Mauritius de Nassou, ende het Staten-Landt) den name ghegheven van de Passage ofte Strate le Maire, hoe wel die met meerder recht wel hadde moghen ende behooren te heten / de Strate van Willem Schouten, na onse Schipper / als door wiens kloeck beleydt ende zeemanschap/ 't selve aldermeest bestaen ende uytgevoert is. Gheduerende den tijdt dat wy de voorsz. nieuwe Strate passeerden/ende bezuyden dat nieuwe gevonden Landt om zeylden / al tot dat wy weder aen de west-zijde de Strate van Magellaen ghepasseert waren/ hadden wy meest den tijdt veel stercke stormen/seer hol water/dagelijcx regenachtigh/ mistigh/ mottigh en dysigh weder/ met veel haghel en sneeu / soo dat wy niet weynigh armoede en ongemack passeerden. Maer 't gene wy soo geluckelijck ontdeckt hadden/ ende hopende dat 't gene wy noch voor hadden te ontdecken/oock geluckelijck soude afloopen/heeft onse gemoet versterckt/dat wy alle swarigheydt/als niet/te rugge stelden/ ende met alle couragie manlijck sochten te vorderen/ soo veel wy mochten.

Den 13. hadden wy noch veel regen ende mist en kakigh weder / saghen veel Gevogelte ende Zeerobben.

Den 14. hadden wy de hooghte van 51. graden en 50. minuten / hadden noch al mistigh / mottigh ende kakigh weder (ghelijck oock den 15.) doch slecht water/hadden doen de hooghte van 51. graden 12. minuten/hadden de wint westelijck/en deden onse cours noordelijck aen/ wy bevonden oock dat de stroom met ons liep om de Noord.

De volgende dagen hadden wy noch als voren de wint upten noordwesten/ noord-noord-westen ende westelijcker handt tot op den 23/doen kreghen wy de generale zuydelijcke windt en goedt weder / hadden holle dyningen upten zuydwesten/smiddaeghs hadden wy de hooghte van 46. graden 30. minuten.

Den 24. haelden wy onse boven-gheschut uyt het ruym / ende hebben dat op ghestelt.

Den 25. hebben wy onse bramzeyls en boven-blinde weder opgestelt / als nu ghekomen zijnde in een vredige Zee/ daer wy al stormen ende ongheweerte waren ghepasseert.

Den 27. hadden wy oock onse onderste laegh geschut boven gehaelt/ende weder opghestelt / want in Porto Desire hadden wy dat alle beneden ghebracht/ ende alle windt-vangh afghenomen / hadden dien dagh smiddaeghs de hooghte van 40. graden essen / met moy weder en Zuyden ende Zuyd-zuyd-oosten windt/

windt/en goede voortgangh/ghelijck de voorgaende daghen/en gingen al Noorden aen.

Den 28. wiert by den Raedt ende de vier Stuerluyden ghereſolveert/dat wy aen de Eylanden van Iuan Fernandes ſouden zeylen om aldaer te ververſchen/ alſoo ſommige van onſe volck door het groot geleden ongheмack/ heel zeemoed/ ende ſommighe niet weynigh van 't ſcheurbuyck ghequelt waren / hadden dien dagh de hooghte van 38. graden 8. minuten. Des avondts maeckten wy kleyn zeyl/om niet by nacht op 't Landt te vervallen / en om dat wy 't by nacht niet en ſouden voor by zeylen / gingen noordnoordooſt aen. 1616.

Den 1. Meert ſmorghens met den dagh ſaghen wy de Eylanden van Iuan Fernando, recht voor uyt noordnoordooſt van ons / hadden een zuyden windt met moye koelte en moy weder. 's Middaeghs quamen wy daer by/ hadden de hooghte van 33. graden en 48. minuten. Deſe Eylanden zijn twee in ghetal/ beyde heel hoogh Landt/ het kleynſte dat is het weſtelijcke / is een dor bar Eylandt/niet dan kale Berghen en klippen/ maer het grootſte (dat is het Ooſtelijckſte) is ooch vol hoogh gheberghte/ maer vol gheboomte ende ſeer vruchtbaer/ daer is menighte van Vee/als Verckens ende Bocken / aende Cuſte onuytſpreeckelijcke menighte van goede Viſch / ſoo dat de Spanjaerts daer ſomtijdts komen viſſchen / en in korten tijdt haer Schepen vol vanghen / die ſy na Peru voeren. Martius.

Wy liepen aen de weſtzijde van deſe Eylanden henen/'t welck een misſlagh voor ons was / moeſten daer beooſten om geloopen hebben / om op de Reede te komen / die leydt by de Ooſt-hoeck van 't grootſte Eylandt / want alſoo wy van beweſten om/ende achter 't Landt quamen/geraeckten wy onder 't Landt inde ſtilte / deur dien het Landt hoogh ende ſteyl is / ſoo dat wy met het ſchip niet en konden by 't Landt komen om te anckeren / ſonden daerom onſe Boot na 't Landt om te diepen/die quam ſavondts weder aen boordt / brocht tijdinghe dat ſy dicht onder 't landt grondt hadden ghewor pen op 40. ende 30. vadem ſandt-grondt / die leſſchende op drooghde tot op drie vadem toe / wel bequaem om te anckeren neffens een ſchoone groene valey / die vol groene boomen ſtont lieffelijck aen te ſien / dan ſy en waren om de korthe ydt des tijdts niet aen landt / en dat ſy hier en daer 't verſch water in overvloedt van 't hooghe landt hadden ſien komen afloopen / ſaghen oock veel Bocken ende ander ghedierte op 't gheberghte / dat ſy niet wel van verre koſten bekennen : ſy hadden oock in korte tijdt een goede menighte van ſchoone viſch ghevanghen / ſoo haeſt en haddenſe de hoeck niet in 't water laten gaen / of terſtondt waſſer viſch aen / ſoo datſe gheſtadigh ſonder ophouden niet ghedaen hadden als viſch ophalen / waren meeſt Corcobado ende Steen-braſems / en hadden oock menighte van Zee-wolven gheſien. Deſe tijdinghe maeckte het Scheepsvolck alle ſeer verblijdt / byſonder ſommighe die het ſcheurbuyck hadden / hopende hier ten vollen te ververſchen/ende lijfs gheſonthe ydt te bekomen. Des nachts werdt het ſtil / ſoo dat wy doen mette ſtroom een ſtuck wegh ghedreven wierden.

Den 2. des morghens waren wy met het ſchip weder dicht onder 't Landt/ maer en konden ſoo na niet komen / (hoe veel weere dat wy oock deden) dat wy grondt konden beworpen / wy ſonden weder eenigh volck na Landt/ ſommighe om te viſſchen / en ſommighe na Vee te gaen ſoecken / ſy konden wel

1616. Martius. menighte sien van schoone Verckens/Bocken ende ander gedierte/maer om het krupelbosch wille niet beloopen noch besetten. Terwijlen dat sommighe wat water haelden/hadden de Schipper W. C. S. en Aris Claesz. die inde boot waren/ontrent twee tonnen visch ghevangen al mette hoeck. Daer mede mosten wy dat schoone Eylandt verlaten/sonder meer daer van te genieten. Souden der wel eenigh wilt ghekreghen hebben maer het schieten was verboden/ want wy hoopten met het schip daer aen te komen / en dan vreesden wy dat het wilt te schou soud' geworden hebben.

Den 3. des morghens waren wy wel ontrent vier mijlen beneden dese Eylanden gedreven / niet teghenstaende dat wy het gantsche etmael onse beste hadden ghedaen om die te beseylen / 't welck ons ten laetsten begon te verdrieten/ siende dat het onmogelijck was die te bekomen/daeromme is doen by den Raet goet ghevonden ende besloten/ dat wy d' Eylanden souden verlaten / ende onse cours volghen om onse reyse te voorderen / alsoo wy alle daghen een seer goede windt hadden/ende over 't hooft lieten wapen/tot seer groot leetwesen ende verdriet vande siecken / die daer mede alle hope van haer leven verloren/ dan Godt versacht. Dese Eylanden leggen op de hooghte van 33. graden 40. minuten. Leggen ontrent een Gotelinghs schoot suydelijck/ en noordelijck van malkander/soo dat sommige kaertmaeckers daer grof in misslaen / diese een graed van malkander leggen/ te weten/ het een op 34. en het ander op 35. graden/wy hadden heel perfecte hooghte genomen.

Dese resolutie genomen/ setten wy onse cours noordwest ten westen/ met een lustige koelte upten zuyden/ ende goede voortgangh.

Den 11. passeerden wy voor de tweede reyse den Tropicum Capricorni met een zuydooste wint/ende noordnoordweste cours/daer kregen wy den generalen oosten ende oostzuydooste windt/ vervolghden noch met den noordnoordwesten gangh tot den 15. toe/tot op de 18. graden/doen veranderden wy van cours/en sloten dien dagh onse roeysloep in malkander/om die te ghebruycken soo wy by eenige Landen mochten komen.

Den 17. hadden wy de hooghte van 19. graden/deden onse cours west noordwest.

Den 20. hadden wy de hooghte van 17. graden/ en seer holle dyningen upten zuyden/de wint als vooren al oostzuydoost/en gingen westnoordwest aen/ hadden op ons Compas een halve streeck noordwesteringe. Sagen dagelijcx veel pijlsteerten ende ander gevogelte. Pijlsteerten zijn spierwitte vogelen/ met roode becken ende roodachtige hoofdekens/ hebben langhe witte gespleten steerten van 2. ofte derdehalf voeten langh / men vindt die in alle deelen vande wereldt waermen komt/zijn vande groote van een gemeene Zeemeeu.

Den 21. saghen wy een vis van ontrent anderhalf vadem langh met een swaert als een breede Pidarm voor upt/die oock wel soo langh als het lijf was.

Den 24. hadden wy de hooghte van 15. graden / deden onse cours west aen/ hadden alle daghen holle dyninghen upt den zuyden / hoe wel wy ghestadigh stijve koelt hadden upten oostzuydoosten/het gingh alle dagen stijf voort. Op dese hooghte van 15. graden hielt onse instructie/vertrouden dat het Zuydlandt/ daer wy op upt gemaeckt waren/ daer lagh / na de bewijsen die wy daer van hadden/upt eenige Spaensche missiven/en lagh oock in onse kaerten al uptghe-worpen/waren nu 460. mijlen vande Cust van Peru.

Den

Den 3. April Paeschdagh hadden wy de hooghte van 15. graden 12. minuten/hadden geen afwijckinge/ maer de naelde troch recht noorden ende zuyden. De scheurbuyck begost seer onder ons volck te ontsteecken/en de helft was daer al mede besmet. 1616. Aprilis.

Den 9. stierf Ian Cornelisz. Schouten, Schipper op 't Jacht gheweest en Broeder van onse Schipper Willem Cornelisz. Schouten, na dat hy wel een maent aen een seer quade sieckte hadde gheleghen/was een bemint man van 't heele scheeps-volck/hadde te vooren (ghelijck oock onse Schipper) driemael in Oostindien gheweest. Saghen veel gevogelt.

Den 10. smorgens/ na dat het ghebedt ghedaen was/wierdt de doode buyten boort geset/ende na de vroeghkost saghen wy 't landt noordwest/ende noordwest ten noorden van ons ontrent drie mijlen / dat was een leegh Eylandt en niet groot. Wy sagen hier oock een groote menighte van meeuwen ende visch/ ende setten onsen cours na 't Eylandt toe/meenden aldaer eenige ververschinge te krijghen/ die wy/overmidts het scheurbuyck/grootelijcx van nooden hadden. Teghen de middagh quamen wy by 't landt/ ende wierpen 't loot/maer hadden geen grondt/waer over wy onse Sloep uytsetten/ om te sien of wy geen grondt souden vinden. De Sloep wederkeerende/seyde grondt ghehadt te hebben op 25. vadem/ontrent een kleyn musquet-schoot van landt/ende seyde oock gesien te hebben veel Hayen ende andere visch / van sulcken slagh als wy aen Ioan Fernando gevangen hadden / maer wy en dorsten met ons Schip soo dicht onder de wal niet komen/vreesende voor eenigh perijckel. Tegen de middagh voer onse Sloep weder na landt toe/om te besien offer wat te krijgen was/maer komende by 't Eylandt/konden sy met de Sloep niet stranden/deur dien het daer soo seer barnde / waer over sy haer in 't water begaven / swommen en trocken malkanderen aen landt/latende de Sloep op de dreggh ligghen. Des avondts quamen sy weder aen boordt/maer hadden niet uytgherecht / dan alleen dat sy brochten een deel groen kruyt / dat van smaeck was als Hollandtsche Tuynkars. Seyden ghesien te hebben drie Honden die niet en blaften / noch eenigh geluyt gaven : sy vondender eenighe plaskens water dat van dien dagh gheregent was. Het Eylandt/naer oogemercken/ schijnt met hoogh water meest onder te vloeyen / hadde anders niet dan buyten-om een randt als een dijck met groene Boomen/ schoon om aen te sien / ende in 't midden van dien ende elders lagh veel zout water. Het leydt op de hooghte van 15. graden 12. minuten/en van de Custe van Peru verscheyden na onse gissinge 925. mijlen. Dit etmael was de windt Noordelijck/ ende wy ginghen weder west aen na de Eylanden van Salomon, en lieten dat Eylandt den naem van 't Honden Eylandt. Des nachts waydent stijf/met een groote slaghregen/soo dat ons groot zeyl een stuck weeghs uyt de lijck raeckte. 't Honden Eylandt.

Den 14. was de windt Oost ende oostzuydoost / de cours west ende west ten noorden/koelte ende weder als voren/ saghen veel visch ende voghelen/ende des namiddaeghs sagen wy weder een leegh Eylandt Noordwest van ons, dat seer groot was/streckende noordoost ende zuydwest / waer over wy altesamen seer verblijt waren/op hope van water ende ververschinge te krijghen/ende liepender na toe/settende onse Cours noordwest aen. Tegen den avont/wesende met ons noch wel een mijl van Landt/quammer een Canoe ons te gemoet met 4. Indianen, die geheel en al naeckt en root van coleur waren/met seer swart ende langh

Aprilis. 1616. hayr. Sy bleven altijdt een goedt stuck van 't Schip/roepende ons eerst toe/ ende wijsende dat wy aen Lant souden komen/ maer wy konden haer niet verstaen / noch sy ons/hoe wel wy haer in Spaensche, Maleysche, Iavaensche ende onse Nederduytsche sprake toe riepen. Des avonts met Sonnen ondergangh quamen wy by 't Lant/maer hadden geen gront/noch oock veranderinghe van water / hoewel wy ons soo dicht by 't landt begaven / dat wyder wel met een musquet op gheschoten souden hebben / waer over wy het wederom t'zeewaert wenden / ende de Canoe gingh na Landt / daer hun een groote menighte van Indianen op de strandt waren wachtende. Een weynigh tijdts daer na quammer wederom een Canoe van Landt na 't Schip toe/maer en wilde ons/als de andere/niet aen boordt komen: Sy riepen wel/en wy mede/maer konden malkanderen niet verstaen/en haer Canoe viel om dat wy 't sagen/ maer sy haddense metter haest weder over ent/ ende waren met een gauwighept terstont weder daer in/sy wesen ons al voort na Lant toe/ende wy haer wederom na 't Schip/ doch sy wilden niet komen / waer over wy weder onsen Cours ginghen / ende 't Eylant verlieten/zeylende zuyden ende zuydzuydwest aen/ om boven 't Lant te zeylen. Dit Eylandt is niet breet/dan seer langh/staende vol Boomen/het welcke / soo ons dochte/Palmitas ende Cocos Boomen waren / leydt op de hooghte van 15. graden 15. minuten / ende heeft een witte zant-strant. Des nachts sagen wy tot verscheyden plaetsen vyeren op 't Landt.

Den 15. smorgens soo wy snachts ontrent thien mijlen zuyd-zuyd-west hadden geseylt/zeylden wy smorgens dicht onder 't Landt langhs/ daer sagen wy oock veel naeckte menschen langhs de strandt / roepende ende krijtende (soo 't scheen) dat wy aen Landt souden komen/ daer quam wederom een Canoe van Landt met drie Indianen naer ons toe/die mede riepen/ doch en wilden ons als voren niet aen boordt/maer roepden na onse Sloep toe/daer sy dicht by quamen/ ende ons volck bewees haer alle vriendtschap/ haer gevende eenige Coralen ende Messen / dan sy konden malkanderen niet verstaen. Een weynigh tijdts by de Sloep gheweest hebbende / scheydense daer van/ ende quamen soo na ons boordt/dat wyse een toutjen toewierpen/het welcke sy namen / dan wilden haer in 't Schip niet begheven / maer wel in onse Sloep/ die wederom van Landt quam sonder yet uytgerecht te hebben. Immers na dat sy lange aen ons boordt gheweest hadden / quammer ten lesten eenen in de Gaelderije/ die de Spijckers van de vensterkens voor de Koopmans ende Schippers kopen uyt troch / ende stachse wegh/verborgh die in sijn hayr/waren seer begeerigh na Yser/ ja sy trocken/en meenden oock de bouts met handen uyt het Schip te trecken. Wy wilдender een in 't Schip houden/ende daer tegens een van ons volck met hun in de Canoe aen Landt senden/om vrientschap met haer te maecken / dan sy wilden niet. 't Was seer diefachtigh volck/ ginghen heel naeckt/hadden alleen een doecxken van matten voor haer schamelheydt / haer huyt was ghetepckent met verscheyden Figuren/als Slangen/Draken ende diergelijcke gedrocht/en stont daer op heel blaeu/als oft met Bosknupt daer op gebrandt hadde geweest. Wy schonckense eens wijn inde Canoe sittende/ sy en wilden het schaelken niet weder geven. Wy sonden onse Sloep wederom af na landt toe/met 8. Musquettiers/ ende ses Mannen met Sabels:onsen Onder-koopman Claes Iansz. ende de Coopman van 't Jacht Aris Claesz. voeren mede / om te besien wat daer op 't Eylandt was/ ende vriendtschap met haer te maecken/dan soo ras als sy

stranden/

Cocos Eylandt
Verraders Eylant

Aprilis
1616

stranden/ende dat het volck deur de barninghen aen Lant quamen/quamender wel 30. Indianen uyt het bosch met groote knodsen/ende wilden den onsen haer geweer benemen/ende de Sloep op 't droogh trecken/ ghelijck sy dan twee van onse volck uyt de Sloep namen/ ende meendense in't Bosch te brengen/maer de musquettiers / die haer musquetten noch droogh waren / schoten drie musquet schoten inden hoop / soo dat ons volck sonder twijfel meenden / datter eenighe dootgeschoten ofte doodelijck gequetst waren. Sy hadden oock lange stocken/ met seeckere langhe getackte dinghen voor aen 't ent/het welcke/soo ons docht/ swaerden van Swaert-visschen waren/ oock wierpense met slinghers / dan quetsten God danck niemant van ons volck niet. Flitsbogen en hadden sy niet dat wy sagen. De onse sagen oock eenige Vrouwen/die de mans om de hals vielen ende kreten / dat wy niet en wisten wat het beduyde / dan meenden dat het was om deselve te doen scheyden. Dit Eylant gaven wy den naem (uyt oorsaeck dat wy daer geen gront konden vinden om te anckeren) van 't Eylandt sonder grondt, was aen de buyten kant een smalle streeck Lant/vol Palmites Boomen/dan binnen in 't Landt vol zout water. En alsoo wy sagen dat hier voor ons niet ten besten en was/besloten wy van daer te scheyden/namen derhalven onse cours weder t'zeewaert West aen/met een Oostelijcke wint. Wy hadden hier slecht water/ en geen dyningen/ghelijck de voorleden daghen uyten Zuyden/ daerom wy vermoeden dat zuydwaert meer Landt moest wesen/ leyt op de hooghte van 15. graden/verscheyden ontrent 100. mijlen van het Honden Eylandt. 1616. Aprilis.

Den 16. des morgens in den dageraet/sagen wy wederom een Eylandt/ dat Noorden van ons lagh / zeylden daer na toe / daer by komende vonden wy dat als de voorgaende/sonder ancker-grondt/ zijnde van binnen mede al verdroncken Landt/doch aen de kant stont het vol geboomte/ maer geen Palmites noch Cocos Boomen. Wy setten onse Sloep uyt om te diepen / de welcke aen Landt komende/geen gront en hadde/waer over sy wederom aen boort quamen/sonder yet uytgerecht oft eenige menschen gesien te hebben. Daer na sonden wyse andermael uyt/om te besien of sy eenige ververschinghe oft Water aen Landt souden vinden/ ende weder komende/ seyden sy versch Water ghevonden te hebben niet veer van 't strant/in een put ofte kuyl/ het welcke wel met Galey vaetjens aen strandt was te brenghen / maer seer qualijck t'scheep te krijghen / want de Sloep / door de barningen die daer waren/ moest op de dregh blijven ligghen/ ende 't Volck moesten malkanderen met een Tou door 't Water aen Landt/ ende dan weder aen boordt trecken / soo dat het seer periculeus ende moeyelijck was aen Landt te komen / daerom wy oock niet meer als vier vaten waters haelden. Wy vonden hier oock sulck kruyt als wy op 't Honden Eylandt ghevonden hadden/ dat de smaeck hadde van Tuynkers/ daer van wy een sack vol t'scheep brochten / als mede eenige krabben / oock schulpen en hoorens/ daer slacken in waren/ seer goet van smaeck. Des Avondts gingen wy wederom onsen Cours west aen/ de windt was Oostelijck / ende hadden ditmael een tamelijcke koelte/met regenigh weder en slecht water. Ten selven dage hadden wy de hooghte van 14. graden en 46. minuten. Dit Eylant leyt vijfthien mijlen van 't voorgaende/en wy gaven 't den naem van Waterlandt, om dat wy daer eenigh water hadden bekomen.

Den 17. gaven wy ons volck dien dagh ses mutsgens water / en koockten

 een

1616. Aprilis. een groote ketel Warmoes van dat groene kruyt als Tuyn-kars/ dat wy van't Eylandt Waterlant hadden gehaelt / daer van het volck merckelijcke baet ende verquickinge kregen tegen het scheurbuyck.

Dē 18. des morgens na de vroeghkost sagē wy wederom een leegh Eylant/ zuydwest van ons/streckende westnoordwest ende oostzuydoost/soo veer als wy sien konden/ende was ontrent 20. mijlen verscheyden van 't voorgaende. Wy hieldender na toe/by 't Landt komende voer onse Boot heen langhs de wal om te diepen/ alwaer sy seyden grondt ghehadt te hebben op een hoeck / daer een rif of streckte/op 20.25. ende 40. vadem/ seer steyl afloopende/ ontrent een musquetschoot van Landt/ waer over wy 't Boot met de lege Water-vaten derwaerts sonden/hopende Water te vinden. By het Landt komende/ lieten sy de Schuyt op de dregh ligghen buyten de barninghen / ende trocken malkanderen door de Zee met een tou aen Landt als voren / sy sochten een stuck weeghs in 't Bosch na versch water/maer alsoo sy gheen geweer mede ghenomen hadden / ende een wilt mensch saghen/de welcke soo haer dochte/een flits-boogh inde hant hadde/ keerden sy terstondt weder na de Schuyt toe/ ende quamen aen boort/sonder yet uytgerecht te hebben. Als sy een stuck weeghs van Landt waren/quamender vijf ofte ses Wilden op de strandt / de welcke / siende dat de onse wech waren/ keerden weder na 't bosch. Op dit Eylandt stonden seer veel groene wilde boomen / ende 't was van binnen oock al vol sout water. Ons volck t'scheep komende waren gantsch met vlieghen bedeckt / soo seer datmen niet van haer en mocht bekennen/ haer aenghesichten / handen / Schuyt en al / ja de riemen soo verre die uyt het water waren/'t was al met vliegen swart bedeckt / een wonder om sien. Dese vliegen quamen met haer aen ons boort/en vloghen ons allegader soo dick om 't lijf en in 't aenghesicht / dat wy niet wisten waer wy ons daer voor souden verberghen/ soo dat wy qualijck konden eten ofte drincken/alles wiert daer van vervult/wy wreven ons aensicht en handen/maeckten klappen / sloeghender soo veel wy konden/ dat duerde twee ofte drie daghen met seer groote quellingen/doen kregen wy een dichte koelte/daer door/ ende met ghestadigh vervolghen/ wierden wy die ten eynde van 3. ofte 4. daghen weder quijt: gaven dit Eylandt den naem van 't vliegen Eylandt, en setten onsen cours daer af/hadden dit etmael veel regens/en oock de volgende daghen/ soo dat wy by de regen veel water gaerden/soo met laeckens als mette zeylen dat ons seer wel te passe quam/ des nachts lieten wy 't sachtgens voortgaen / ofte oock wel drijven/ om niet by doncker op soodanighe laghe vlacke Eylanden te vervallen / en 't schip te verseylen. ('t Vliegē Eylandt.)

Den 23. hadden wy de hooghte van 15. graden 4 minuten / en kreghen doen weder holle dyningen uyt den zuyden/die ons de volgende dagen noch al by bleven/hadden de windt uyten noordoosten/meest Oost ende Oost ten zuyden/daer wiert gesept dat Terra Australis, dat wy sochten/ noch 250. mijlē voor uyt lagh.

Den 25. gaerden wy wel vier vaten waters van de reghen / hadden noch al holle dyningen uyten zuyden/gelijckmen inde Spaensche zee ghemeenlijck heeft uyten noordwesten.

Mayus. Den 3. Mayus hadden wy noch al Oostzuydooste windt/gingen west aen/ hadden smiddaeghs de hooghte van 15. graden drie minuten/wy sagē dien dagh veel groote Dorados/'t welck de eerste waren die wy inde Zuydzee gesiē haddē.

Den 9. hadden wy de hooghte van 15. graden 20. minuten / ende waren doen

na

na onse gissinge 1510. mijlen van de Cust van Peru ende Chili. Des middaeghs 1616.
recht na den eten sagen wy een zeyl/het welcke/soo ons docht/een Bercke was/ Mayus.
komende uyt den zuyden/liep noorden aen tegen ons over. Wy hieldender terstondt na toe / ende als hy by ons quam/ schoten wy met ons boegh stuck aen stuerboordt voor over / om dat sy souden strijcken / dachten offer Spanjaerts in mochten wesen/die de leus van't strijcken dan wel verstaen souden/dan sy wildent niet doen / waer over wy noch eens schoten / maer en wilden noch niet strijcken. Daerom setteden wy onse Sloep uyt met thien Musquettiers / om haer te krijghen / de welcke daer na toe roeyende / schoten wy noch eens achter haer om / doch alles sonder meeninghe om haer te raken ofte te beschadighen/sy wierpen haer goedt buyten boordt/ het welcke waren matjes / en onder andere oock 3. Hoenderen / en staecken witte vaentjens op / schenen gheweldigh bevreest / of sy segghen wilden / daer hebt ghy ons goedt / laet ons nu varen/ maer noch streken sy niet/dan sochten soo veel als sy konden te ontzeylen / ende wonnen de loef van ons/ doch de Sloep die haer te kloeck was/ roeyde haer in/ ende doē de onse ontrent een half musquet schoot van haer warē/ schotense viermael met een musquet / als wy haer ghenaeckten / en eer wy aen boordt quamen/sprongen sommige mans van verbaestheyt buyten boort. Onder andere wasser een met een kleyn kindt/ ende noch een die ghequetst was/ hebbende drie gaten in den rugghe / doch niet seer diep/want het was een schamp schoot / die haelden wy weder uyt het water. De onse sprongen in dat Scheepken / ende brochtense ons aen boort/sonder dat sy haer in 't minst te weer stelden/ ghelijck sy oock geen geweer en hadden. Aen ons boort wesende/haelden wy twee mannen die noch in 't Schipken overgebleven waren/ welcke ons stracx te voet vielen/kussende onse voeten ende handen. Het een was een heel out grijs man/het ander een jongh ghesel / maer wy en kondense niet verstaen/ dan tracteerdense wel aen ons boort. Ende terstont roeyde de Sloep weder na 't voorsz. volck dat buyten boort ghesprongen was/om de selve te berghen/dan sy kregender maer twee/ die op een van haer Riemen dreven / ende wesen ons volck met de handt na de grondt toe/willende segghen / dat het ander volck al verdroncken was. D'een van dese twee/ het welck de ghequetste was / die wy verbonden / hadde geel langhachtigh hayr. In dit Scheepken waren wel acht Wijven met drie jonge kinderen die noch sogen / ende oock eenighe die wel negen ofte thien jaren oudt waren / soo dat ons docht dat sy in alles wel 25. sterck hadden gheweest/ waren geheel naeckt/Mannen ende Vrouwen/ hadden maer een weynigh hanghen voor haer schamelheydt. Teghen den Avondt setten wy de Mannen weder aen haer boordt/ die haer Wijven seer wellekom waren/ende van deselve gesoent wierden. Wy gavense Coralen (die sy om haer hals hinghen) met sommige messen/ende bewesense alle vrientschap/ ghelijck sy ons weder deden/ons gevende twee fraye fijne Matjens/ende twee Cocos noten/want sy'er niet veel en hadden/dat was al haer eten en drincken/ ja sy hadden 't water uyt de Noten al gedroncken/soo dat sy geen drincken meer en hadden. Wy sagen oock dat sy zout water uyt de zee droncken/ ende gavent oock aen haer jonge kinderen te drincken / het welck ons docht teghen natuer te strijden. Sy hadden seeckere kleetjens/die sy voor haer schamelheyt deden/ ende heur mede bedeckten teghen de hette der Sonne / van drollighe coleur. 'T was root volck die haer smeerden met olie/ende de Vrouwen hadden al kort hayr ghelijck de mans persoonen

1616.
Mayus.

in Hollandt/en de Mans hayr was langh en gheverwt/dat seer swart was. Haer Scheepken was van fatsoen als inde figure hier neffens afghebeeldet is/ seer wonderlijck aen te sien / was van twee langhe ende fraye Canoen/daer vry een goede spatie tusschen beyden was. Op elcke Canoe/ontrent in 't midden/ waren twee heel breede plancken van fraey root hout gheleydt om 't water te schutten/ende daer haddense voort plancken boven over geleyt van d'een Canoe op d'ander/die wel vast op malkanderen gewoelt waren / ende soo wel voor als achter staecken de Canoes noch een groot stuck uyt/het welck boven heel dicht toeghemaeckt was/ om 't water te schutten. Voor op d'een Canoe aen stuer-boordt stondt een mast op 't eynde met een mick/daer een besaen met de roede in lagh. Het zeyl was van matten/ende hoe de windt quam/sy waren meest altijt reedt om te seylen/ sonder dat sy Compassen ofte eenige Zee-instrumenten hadden/maer wel hoecken om mede te visschen: daer af 't bovenste was van steen/ het onderste van swart been/ofte Schilt-padden schilt/sommige hoecken waren oock van Peerlemoer. Sy hadden een dissel van een swarte toet-steen aen een stock gebonden/die sy seer lief hadden. Haer touwen waren fraey / ende wel soo dick als een kabel-tou/gemaeckt van schier sulcken stoffe/ als de Vygh korven in Spangien. Doen sy van ons zeylden / setten sy haren cours zuydoost aen/ na de plaets daer haer ander volck overboordt was ghespronghen / hopen dat sy daer noch wel eenighe van ghebergt hebben/terwijl 't goede swemmers waren.

Den 10. was de windt zuyd-zuyd-oost/ ende zuyd-oost ten zuyden/de cours west en zuydwest / ende des morghens na de vroeghkost saghen wy aen backboordt/ seer hoogh ende blau landt/legghende zuydwest ten zuyden van ons ontrent acht mijlen/daer wy na toe liepen/ ende zeylden den gheheelen dagh meest met een moye koelt / dan konden het niet aen boordt zeylen / waer over wy des nachts af en aen hielden/ ende des avondts saghen wy een zeyl een groot stuck beneden 't landt/ende korts daer na noch een ander / mede een groot stuck daer beneden/'t welck soo ons docht / Visschers waren / want sy dickwils gins en weer wenden/'s nachts vuyrden sy/ ende quamen naer malcanderen toe.

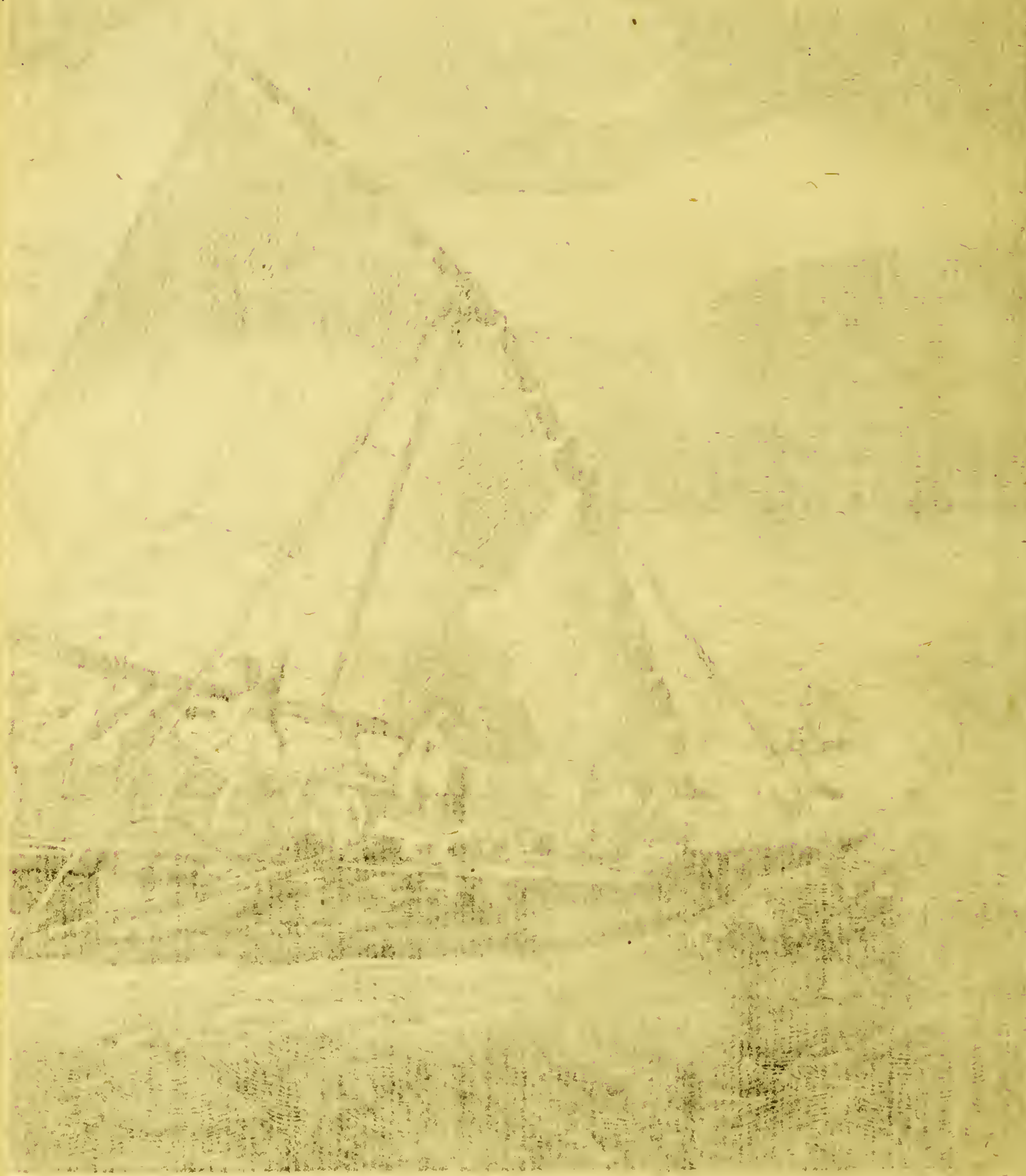
Den 11. smorghens quamen wy metten dagh by een Eylandt dat was heel hoogh / en noch ontrent twee mijlen daer bezuyden saghen wy noch een langh laegh Eylant/ wy zeylden in 't daghen over een banck van 14. vadem diep/steenighe grondt/legghende ontrent twee mijlen van landt/ soo haest wy daer over waren / konden wy weder geen grondt bewerpen.

Een van de voorsz. zeyltjes quam na ons toe / wy lieten een galeyvaetjen achter uyt drijven/ meenende dat sy heur daer mede aen boordt souden palmen/ maer sy konden 't niet wel krijghen / waer over datter een man buyten boordt sprongh / die maeckte dat sy 't kreghen / maeckten 't los/ ende namen 't na haer/ ende deden weder aen het tou twee Cocos noten / ende drie ofte vier vlieghende visschen/roepende ons vast toe/maer wy kondense niet verstaen/dan ons docht/ het betekende dat wy het tou weder aen boort souden trecken. Dit volck voeren in heur scheepkens oock een Canoe / dewelcke sy ter ghelegghender tijdt konnen uytsetten/ ende zijn seer kloecke Zee-luyden. Haer Scheepkens waren van 't selve fatsoen als hier voor af vermaent is/ sijn seer wel beseylt/ ende seylen oock soo hardt datter luttel schepen in Hollandt zijn / die 't verbeteren souden. Sy stueren achter aen met twee Riemen / staende op elcke Canoe achter een Man/

ende

Nom. 4.
Fol. 26.

16
Ma

ende loopen somtijdts met haer riemen oock wel voor als sy wenden willen/ 1616.
oock wenden het wel van selfs / als sy de riemen maer upt het water haelden/ Mayus.
ende lieten gaen/oft alleenigh door de windt loopen. Wy setten onse Sloep upt om te diepen/dewelcke wederom komende/ seyde gront gehadt te hebben op 15/ 14/ende 12. vadem schulp-grondt/ontrent een Gotelincx-schoot van 't Lant/soo dat wy daer na toe liepen om te setten/ende namen onse seylen in. De Wilden dit siende/ wesen ons al naer 't ander Eylandt toe/ ende zeylden ons oock voor/ maer wy setten het evenwel aen 't eynde van 't Eylandt op 25. vadem zandt-grondt/een groote Gotelinghs-schoot van Landt. Dit Eylant is een hooghe Bergh / van fatsoen by na als een vande Eylanden van Molucken, staet vol gheboomte/ meest al Cocos Boomen/ daerom wy het noemden het Cocos Eylant. Het ander Eylant is veel langher maer lager/streckende Oost ende West. Soo haest als wy gheset lagen/quamender drie Scheepjens / die gints en weder rondom ons boort zeylden. Daer quamē oock wel negen ofte thien Canoes aen boort/soo van 't Lant als upt de Scheepjens/onder andere warender twee die witte vrede vaentjens lieten vlieghen / het welcke wy van gelijcken deden. Haer Canoes/die elck drie ofte vier man op hadden/waren voor stomp/ en achter scherp / heel upt een eenigh root hout ghemaeckt. Hier mede konden sy seer uytnemende snel scheppen / ende als sy by 't Schip waren / spronghen sy er upt/ ende swommen ons voorts aen boordt / hebbende de handen vol Cocos Noten ende Obas wortelen/ die sy tegen ons verruylden voor spijckers ende korralen/ daer sy seer begheerigh na waren / gaven vier ofte vijf Cocos noten voor een Spijcker/oft kleyn snoertjen korralen / soo dat wy dien dagh wel 180. Noten ruylden/ja sy quamen ten laetsten soo dick aen boordt/dat wy schier niet en wisten waer wy ons wenden oft keeren souden. Wy sonden onse Sloep om aen 't ander Eylandt te varen/en te sien of het daer niet beter soude wesen te ligghen/ want wy hier in de openbare zee lagen/dan de Sloep maer van boort wesende/ ende langhs de wal varende / worde omcinghelt van 12. ofte derthien Canoes van 't ander Eylant/daer noch veel andere toe quamen/daer van 't volck scheen als dol te wesen/hebbende sekere stocken van hart hout inde hant/gelijck Assagapen/voor aen de punt scherp/ en wat ghebrant. Sy waren onse Sloep aen boort/ende meenden onse volck die afhandigh te maecken/maer sy ghenootsaeckt haer te redden ende te weren/schoten driemael met een musquet daer onder/daer sy eerst mede lachten ende geckte/meenende dattet kinder-spel was/maer de derde reys werter een in sijn borst geschotē dat het achter upt quam. Dit siende sijn metgesellen/schepten stracx daer na toe om hem te helpen/ ende vindende dat hy soo gequetst was/hielden terstont allegader van de Sloep af/scheppende na een van de zeyltjens/de welcke sy toeriepen/ende wilden hebben dat sy ons over zeylen souden/soo ons docht/ maer sy wilden niet / want haer Canoes hadden aen ons boort geweest/daer wy haer wel getracteert eñ vrientschap bewesen haddē. Dit volck was seer diefachtigh / stalen dat het ons volck aensagh een dieploot/ daer een van de Stuerluyden mede diepten/ja al dat sy saghen wilden sy nemen ende mede wegh swemmen/gelijcker oock ettelijcke dedē/die een van onse Matrosen ontnamen sijn kussen/Deken ende Py/ andere namen spijckers/koegels en eē ontnam de kor jongē sijn mes dat hy inde hant had/trock het door de jongen sijn hant dat al sijn vingers yselijck doorsneden waren/oock stal een een koperen inckt-koker upt een kop/eñ wat sy meer krijgen kondē/daer sy dan stracks

mede

1616. Mayus. mede buyten boordt sprongen ende wegh swommen / soo dat wy des nachts onse Sloep mosten in setten / uyt vreese dat syse affsnijden ende daer mede deur varen souden. Sy waren uytnemende begheerigh na 't Yser / trocken over al aende hoofden vande spijckers ende aende bouts / van meeninghe om die uyt te trecken ende te nemen/maer saten te vast. Dit volck waren fraye kloecke mannen/wel geproportioneert van leden/groot van statuere/ waren al naeckt en ongewapent/alleenlijck haer schamelheyt wat bedeckt/ hun hayr was verscheydelijck geciert/'t sommige kort/oock 't sommighe cierlijck gefrizeert/sommige hadden langh hayr aen vlechten opgebonden/op verscheyden manieren/waren sonderlinghe swemmers. Dit Cocos Eylandt leydt op de hooghte van 16. graden 10. minuten.

Den 12. dito smorghens na den vroegh-kost quamender weder veel Canoes aen boort met Cocos noten/Bananas/Obas wortelen/ ende sommighe kleyne Verckens / eenighe oock met doppen vol versch water/ende wy ruylden dien dagh wel 1200. Cocos noten/ wy waren 85. Eters sterck / elck kreegh 12. noten. Elck wilde voor ander aen 't Schip wesen / sprongen buyten haer Canoes die niet aen 't Schip konden komen / ende doken onder de ander Canoes deur/ om aen 't Schip te gheraken en haer goedt te verkoopen / hadden Obas wortelen/ende bossen Cocos noten in haer monden/ clommen by 't Schip soo veel op/ datmense met stocken moest afweeren. Als sy hare Coopmanschap hadden gedaen/sprongen van 't Schip af/swommen weder na haer Canoes toe. Sy waren seer verwondert vande groote ende sterckte van 't Schip/eenighe klommen achter by 't roer neder / tot onder 't schip/klopten met een steen daer onder aen/ om te proeven hoe sterck het was. Daer quam een Canoe van 't ander Eylant/ die ons een swart Wilt Vercken brocht/ dat de Coningh sondt / om aen ons te schencken/wy wilden den brenger weder wat vereeren/maer hy begeerdet niet/ wijsende dat hem de Coningh verboden hadde yets te nemen. Des namiddaeghs quam de Coningh selve met een groote Zeylprau / van fatsoen als hier voren van geseydt is/gelijck een Ysslede/ende wel 35. Canoes die hem ghelepden. Dese Coningh ofte Overste werde van sijn volck Latou genoemt/wy ontfingen hem met Trommelen ende Trompetten/daer sy seer in verwondert waren/alst gene sy noyt gesien noch gehoort en hadden. Sy bewesen ons veel eere ende vriendtschap/ soo 't uyterlijck scheen/ met het hooft te buyghen/ de vuysten op 't hooft te slaen/en meer andere vreemde Ceremonien. Doen hy een weynigh van ons was/begost de Coningh luyde te roepen ende te tieren/als of hy op sijn manier een gebedt gedaen hadde/ende alle het ander volck van gelijcken/ sonder dat wy wisten wat sulcx beduyde / dan vermoeden dat het de wellekom was. Stracx daer na sondt ons de Coningh een Matjen met drie van sijn dienaers/ die wy wederom gaven een oude Bijl/ een weynigh Coralen/ wat oude Spijckers/ende een stuck Lijnwaets/dat hy seer gaerne ontfingh/ legghende 't selve driemael op sijn hooft/ende neyghende 't hooft dan nederwaerts/tot een teecken van reverentie en danckbaerheyt ofte eerbiedigheyt. 't Volck die in 't Schip quamen / vielen op haer knien ende kusten onse voeten / en waren uytermaten seer verwondert van onse Schip. Desen Coningh kondemen uyt de andere Indianen niet onderkennen/want hy gingh mede heel naeckt / dan daer aen dat sy hem ghehoorsaemden/ende dat hy goedt gebiedt hadde over sijn Volck. Wy wesen dat de Latou soude overkomen in ons Schip. Sijn Sone quam aen ons

boordt/

boort/ ende wy tracteerden hem wel / maer hy selve en dorste ofte en wilde niet 1616.
komen/dan sy wesen altemael dat wy by't ginste Eylandt met ons Schip sou- Mayus.
den komen/daer was ghenoegh van alles te krijghen. Wy ruylden onder ander
drie hanghels van haer/ die van riet waren/ ghelijck in Hollant/ doch een wey-
nigh dicker/met hoecken van Perlemoer daer toe. Des Coninghs Sone voer
weder aen Lant / ende die Canoe die hem ghelepde / hadde aen backboort een
groot hout/daer mede sy recht gehouden werr. Op dit hout lach haer Hanghel
altijdt reedt om te visschen.

Den 13 smorgens quamender wel 45 Canoes by ons boort / om met ons te
handelen/ met een Armade van wel 23 zeyl scheepjens / van fatsoen als Ysse-
den/ die hadden in (d'een deur d'ander) wel 25 man / en de kleyne Canoes vier
en vijf/sonder dat wy wisten wat sy in den sin hadden. De Canoes handelden
noch al met ons / ruylende Cocos Noten voor Spijckers / ende hielden haer
noch al of sy groote vrienden met ons geweest hadden / maer wy hebbent nae-
maels wel anders bevonden. Sy wesen noch al dat wy na het ander Eylandt
souden varen. Doen wy de vroekost hadden gegeten/lichten wy ons Ancker
en maeckten zeyl om naer dat ander Eylant te zeylen. De Coningh ofte Over-
ste die daeghs te voren by ons Schip gheweest hadde / quam oock met een zeyl
Scheepjen by ons/ en sy riepen altesamen seer luyde. Wy souden hem gheerne
aen boort gehadt hebben/ dan hy en wilde niet/ waer deur wy niet wel gemoet
en waren/vreesende voor eenigh quaet/te meer/ om dat alle de Scheepjens ende
Canoes haer dicht rontsom ons Schip hielden / ende dat de Coningh uyt sijn
Scheepken in een Canoe gingh sitten/ en sijn Soon in een ander/ waer nae sy
terstont sloeghen op een Trommeltjen dat in sijn Scheepjen ghebleven was/
ende doen begost al 'tvolck seer luyde te roepen/ het welck/ soo ons docht/te seg-
ghen was/dat sy al t'samen souden aenvallen/ om ons het Schip afhandigh te
maecken/ ghelijck dan het scheepken daer de Coningh uytghetreden was/ ons
aen boordt leyde/komende met soo stercken vaert aen/ als of het ons had willen
overzeylen/ maer het stiet tegen ons schip aen/ dat de twee stevens van de Ca-
noes die daer onder voor uyt lagen aen stucken sprongen/ 'tvolck daer op zijnde
(daer onder oock eenige vrouwen waren)sprongen in't water/ swommen wint-
waerts op/d'andere begosten dapper te werpen met steenen/meenende ons daer
mede vervaert te maken. Maer wy schoten met Musquetten en drie Gotelin-
gen (met musquet-kogels en oude spijckers geladen) daer onder/dat al 't volck
uyt het Scheepjen/dat ons aen boort lagh/in't water sprongen. Wy maeckten
rekeninge dat sommige het t'huys varen gantsch vergaten/en meer andere dap-
per gequetst waren/en alsoo namen sy de wijck/sy verstonden haer gantsch niet
van 't schieten;maer doen sy sagen hoe dattet sommige verginghhielden sy haer
alle heel verre buyten schoots van ons Schip. Wy hebben onse reyse voort ge-
vordert/gingen west ende west ten zuyden aen. Wy hieldent daer voor/dat de
Coningh datmael sijn gantsche macht by een gebracht hadde / want daer wa-
ren wel 1000. menschen ofte meer/ onder welcke wy een saghen die heel blanck
was. Als wy ontrent vier mijlen van 't Eylandt waren/versochten veel van 't
volck datmen weder na dat Eylandt souden varen/ om met ghewelt te lande te
gaen/ende ververssinge te bekomen/alsoo wy weynigh water hadden/ dan wer-
de by de Schipper ende Coopman afgheslagen. Dit eerste Eylandt dat hoogh
was/noemden wy de Cocos bergh,en het ander/een mijl daer van verscheyden/
gaven

1616. Mayus. gaven wy de naem van 't Verraders Eylandt, om dat het meestendeel van dat volck/die ons sochten te verraden/van dat Eylandt gekomen waren.

Den 14. smorgens saghen wy weder een ander Eylandt recht voor uyt ontrent seven mylen van ons/dat meest rondt scheen te wesen / ende lagh na onse gissinghe ontrent 50. mylen van de ander Eylanden verscheyden. Wy noemdent de Hope / ende hieldender na toe / hopende daer Water ende beter verversinge te krijgen/dan daer by komende/hadden geen grondt/ waer over wy onse Sloep uyt setten/om langhs de wal te diepen / die ontrent een groote musquetschoot van Landt gront hadde op 40. vadem/ kleyne swarte ende weecke steengrondt/ somtijdts haddense oock wel 20. ende 30. vadem / maer soo haest als sy een Sloeps lenghte ofte twee achter uyt waren/haddense weder gheen grondt. Ons quamen hier wel thien ofte twaelf Canoes aen boordt/ doch wy wildent volck in 't Schip niet hebben/ maer beweesense alle vriendtschap/ ende ruylden vier vlieghende visschen / voor ettelijcke boskens Koralen/die wy met een tou achter uyt vierden/ ende dan namen syse ende bondender wat aen. Daer-entusschen diepte onse Sloep af langhs de wal/'t welck die vande Canoes siende/ scheptender strack na toe/ende by haer komende/hieldender eerst soo wat spraeck mede/maer omcingeldense terstondt met haer veerthien Canoes/ waer uyt ettelijcke overboort sprongen/meenende de Sloep te overvallen/ofte om te halen/het welck de onse siende / schoten met musketten daer onder (want daer ses Muskettiers in de Sloep waren/ ende d'ander waren wel versien van Sabels ende Pijcken) soo dat syer twee in haer Canoes sittende doodt schoten / welcker een datelijck van self buyten boort viel / d'ander bleef noch sitten/ ende veeghde het bloet met zijn hant van zijn borst/ doch zeegh oock buyten boort. Die van de Canoes waren hier door soo seer bevreest / dat sy haer haestelijck weder wegh maeckten/sy kreten al vluchtende bou/ bou/ bou/toonende verbaert door 't schieten te wesen/om 't geluyt/niet wetende wat het was/wy sagen oock veel volck aen de strant/die dapper kreten en schreeuden. Nu also daer geen bequame ancker-gront was/setten wy onse Sloep weder in/ende gingen onsen cours zuydwest aen/om te beter om de zuyd te geraken/want wy daer verhoopte͂ vast lant te vinden. Oock barnden het soo seer by dit Eylant/dat het daer niet bequaem was om te stranden/ het was altemael swarte klip/ boven groen / met swarte aerde/staende vol Cocos boomen en̄ groente. Wy sagen oock veel huysen langs de zeekant hene͂/ende dicht by de selve zeekant was een groot Dorp/'t lant was berghachtigh/maer niet seer hoogh/gaven dit Eylant de naem van goede Hope om dat wy goede hoop gehadt hadden daer te ververschen.

Den 15. hadden wy 's middaeghs de hooghte van 86. graden 12. minuten/ met moy weder/de windt zuydoost/ de cours west ende west ten zuyden.

Den 17. was de wint noordoost/de cours west ten zuyde͂/de twee leste quartieren setten wy onse cours west-noord-west aen/dien dagh wiert by den Raet besloten / alsoo onse victalie kleyn werde / datmen in plaets van vroekost het volck soude geven een half mutsgen Spaensche wijn.

Den 18. op de hooghte van 16. graden en vijf minuten / hadden wy variable westelijcke winden/ en hebben dien dagh onsen breeden Raedt vergadert / daer wierdt van de Schipper Willem Cornelisz. Schouten voorghestelt/hoe dat wy nu wel sesthien-hondert myle͂ ware͂ geseylt oostwaert van de Custen van Peru ende Chili, ende dat wy van Terra Australis niet ontdeckten noch en vonden/

gelijck wy hadden gemeent/ datter geen aparentie en was yet profijtelijcks te ontdecken/dat wy oock veel veerder waren geseylt om de west/ als ons voornemen was geweest: oock dat wy soo voortzeylende/sonder twijfel bezuydē Nova Guinea souden vervallen/en soomen dan daer bezuyden geen passagie ofte deurgangh en vonde ('t welck gantsch periculeus/onseker/ en buyten kennisse was) dat alsdan Schip en goedt verloren soude zijn/ en wy alle mosten vergaen/als onmogelijck van daer weder oostwaert te keeren/door de ghestadige ooste winden/die in die gewesten sonder ophouden wayen: oock dat wy seer sober van victualie waren voorsien/en geen middel en sagen om ergens yet te becomen: of het daerom niet op 't hooghste geraden was sonder vertrecken onse cours te veranderen/ende noordwaert te zeylen/om benoorden Nova Guinea, en alsoo voort na de Molucken te mogen gerakē/'t welck by een yegelijck gehoort ende rijpelijck overwogen zijnde/ bevonden 't selve ghefondeert/en dat sulcks noodigh was te doen/hebben daer over met eendrachtighe stemmen besloten/ noordwaert aen te seylen/om niet besuyden Nova Guinea op 't onseker/maer daer benoorden op een sekere wegh te vervallen/ende wierdt terstondt in 't werck ghestelt / setten onse cours noordnoordwest aen. 1616. Mayus.

Den 19. was de wint zuyden/de cours noorden/des namiddaeghs sagen wy twee Eylanden noordoost ten oostē van ons/ontrent acht mijlen/die ontrent een gotelinghs-schoot van malkanderen schenē te leggē/waer over wy doen noordoost aengingen/om boven het lant te zeylen met mooy weder/maer slappe koelte.

Den 20. was de wint noordnoordoost/ deden ons best om na 't lant te laverē.

Den 21. was de wint oostelijck/ somtijts met een weynigh koelte/ ende doen wy noch ontrent een mijl van landt waren/ quamender wel 20. Canoes by ons boordt/die wy wel alle teeckenen van vriendtschap bewesen/ maer een van haer met een houten Assagy (voor scherp) in de hant/dreyghden een van onse Maets te schieten en wierpen met steenen / kreten oock luyde als aen d'ander Eylandē/ het welcke wy achten een teken was om ons aen te vallen/waer over wy tweemael met een gotelingh schoten/ ende ettelijcke reysen met musketten/ soo datter twee gequetst werden/waer deur d'ander terstont wegh schepten/werpende in't vluchten buyten boordt een hembt dat sy van de Gaeldery ghestolen hadden. Daer naer verstouten haer wederom eenige van de selve Canoes by ons boort te komen/ ende wy wat dichter by landt komende / deur dien wy gheen grondt hadden / setten onse Sloep uyt met acht Musquettiers om te diepen / maer sy vonden geen gront / de Wilden wesen ons volck dat sy aen lant souden komen/ 't welck sy weygerden als geen last daer toe hebbende/ende doen sy weder na 't Schip wilden/quamen haer ses of seven Canoes aen boort/die in de Sloep wilden treden/ende de Matroosen haer geweer benemē/ waer over sy genootsaeckt waren met musquetten daer onder te schieten/ soo datter ses doodt bleven/ ende vele moesten ghequetst wesen / want sy roepden naer een Canoe toe / daer al het volck uyt was/behalven een doodt man / die met sijn beenen onder een doft beknepen wesende daer noch in lagh/ ende van haer buyten boort wiert gesmeten/ de Canoe brochten ons volck aen boort/daer een knods in gebonden wiert/met een lange stock/gelijck een halve Pijck. Sy quamen inder nacht weder t'scheep/ en hadden geen ancker-grondt ghevonden / daer over hielden wy dien nacht af en aen dicht by 't Landt.

Den 22, deden wy ons beste om het landt te bezeylen/ende daer by komende/

sonden

1616. Mayus.

sonden onse Sloep na de wal om te diepen / dewelcke grondt vondt op 50. vadem schulps grondt/ ontrent een gotelingh schoot van landt/het welcke soo al lesschende opdrooghde tot op 30. ende 35. vadem / ende wy setten 't op 35. vadem schulpgrondt/ tot dat wy beter plaets souden vinden. Onse Schipper roepde met Sloep en boodt heen/ om alles wel te ondersoecken/ en vondt een bequame plaets om 't schip te leggen/welcke dicht by ons Schip was/in een bocht / nefsens een varsch Rivierken/daer wy terstondt na toe zeylden/ maer deur dien de wint contrari liep/wierpen wy het voorts op/ soo dat wy in de Bay zijnde een steen-werp van de wal laghen binnen het rif / op neghen vadem schulpgrondt/ maeckten ons Schip daer aen vier touwen vast : daer was slecht water/ende daer quam dat voorsz. waterken van 't gebergthe loopen tot in Zee toe/daer wy met het Schip recht voor lagen/soo dat als onse volck water haelden / ofte yets op de strandt deden / ende de Wilden hun moeyelijck souden willen vallen / wy haer met ons geschut konden dwingen. Ten selven dage quamender veel Canoes by ons boordt / welcker sommighe wat Cocos noten en Ubas wortelen brochten/andere een levendigh ende twee gebraden Verckens/die wy al ruylden voor slechte messen/ Coralen en spijckers. Dit volck is mede seer diefachtigh/ ende konnen oock wonder wel swemmen ende duycken/even als die van de andere Eylanden hier voren geroert. Hare huyskens stonden rondom langhs de strant/ die warẽ gemaeckt van bladẽ van boomen in 't ronde/ boven scherpachtigh toegaende voor 't afwateren/ontrent van 25. voeten omganghs/ en tien oft twaelf voeten hoogh/met een gat daermen al buckende most in gaen/daer in en saghmen niet dan een weynigh verdrooght krupt/als hoy/om op te slapen/ met een Henghel-roede ofte twee/en in sommighe een houte knodse/dat was al den huysraedt / soo wel van de groote (ja vande Overste ofte Coningh selve) als van de kleyne.

Den 23. ruylden wy wederom veel Cocos ende Ubas wortelen/ die ons van de Canoes aen boordt ghebracht wierden : daer vergaderde dien dagh een seer groote menighte van menschen op de strandt / die soo 't scheen van verscheyden quartieren van 't Eylandt waren ghekomen/ seer verwondert zijnde van ons Schip te sien. Schenen voor ons bevreest te wesen/al wie vande hare aen ons boordt ghewest hebbende aen Landt quam/wierdt terstondt omcingelt (soo 't scheen) veel vraghende/ van wat sy ghesien hadden/ wy beduyden haer dat sy Ostagiers in ons schip souden senden/dan wilden wy met alle vriendtschap aen lant by haer komen/ 't welck sy beloofden te doen/ wesen als sy souden geslapen hebben/ te weten/ des anderen daeghs.

Den 24. ginghen Aris Claesz. ende Reynier Symonsz. Snoeck Assistent, met onse Cajuyt-wachter Cornelis Schoutsz. aen landt / als Ostagiers/ om met de Inwoonders vrientschap te maken/waer tegens wy weder ses van haer oversten in 't Schip hadden/de welcke wy alle vriendtschap bewesen/haer gevende eten/drincken/ende oock eenighe vereeringe/ghelijck sy ons volck mede onthaelden/haer Cocos ende Ubas t' eten gevende/ ende water te drincken. De Coningh bewees den onsen groote reverentie/hy viel voor Aris Claesz. op sijn aengesicht ter aerden neder/ kusten sijn voeten en bleef alsoo met groote eerbiedigheyt leggen/tot dat Aris Claesz. hem oprechte/'t scheen voor hem als of wy Goden waren/stont als op ghenomen in de onse aen te sien/ Aris Claesz. hingh hem een glasen keten om den hals/en vereerden hem eenige snuysteringh van kralen

en

Num 6
Fol. 33
L
L
H
E
A
D
K
I
G

16
Ma

Verklaringhe van de Figure No. 6.

A. Sijn twee Coninghen malcander ontmoetende en met veel wonderlijcke Ceremonie malcander verwellekomende.
B. De selfde twee Coninghen sittende in haer Majesteyt neffens malcander op twee matjens/ onder de Beley of hut.
C. Onse Trompetters en Trommelslagher voor de Coninghen spelende / daer sy groot vermaeck in hadden.
D. Sijn Boeren van 't landt knauwende seecker groen kruyt by haer Kava genaemt/daer sy ghecknaut zijnde water op gieten / en alsoo een dranck daer af maken/ die by haer groot gheacht is.
E. Is het Fatsoen van hare huysen/zijnde ront en boven scherp met bladeren van boomen ghedeckt.
F. Is de afbeeldinghe des Coninghs en op wat maniere hy geciert is.
G. G. Sijn van des Coninghs Adel of Raedt/ en haer maniere van cieraet / in 't hayrvlechten.
H. Is een vande selfde wiens hayr heel cierlijck ghefriseert was.
I. Een ander diens hayr recht over eynd stont als Verckens-borstelen/meer als een vierendeel van een elle langh.
K. Vertoont hoe dat de Vrouwen het hayr kort afgeschoren dragen.
L Sijn Cocos-boomen.

---

en sulck goedt / daer op komt den onder-Coningh by haer en begon deerelijck te weenen/daer over de onse seer verbaest waren / gaven hem oock eenigh goedt / hy leyde de voeten van Aris Claesz in sijn neck/ vernederde hem als een worm/sat selfs op de aerde en dede Aris Claesz.op een matje sitten/ doe begosten sy op haer maniere een ghebedt te doen/de Coningh riep Hie, gae,goe,en al het ander volck riep daer op gelijckerhant Woe. Sy schoncken de onse wederom in teken van vrientschap/vier kleyne Verckens/ende onse maets haelden dien dagh vijf booten waters/al met vrientschap/want alsser eenige Wilde aen ons boort quamen/quam de Coningh terstont selfs in persoon ende jaeghdese wegh/of bestelden door eenige van zijn dienaers / want hy seer goet commandement over zijn volck hadde. Want alsoo ons een Sabel was ontnomē/en wy sulcx te kennen gaven aen een van des Coninghs Adel/gaf die aen anderen last die Sabel weder ter hant te schicken:in seer korten tijdt wiert die gene die de Sabel hadde genomen gesocht/ en hoe wel hy al een goedt stuck weeghs wegh was / achterhaelt ende te voorschijn gebracht. De Sabel werde voor ons voetē nedergelept/ ende hy met stocken geslagen/ en sy wesen ons met vingeren/strijckende op haer keel/ soo 't de Hereico (dat is de Coningh) wist/'t hooft soude hem afgesneden worden/en na die tijdt en vernamen wy oock niet dat ons yet ontstolen werde/ noch aen lant/noch in 't schip/ noch nergens/ ja dorsten niet een visch nemen die wy vingen. Dit volck was seer verbaert van 't schieten/want als wy maer een musket los schoten/liepen sy al bevende ende trillende wegh / ende wy maecktense noch meer bevreest/als wy haer wesen/ dat wy met die groote stuckē oock schieten konden/'t welck de Coningh begheerde dat wy eens souden doen: maer doen 't geschiede/ warē sy altemael soo seer verwondert ende verbaest/dat sy allegader (oock beyde de Coningen/sittende onder de Belay, niet tegenstaende alle waerschouwingen ende versekerthept diemen haer bewees) van grooten schrick niet waren te houden/maer te bosschewaert in vloden/ en lieten onse Commisen alleen sitten: Na een wijle quamense weder ende kosten qualijck bedaren. 1616. Mayus.

Den 25.gingē Aris Claesz.Claes Iansz,en Daniel le Maire weder aen lant/ om Verckens te ruylen/dan sy wildender geen verruylen. De Coningh/na dat hy zijn ghebedt ghedaen hadde ('t welck hy gewent was te doen t' elckens als wy aen 't lant quamen) bewees ons alle vrientschap/en wy hem mede,

1616. Mayus. Den 26. voeren de Cooplupden (Iacob le Maire ende Aris Claesz.) aen lant/ maer konden geen Verckens van d'Inwoonders bekomen/ deur dien sy de selve te wel van doen hebben / als weynigh anders t'eten hebbende Obas wortelen/ Cocos noten/ weynigh Verckens/ ende soo wat Bananas. Ons volck waren daer seer wellekom / ende hun wert groote reverentie bewesen / want sy al over matjens moesten gaen : De Coningh met den ouden Coningh schonckhen hun beyde haer Croonen/ die sy van haer hooft namen / ende settender Iacob le Maire ende Aris Claesz. elcx een op 't hooft/ waer teghens le Maire haer oock eenige gheschencken gaf van kleyne waerdye/ daer sy seer mede verblijt waren. De voorschreven Croonen waren ghemaeckt van lange smalle witte veren/ die boven ende onder aen 't eynde verciert warē met kleyne roode ende groene veertjens / alsoo sy daer veel Pertequitos hebben / als oock eenighe Duyven die sy in grooter weerden houden/ want alle die van des Coninck Raet hadden een Duyf by haer/ sittende op een stockken: dese Duyven zijn wit tot de wiecken toe/ ende dan voort swart/ doch de buyck onder is van roodachtige veeren. Wy hebben dien dagh al water gehaelt/ en veel Cocos en Obas wortelen geruylt. Verloren dien dagh door storm ons dagheliickx ancker/ kostent om dat de boey-reep brack niet weer krijgen.

Den 27. ende 28. hadden wy ons leste water t' scheep ghehaelt / de Schipper Willem Cornelisz. Schouten selve / met Aris Claesz. zijn met de Trompetters aen lant gevaren (alsoo de Coningh die geerne hoorde blasen) ende kreghen met groote moeyte twee Verckens. De Coningh van 't ander Eylant quam ten selven dage desen Coningh besoecken / ende sy beschoncken malkanderen / na een groote reverentie/ en wonderlijcke Ceremonien / met wortelt jens ē andere dingen/ makende eyndelijck seer groot misbaer/ uyt oorsaeck soo ons dochte/ dat de Coningh van 't ander Eylandt ons Schip wilde sien te nemen/ ende ons volck te houden/ 't welck dese Coningh niet en wilde consenteren / vreesende dat hem eenige schade mochte geschieden. Ons volck vingen dese dagen met de zegen een party vis/ vereerden de Coningh eenige daer van/ diese soo levendigh met hooft en steert en ingewant rau op at/ in onse by wesen.

Den Onder-Coningh ofte Coninckx soon quam ons eens aen boordt die wel getracteert wiert/ ende hem van alles seer verwonderde. Des avonts dansten ons volck met de Wilden/ die daer seer in verblijdt waren/ haer verwonderende dat wy ons soo gemeensaem ende goederhande tegen haer betoonden. Wy wierden daer soo vry ende gemeen als of wy t' huys hadden geweest.

Den 29. smorgens is onse Coopman Iacob le Maire, Aris Claesz. Coopman geweest van 't Jacht/ met Claes Iansz. Ban Onder-Coopman/ en een van onse Stuyr-luyden aen lant gevaren/ gingen te Landewaert en klommen op 't gheberghte/ om te besien wat vruchten dat daer wossen/ en de gelegentheydt van 't aertrijck/ en soo sy in 't opgaen van 't geberghte waren/ quam de Coningh met zijn Broeder/ om haer te vergeselschappen. Sy en sagen niet dan wildernissen/ sommighe valeyen die door den grooten reghen heel kael waren/ sy vonden oock eenighe roode verwe daer de vrouwen haer om 't hooft ende wanghen mede bestrijcken. Doen sy merckten dat ons het moeyelijck gaen vande wegh verdroot/ hebben sy bewijs gedaen om weder na 't Schip te gaen/ en brachten haer op een goede wegh/ by een deel Cocos boomen/ die vol noten hingen/ daer deden sy ons volck neder sitten/ en den onder Coningh dede een bandeken aen zijn voeten ofte

1616.
Mayus.

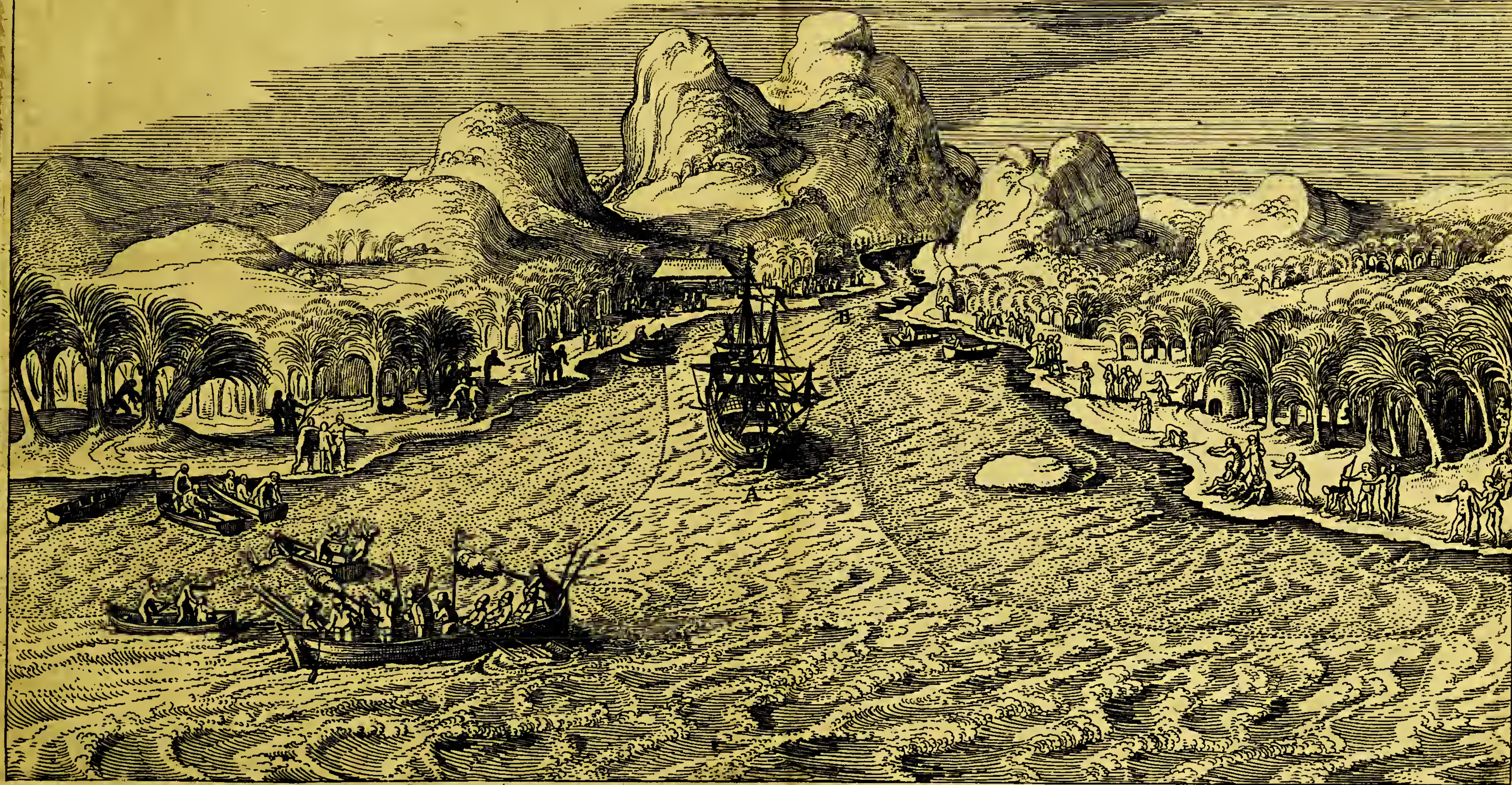
beenen/en klom met een groote behendighept ende rassighept by een hooge steple boom op/en haelde in een oogenblick daer af thien Cocos noten/en heeft die met een besonder greep met een houtjen soo lichtelijc geopent/dat ons volck daer seer af verwondert waren. Sy deden ons bewijs dat sy altemet oorlooghden tegen 't volck van 't ander Eylant/ en toonden ons veel holen en spelonckken in 't ge-berghte/oock bosschen en ruychten aende wegen / daer uyt sy malkanderen ver-rasten en overvielen/ en hadden seer geerne gesien dat wy met onse Schip soudē hebben willen loopen aen 't ander Eylandt/om dat volck aldaer met haer te be-vechten met schieten/ maer alsoo voor ons geen profijt daer mede te halen was/ hebben wy dat afgeslagē. Tegē de middagh quamen ons volc weder t'Scheep/ met haer brengende den jongen Coningh met zijn broeder/die doen met ons atē: Sy haddē groote verwonderingh in het beelt-werck aende galderye en elders/ de onder-Coningh klam oock inde Mars. Soo wy over tafel saten/wesen wy haer dat wy over twee dagen wilden vertrecken / waer over de jonge Coningh soo verblijdt was dat hy vande tafel datelijck opsprongh / inde Galdery gingh roepende van blijtschap dat wy over twee dagen wilden vertrecken. Sy waren seer voor ons bevreest (hoewel wy haer niet anders en bewesen als vrientschap) en sorghden dat wy haer lant souden innemē. Hy beloofde ons soo wy over twee dagen wilden t'zeyl gaen/dat hy ons soude geven thien Verckens/en groote me-nichte van Cocos/die sy Ali noemden. Doen de maeltijt gedaen was/quam de opper-Coningh aen boordt/ was na haer wijse een statelijck aensienelijck per-soon/ een man van ontrent tsestigh jaren oudt / met hem brengende sesthien per-sonen van sijn Raet ofte Adel. Wy hebben hem wel ontfangen na behooren. Als hy op 't Schip quam viel hy neder op sijn aengesicht / doende zijn ghebedt/daer na brachten wy hem beneden/ daer heeft hy andermael sijn gebedt ghedaen als voren/hy was upter matē seer verwondert van 't gene hy sagh/gelijck wy oock waren van sijn manieren. De Coningh dede onse Commisen tillen en heffen tot boven haer hooft/en een wijle soo gehoudē hebbende weder neder geset/ schijnt by haer een Ceremonie van eerbiedighept te wesen. Sy kusten onse voetē/namē onse voeten met haer handē/en leydē die op haer hoofden eñ halsen/om te kennen te geven dat sy ons Onderdanen waren. De Coningh sagh voort het geheele Schip boven ende benedē/achter eñ voren/en sagh als oft hem een droom hadde geweest/aldermeest was hy verwondert van 't groote geschut/daer een besonde-re reverentie voor scheen te doē: want 2. dagen te voren hadde hy 't hoorē geluyt gevē tot zijner eere. Doē nu de Coningh 't schip na sijn wensch eñ begeerē had besiē/was hy begeerigh weder na lant te varē/en scheyde met groote eerbiedin-ge vā boort. Onse Commisen geleydē hem weder aē lant tot onder zijn Belay/ daer hy ordinaerlijck sat/gingē voort wandelē met den jongen Coning/en qua-mē tegen den avont weder aen boort. Inden avont by de Maneschijn voer onse Commis Aris Claesz. upt visschen/ en de zoode gevangen hebbende ginghen by den Coning/daer vonden sy een deel jonge dochters / naeckt danssende voor den Coningh/een speelden op een hol hout gelijck een pomp/dat eenigh geluydt gaf/ daer op dese dochters seer aerdigh ende vermaeckelijck dansten / met een goede gratie/ op de maet van dat spelen / soo dat onse volck verwondert waren van sulcx by dat Wilde volck te sien / een stuck inde nacht quamen sy weder aen boordt met de visch. Dese dagh waren ons volck besich op strand gheweest om het speck vande robben dat wy upt porto desiere hadden ghebracht/

 tot

1616. Mayus. tot traen te koken/dat het dat wy wegh wierpen/daer 't traen uyt was/aten de Indianen heel smakelijck op/'t welck ons wonder gaf.

Den 30. smorgens sont ons den Coningh tot een present twee kleyne Vercxkens. Dien selven dagh quam de Coningh van 't ander Eylant dese Coningh besoecken/bracht met hem 16. Verckens en wel 300. mannen/die waren alle om haer middel behangen met seeckere groene kruyden daer sy haer dranck af maecken. Als die Coningh by den anderen quam/ begost hy van ver met seltsame Ceremonien en reverentie hem te buygen ende te neygen/ vallende met het aengesicht op de aerde/al biddende met veel geroep ende getier/ en met seer grooten yver soo 't voor ons scheen. Den anderen Coningh gingh hem te ghemoet/ende van gelijcken met veel gebaer en vreemde gesten/bewees hy hem veel reverentie ende eere / na veel doens zijnse ten laetsten opghestaen / ende met malcanderen gaen sitten onder des Coninckx Belay/brochten menichte van volck by een/wel ontrent 900. personen. Als sy waren gaen sitten/ hebben sy weder haer ghebedt ghedaen/na haer gewoonte/ met de hoofden nederhangende ende buygende totter aerden / de handen in malcander slaende / 't welck alles voor ons een wonder om sien was. Na de middagh alsoo onse Commis Aris Claesz. voormiddaeghs al aen lant was gevaren/soo wierden Iacob le Maire ende Claes Iansz. Ban mede ontboden/ die trocken aen landt / namen met haer vier Trompetters met een Trommel-slager/en quamen by beyde de Coningen: Sy bliesen op de Trompetten te gelijck/ende trommeldē voor beyde de Coningen die by malcanderen saten/daer sy een sonderlingh vermaeck in hadden. Daer na quamender een deel Boeren van 't kleynste Eylandt by de Coningen/ en brachten met haer een deel groene kruyden/ die sy Kava noemden / sulcks als die 300 mannen hier voren verhaelt om het lijf droeghen/en begonnen alle ghelijckelijck die kruyden met haer monden te kauwen:als die wel kleyn gekaut waren/namen sy die uyt hare monden / ende leyden dat alle te samen by een in een grooten houten back/ als sy nu een goede menighte t'samen hadden gekaut/soo gotense daer water op/ roerdent en knedent door malcanderen/en gavent de Coninghen om daer van te drincken / die daer van droncken met haren Adel. Sy presenteerden oock dien lieflijcken dranck als wat besonders ende een schoon present / aen onse volck/ maer die hadden genoegh en wel haer bekomste aen het gesichte. Sy brochten oock menichte van Ubas wortelen die sy gebraden hadden / met sesthien Verckens/die waren slechts het Ingewant uytgehaelt / voort al bebloedt en onghewassen eenighe heete steenen daer in ghesteecken / en van buyten het hayr aen 't vyer wat afgesenght/die waren op haer wijse wel ghebraden/ en soo aten sy die heel smaeckelijck/ ja soo begheerigh als wy souden moghen doen op 't best ghesoden/ofte op onse wijse gebraden. Dit volck bewees haer Overheyden groote eer ende respect / want alle spijse die sy voor den Coningh (die sy op haer tale Hereico noemden) brachten/ leyden sy op haer hooft / ginghen dan soo op haer knien sitten/en settent soo voor den Coningh neder. Van dese voorsz. 16. Verckens kregen wy van elcke Coningh een/die ons daer mede vereerden. Sy leyden die selfs eerst op haer hooft / knielende leyden sy die met groote eerbiedigheydt voor onse volcx voeten/gaven ons noch daer by elf kleyne levendige Verckens / en eenighe middelmatighe. Wy beschoncken haer weder daer teghens met drie Copere Beckentgens/vier messen/'t waelf oude Spijckers/en eenighe Coralen / daer mede sy wel versien waren. Dese Feeste ende by-een-komste

hebben

Nom. 7.
Hoornse Eylandt
A
B

M

hebben onse volck ghesien met groote vermaeck ende verwonderinghe / en quamen tegen den avont allegader weder aen boort. 1616.

Den 31. des morghens quamen beyde de Coninghen vande twee Eylanden aen ons boort/met haer gevolgh van Edeldom na haer manier. De voornaemste ofte Oversten onder haer hadden allegader groene bladeren van Cocos Boomen om haer halsen/'t welck vrede-teyckens waren. Wy ontfingen haer (gelijck sy ons hadden gedaen) met groote reverentie / en leyden haer in de Kajuyt/en over al in en op't Schip/ wy toonden haer een prente van sijn Excellentie Mauritius,seggende dat dat onse Ariki of Overste was/ wesen haer oock in de kaert ons Lant/en by gissingh haer Lant/scheneñ daer yets van te begrijpen/ sy droncken oock een schale Wijn met ons / doch begeerden niet meer / als sy nu alles wel hadden doorsien/hebben sy ons vereert met ses Verckens. Beyde de Coninghen selve leyden die eerst een voor een op haer hoofden/ en dan voor onse voeten/met groote eerbiedigheydt/ neygende mette Hoofden totter Aerden/ terwijlen lieten wy die Verckens wegh brengē/en leyden haer weder inde Kajuyt/ daer wy haer weder vereerden met twee bondekens Coralen/en elcke Coningh twee Messen en ses Spijckers/ daer mede namen sy vriendelijck van ons haer af-scheyt/ende voeren na Landt: Onse Coopman Iacob le Maire geleydese tot aen Lant toe/die schonckense noch drie Verckens/dien hy t' scheep bracht/en wy maeckten ghereetschap om t' zeyl te gaen / tot groot contentement van de Inwoonders van dat Eylant/ overmidts sy/soo langhe wy daer geweest waren/ altijdt vreesden dat wy haer souden doot slaen/ en haer Landt innemen. Het volck van dat Eylandt was een kloeck volck/groot van statuere/ want de gheméene mannen onder haer waren niet kleynder als de grootste onder de onse/ maer de grootste onder haer staecken verre uyt boven de onse / waren stercke mannen en seer wel gemaeckt van lijf en leden: konden snel loopen/ meesterlijck zwemmen en duycken/waren van coleur heel bruyn geel/ waren geestigh en seer verscheyden in 't vercieren van haer hayr / sommighe hadden ghekrolt / andere schoon gefriseert hayr/sommige anderen wast aen 4/5/ofte 6. vlechten opgebonden / en eenighe (dat een wonder om sien was) stondt het hayr recht over endt/ meer als een vierendeel langh/ gelijck oft Verckens borstelen hadden ghewéest. Den Coningh had een lange vlecht aen de slincke zijde van sijn hooft/die hingh by sijn zijde neder tot over sijn heupen / met een knoop ofte twee opghebonden. Sijn Adel hadde twee sulcke vlechten/ aen elcke zijde van 't hooft een / ginghen alle gelijck heel naeckt/Mannen ende Vrouwen/alleenlijck voor de schamelheyt een weynigh soberlijck gedeckt. De Vrouwen waren seer ongesien soo van aengesicht als lichaem/kleyn van persoon/het hayr kort afgesneen/gelijck de mans in Hollandt/hadden langhe hangende Borsten/ die de sommighe als leeren sacken tot op de buyck toe hinghen/ waren seer onkuys/lieten haer ghebruycken in allemans tegenwoordigheydt/self dicht by den Coningh/ alleen onder een matken. Wy en konden niet bemercken dat dit volck eenighe Godt ofte Goden eerden/oft eenige Godtsdienstigheydt pleeghden/ noch kleyn noch groot/maer leefden sorgeloos/gelijck de Vogels in 't Wout. Sy wisten van koopen noch verkoopen/dan by vlaghen schoncken sy ons wat/ en wy haer weder. Sy en zayen noch en mayen/ noch doen geenderhande werck/ de aerde gheeft daer van selfs al 't ghene sy tot onderhoudt haers levens van noode hebben / als Cocos/ Obas/Bananas ende diergelijcke vruchten. Alst water valt soecken de Vrouwen

Mayus.

1616.
Mayus.

Verklaringe van de Figure No. 7.

A. De Eendrachts-bay daer in wy met ons Schip lagen aen 4. anckers.
B. Het Revierken daer wy onse water met gemack haelden.
C. De Belay of Hut des Coninghs daer hy daghelijcks onder sat in de schaduwe.

---

wen in de bevallen plaetse aen de zeekant/somtijdts vischkens/ of alst haer lust/ vangense met haer hangelkens/die sy al rauw op eten/soo datmen daer by na 't leven siet/de gulden eeuwe daer de Poëten van hebben geschreven. Wy gaven in 't scheyden van daer dese Eylanden de name van de Hoorense Eylanden, na onse Vaderlijcke Stadt Hoorn, en de Bay daer wy gheleghen hadden de Eendrachts-bay, na onse Schip. Wy waren het meestendeel van den dagh besigh om uyt die Bay te komen/en onse anckers te lichten / onse een tou was door de scherpe grondt stucken ghevijlt/soo dat wy dat ancker quijt waren/brochten een werp-ancker uyt/ dat kabeltou hechte om een klip/en brack in 't winden / daer over verloren wy oock dat ancker.

Dese Bay leydt aen de zuydzijde van 't Eylandt in een bocht/ aen d'eene zijde leydt een rif dat met laegh water droogh valt / aen d'ander zijde 't vaste landt / maer oock aen de wal vuyl. Wy laghen hier aen vier touwen en vier anckers/ op thien vadem sandt-grondt / ontrent een musket-schoot van 't Rivierken daer 't versche water quam afloopen. Mochten wel met het Schip gheleghen hebben aen 't Rivierken sonder perijckel. Daer wy lagen en mochten wy niet swayen door dient daer heel nau is. Wy gheraeckten na middagh onder zeyl / liepen eerst west-zuyd-west aen tot savondts toe / om op de ruymte te komen / daer na ginghen wy onse cours nemen west aen / met een oosten windt / verblijdt zijnde dat wy aen dat goede Eylandt ons soo ghemackelijck ende wel ververscht hadden / ende nu soo wel versien waren met goedt water/sommighe Verckens/Ubas wortelen/ ende groote menichte van Cocosnoten en Bananas. De plaetse daer wy laghen leydt op de hooghte van 14. graden 56. minuten.

Iunius. Den 1. Junij hadden wy smiddaeghs de hooghte van 13. graden 51. minuten/ de windt oost/ en gingen noorden aen.

De volgende dagen hadden wy noch al oostelijcke wint/ginghen onse cours noordnoordwest/ oock westelijck en meest noordwest ten westen / meesten tijdt harde voortgangh/hadden den 14. de hooghte van drie graden 45. minuten/ en sagen dien dagh veel gevogelte/gingen doen west ende west zuyd-west aen/hadden holle dyningen uyt den zuyd-zuyd-oosten.

Den 20. hadden wy de wint noordoost/gingen west aen/des avondts sagen wy landt / was heel heuvelachtigh/ lieten dien nacht drijven sonder zeyl / om dat wy niet op 't landt souden zeylen / waren op de hooghte van 4. graden 50. minuten.

Den 21. was de windt oostelijck / wy zeylden na 't landt toe / dat heel leegh was / daer by komende vonden seer groote drooghten / die noordwest van de Eylanden af streckten / het waren drie ofte vier Eylanden / altemael seer kleyn vol gheboomte. Ons quamen stracx twee Canoes aenboordt van sulck fatsoen als de voorgaende / doch een weynigh grooter / soo

datter

1616. Iunius.

datter vijf of ses man in sitten kost. Dit volck was al een volck met het voorgaende / ende hadden oock eenderley spraeck / dan waren wat swarter van verwe/ bedeckten mede haer schamelheydt / ende hadden Flitſ boghen tot haer gheweer / dat waren d'eerste boghen die wy inde Suydzee saghen. Wy gaven haer eenighe Coraeltjens ende Spijckers / maer sy wesen ons al om de west/dat daer noch meer landt lagh/ daer haer Coningh op woonde / ende van alles ghenoegh was te krijghen. Daerom wy onse cours weder westwaert aen namen / siende datter geen gelegentheydt was om met het Schip te setten. Dit Eylandt lagh zuydzuydwest ende west ten zuyden van ons/op de hooghte van 4. graden 47. minuten.

Den 22. was de wint oostzuydoost/ de cours west ende west ten noorden/ de hooghte vier gradē 45. minuten/wy hadden dit etmael een moye koelte met goet weder / saghen oock ten selven daghe wel twaelf ofte derthien kleyne Eylandekens/ligghende dicht by malkanderen westzuydwest van ons/streckende zuydoost ende noordwest ontrent anderhalf mijl / doch wy zeyldense voor by / ende lietense aen backboort leggen/ waren heel laegh.

Den 24. was de windt zuydelijck/ des middaeghs sagen wy lant aen bagboort/wesende drie leege Eylanden/die zuydwest van ons laghen/ ende stonden groen en vol gheboomte / de twee waren elcx wel twee mijlen langh / maer het derde was kleyn/ hadden klippighe harde stranden / en konden daer oock gheen ancker-grondt vinden/noemende die de groene Eylanden.

Wy saghen oock een hoogh Eylandt / legghende met seven ofte acht hewvels voor uyt west ten noorden van ons. Wy hielden snachts af en aen om den dagh te verwachten.

Den 25. des morgens/ alsoo wy doende waren om 't voorsz. Eylandt te bezeylen/saghen wy voor uyt in 't zuydwesten weder ander landt/ uytghenomen hoogh/ 't welck wy hielden te zijn den hoeck van Nova Guinea, wy liepen daer na toe/verlatende het ander hoogh Eylandt/dat daer bewesten lagh/het welcke wy den naem gaven van S. Ioannes Eylant, om dattet op S. Jans dagh was. Ontrent smiddaeghs quamen wy daer by/en zeylden al langhs de wal met een oostzuydooste windt/dan konden gheen ancker-grondt vinden/ wy sonden onse Sloep uyt om te diepen/die voer langhs de wal binnen 't Schip deur/ maer alsoo die na by 't landt quam / quamender twee ofte drie Prauwen ofte Canoes met seer swart volck by haer / heel naeckt/ hadden niet voor haer schamelheydt/ die seer fel met slingers na ons volck wierpen/maer soo haest de onse onder haer begosten te schieten / namense stracks de vlucht. De Sloep quam weder aen boort sonder grondt gevonden te hebben/ ende seyde dat dit volck heel een ander spraeck hadden als de voorgaende. Wy zeylden al by de kust langhs/die was hoogh ende groen/seer lustigh om aensien/ sagen veel landt als oft gebout landt had geweest. Savonts quamen wy om den hoeck in een Bay, daer wy 't setten op 45. vadem/onbequaem ende oneffen gront. Den selven avondt quamender twee Prauwen by 't Schip/ en spraken ons aen/ maer wy en konden haer niet verstaen. Den gantschen nacht hielden sy wacht tegen ons met vieren al de Cust langhs. Wy lagen ontrent een Gotelingh-schoot van de wal/neffens een afloopende Rivier: 'snachts wast moy stil Mane-schijn weder/het luchtgen uyt het landt / soo quamen sommighe Prauwen dicht onder de gaeldery van 't Schip/ daer wy haer sommighe Coraeltjens toewierpen / en bewesen haer alle

1616. Iunius. vriendtschap / wesen dat sy ons Cocos/ Verckens/ Ossen ofte Bocken souden brenghen/ soo sy die hadden/ dan sy hielden den meesten nacht om 't Schip met roepen ende tieren/op hare wijse/het warē wilde zwarte onbeschofte menschen. Dit Landt lagh na onse gissinge/ na dat wy ghezeylt hadden vande Custe van Peru ontrent 1840.mijlen.

Den 26.quamen smorghens acht Prauwen om ons Schip / daer onder een was met elf Personen/de ander hadden 4/5/6/ofte 7.Man.in. Sy voeren vast om ons Schip / en waren op haer wijse wel voorsien van wapenen / te weten met Assagapen/steenen/ knodsen/houten zwaerden en slinghers : wy bewesen haer alle vrientschap/ gaven haer Coralen ende andere snuysteringhe/ en wesen haer dat sy aen Landt souden varen/en halen ons Verckens/Hoenderen/Cocos en ander Fruyt/van 't gene dat sy hadden/maer sy hadden wat anders inde sin/ ende begonnen met alleman seer fel te worpen/soo met slingers als Assagapen/ en meenden ons te vermeesterē/maer wy op onse hoede zijnde/schoten met musquetten ende grove stucken onder den hoop / datter wel thien ofte twaelf doodt bleven / ende verlieten de groote Prau met noch drie andere/ spronghen buyten boort ende zwommen na Landt toe/wy setten onse roep-sloep uyt/daer sommige van ons volck mede onder 't zwemmende volck voeren/ende sloegender noch eenige doodt/ brochten oock drie gevangens aen boort/ die seer gequetst waren/ met vier Prauwen/ die wierden aen stucken gehouwen tot brandthout voor de Kock. De gequetsten wierden verbonden / en een van die storf terstondt.

Des middaeghs roepde onse Sloep met de twee ghevanghenen na Landt/ al langhs de wal henen/ ende de ghevangens riepen vast dat sy Verckens/Bananas ende Cocos Noten brenghen souden / waer over een Canoe aen boordt quam/ die een kleyn Vercken brocht/ met een bosken Bananas. Wy setten den eenen man op 10.Verckens rantsoen/den anderen die seer ghewondt was/ lieten wy aen Lant loopen/ deur dien wy geen moet hadden dat hy leven soude. Dit volck hadden hare Neusen aen beyde zijden met gaten deurboordt/ daer in droegen sy twee Ringen/aen elcke zijde een/een dingh seer vreemt te sien. Wy sagen hier noch een Eylant noordelijck van het groote Eylandt verscheyden.

Den 27. haelden wy onse ledighe vaten vol waters / ende kreghen dien dagh een Vercken / ende sagen hier seeckere roode Vogelen.

Den 28.quamender wel eenige Canoes aen boordt/maer brochten niet mede wilden oock den voorsz.man niet rantsoenen/waer over wy hem aen Landt setten ende lieten loopen. Dit volck docht ons te wesen Papoos/ want hadden altesamen kort hayr / ende aten Betele met Calck daer toe. Des nachts lichten wy ons Ancker/ ende gingen t' zeyl met weynigh koelte.

Den 29.was de windt variabel / de cours noordwest ende noordwest ten noorden met moy weder / dan het was des voormiddaeghs stil. Wy konden 's avonts noch het eynde van 't Eylant niet sien / hoewel wy al langhs de wal zeylden/die westnoordwest/ende noordwest ten westen streckte/ met veel bayen ende bochten. Des selven daeghs sagen wy noch wel drie hooge Eylanden/die alle noordwaert van 't groote Eylandt af lagen ontrent vijf of ses mijlen. Wy hadden de hooghte van 3.graden 20.minuten.

Den 30 smorghens/ alsoo wy in stilte dreven / quamender veel Canoes met Swarten by ons boort / die in 't aenkomen haer Assagayen op haer hooft stucken braecken / tot een teecken van vrede / dan dese brachten ons niet met alle/ maer

maer wilden alle dingh hebben. Het scheen beter ende beleefder volck te wesen 1616.
als de voorgaende: want sy deckten hare schamelheydt met wat blaetjens/ende Iunius.
hadden een fraeyer slagh van Canoes / voor en achter met een weynigh beelde-
werck. Zijn seer hoovaerdigh op haer baerden/die sy met kalck bestrijcken/ghe-
lijck mede haer hooft-hayr. Eenige quame in ons schip die wy sommige kraelt-
jes gaven/ en over de maeltijdt/songen sy/op haer maniere/ eenighe Liedekens/
waren heel vrolijck. Op de drie of vier Eylanden daer dese Canoes af quamen/
stonden veel Cocos boomen. Sy en brachten ons niet met allen/hoe seer wy haer
wesen dat wy eten van doen hadden / bleven tot savonts toe by ons / doen voe-
rense weder na landt toe.

Den eersten Julij smorghens / alsoo wy snachts met stilte ende voor stroom Iulius.
ontrent twee mijlen hadden ghedreven / soo lagen wy tusschen een Eylant van
twee mijlen langh / ende 't vaste lant van Guinea in / na de vroe-kost quamen
van 't Eylant wel 25. Prauwen/ende veel volck wel gemonteert/was het selve
volck die daeghs te voren de Assagayen op 't hooft ghebroken / en ons vriendt-
schap getoont hadden/ maer was geweest om ons te abuseren alst doen bleeck/
en soo wy in stilte dreven/meenden sy ons het schip af-handigh te maken. Twee
Anckers hingen voor de boegh neer/maer een weynigh op-gehaelt/daer gingen
sy op sitten/op elcke Ancker een Man/met een pingay ofte riem in de hant/ daer
sy haer Canoes ofte Prauwen mede voort-schepten/ende meenden alsoo 't schip
na landt te scheppen/ d'andere hengelden vast om 't schip/en wy waren wel op
onse hoede. Ten laetsten begonnen sy van by/dapper met Assagayen ende slin-
gers te werpen/soo dat sy een van onse volck quetsten/dat d'eerste was van on-
se reyse: doen sy nu te deghen gaende waren/ende meenden dat sy 't spel al ghe-
wonnen hadden/schoten wy met onse boven-schut ende met musketten daer on-
der/datter wel twaelf of derthien dooden/ende veel gequetst wierden. Als sy in't
vluchten waren/ roepden ons volck met de Sloep/die wel gemonteert was/na
haer toe/ende kregen een Canoe daer drie Mannen in waren / waer van sy den
eenen die doot was/ over boort smeten/ d'ander twee namen de vlucht in 't wa-
ter/maer als d'een van ons volck doodtgeschoten was/ gaf d'ander hem stracx
gevangen/welcke was een jonghman van 18. jaren/die wy Moyses noemden/
na onse gequetste man. Dit volck at broot datse maeckten van wortelen van
boomen. Wy zeylden des avondts met een moye koelte weder al langhs de wal
westnoordwest ende noordwest / ende noordwest ten westen aen.

Den 2. hadden wy de hooghte van 3. graden 12. minuten / saghen den selven
dagh aen bagh boordt upt laegh landt : oock een groote bergh/ en voor upt een
laegh Eylant/gingen al westnoordwest aen/soetjens voort met slecht water en
oostnoordooste windt.

Den 3. saghen wy wederom hoogh landt / west van ons ontrent 14. mijlen
van 't ander Eylant verscheyden/op de hooghte van 2. graden 40. minuten.

Den 4/ alsoo wy doende waren om de voorsz. vier Eylanden te passeren/ sa-
gen wy wel 22. ofte 23. andere/ soo groot als kleyne/ hooge als lage Eylanden/
die wy aen stuer-boort lieten liggen/uytgenomen twee ofte drie aen bagh-boort.
Sy lagen al dicht by malkanderen/sommighe een mijl ofte anderhalf/ sommige
maer een gotelingh-schoot verscheyden op de hooghte van 2. graden 25. en 30.
minuten/weynigh min ofte meer. Wy meenden savonts rede te vinden/maer
moesten snachts by houden/om dat ons de nacht overviel. Des avonts sagen

1616. Iulius. wy aen een van dese Eylandē een zeyl dat na ons toe quam/ dan deur dien ons de nacht beliep/quam het ons niet aen boort/ende smorgens moestē wy het door contrarie wint verlaten/niet tegenstaende dat wyder al dicht by geweest haddē.

Den 5. was de wint zuydoost ende oostzuydoost/de cours zuyden ten westen/ ende zuydwest/hadden veel donder ende regen/waren op de hooghte van 3. graden 56. minuten.

Den 6. hadden wy somtijdts harde windt / ende somtijdts stilte met reghen/ blixem en donder/ saghen des voormiddaeghs een seer hoogen bergh zuydwest van ons legghen / daer wy na toe liepen / onse Schipper vermoede half of het Banda wel wesen mocht/om de groote ghelijckheydt die 't hadde met den bergh van Goemenapi in Banda, en seer na de gelijcke hooghte/maer wat naerder komende wierden noch wel drie ofte vier soodanighe berghen siende / die aen de noordzijde van de eersten laghen/ ontrent ses ofte seven mijlen verscheyden/daer aen hy wel merckte dat het soo niet en was. Achter den bergh sagen wy mede oost ende west seer veel landts / dat soo langh was datmen aen beyde zijden gheen eyndt daer af konde sien/ten deele hoogh / ten deele wederom laegh/streckende oost-zuyd-oost/ waer upt wy vermoeden dattet Nova Guinea was/ ende deur dien ons de nacht beliep hielden wy by.

Den 7. smorgens wenden wy 't voor dagh weder na den hoogen bergh toe/ ende was een brandend Eylandt / gevende op 't hooghste vlammen ende roock van hem/daer over wy 't den name gaven van Vulcanus: hadden de wint van den zuydoosten/met moy weder. Dit Eylant was wel bewoont en vol Cocos boomen. De Inwoonders quamen met eenige Prauwen by ons Schip/ maer waren seer bevreest / sy riepen ons vast toe / maer wy en konden haer niet verstaen/noch oock onse Swart Moyses. Sy waren oock gantsch naeckt/alleen haer schamelheyt gedeckt/ hadden sommige kort en sommige langh hayr. Wy konden hier geen gront werpen/soo dat wy niet ten ancker kosten komen/sagen tē noorden eñ noordwesten noch meer Eylanden van ons leggen/waer van het eene stadigh scheen te roocken/ende liepen noordwest ten westen na den vlacken hoeck die wy voor upt sagen/daer wy savondts by quamen / namen onse zeylen in/en lieten 't snachts drijven. Wy hadden hier verscheyden coleuren van water/ als groen/ wit en geel/ 't welck wy vermoeden af wateren upt Rivieren te wesen/want het veel soeter was alst zeewater. Hier dreven oock veel boomen/ bladeren ende tacken/daer somtijts vogelen ende krabben opsaten.

Den 8. was de windt variabel / setten onsen cours westzuydwest / en westnoordwest/met goet weder en redelijcke koelte/hadden aen stuerboort een hoogh Eylant/ en aen baghboort slecht lant/redelijck hoogh/wy liepen na 't landt toe/ daer wy savondts by quamen en goede sant-grondt vonden op 70. vadem/ ontrent een gotelingh-schoot van landt. Daer quamen ons eenige Canoes aen boort/met een drollig fatsoen van volck/dat mede al Papoos waren/hebbende kort hayr/en dat gecrult/ ende droegen ringhen door haer neusen ende ooren/met seeckere veertjens op 't hooft of op de armen/en verckens-tanden om haer halsen en op de borst/tot een cieraet. Sy aten oock Betele/ende waren alle verscheyden gebreken onderhavigh/d'een was scheel/d'ander hadden dicke beenen/ de derde dicke armen/ende soo voort/waer upt wel te vermoeden staet/ dat dit een ongesont lant moest wesen/te meer/om dat haer huyskens op staken stonden/ontrent acht oft neghen voet van der aerden. Wy hadden hier de hooghte van 3. graden

den 43. minuten/ ende vernamender een kleyn monsterken van Gengber. Op 1616. Iulius.
desen dagh wierden onse laetste grutten gekoocht/hadden voort niet als broot en wat oly/ en noch eenigh vleesch en speck.

Den 9. s'morgens soo wy aen 't ancker lagen roeyde onse Sloep om te sien na een bequame plaets om het schip te legghen / ende weder-keerende seyde een bequame Bay ghevonden te hebben/ daer wy na toe liepen/ende settent op 26. vadem goede zandt-gront/gemenght met kley onder malkanderen. Hier ontrent stonden twee Dorpjens/daer ons veel Canoes van aen boort quamen / die een weynigh Cocos noten brochten/dan sy warender seer kostelijck mede/ willende voor vier noten een vaem lijnwaet hebben / daer sy seer begeerigh na waren. Hadden oock eenighe Verckens / die sy mede in groote weerde hielden/ende hoe seer wy haer wesen dat sy ons wat souden brenghen / en dat wy 't van noode hadden/sy en wilden 't niet doen.

Dien dagh is tot rantsoen voor het scheeps-volck uytgedeelt voor yeder man vijf pont broot/en anderhalf mutsjen olye ter weeck/anderhalf mutsjen Spaensche wijn des daeghs/met een pimpelken Brandewijn. Alle onse Pottagie/als erweten/boonen/gort/oock alle onse vleesch / speck ende visch was altemael op/ en wy wisten niet waer wy waré/of wy noch verre ofte na by de Indische Eylanden waré/was ons gantsch onbekent/oock en haddé wy gantsch geen sekerheyt van 't lant daer wy dagelijcks by langhs seyldé/oft Nova Guinea was oft niet/maer alleen ons vermoeden/want al de Caerten die wy hadden en geleken niet met allen na de Landé die wy vondé. Des avonts kregé wy grooten regé/ met donder en blixem/ dat den gheheelen nacht duerde/ met seer doncker weder.

Den 10. quamender wederom wel 20. Canoes aen boort/met mannen/vrouwen en kinderen/waren alle heel naeckt/alleen haer schamelheyt bedeckt/maer en brochten niet mede dat weerdigh was.

Den 11. s'morgens gingen wy weder onder zeyl/ginghen noordwest ten westen/ende westnoordwest aen/al langhs de kust/houdende het lant altijt in 't gesicht/ drie / twee ja oock anderhalf ofte een mijl alleen daer van blijvende / ende voeren s'middaeghs voor by een hooge hoeck. Dit lant van Nova Guinea, streckt meest al noordwest ten westen/ somtijdts een weynigh westelijcker/ somtijdts weder wat meer noordelijcker.

Den 12. zeylden wy noch als voozen west-noord-west/ langhs de Cust/ met moy weder en heete sonne-schijn / hadden s'middaeghs de hooghte van 2. graden 58. minuten/hadden oock baet vande stroom/ die ons om de west sette/ ghelijck die dede de heele kust van Nova Guinea langhs.

Den 13. ende 14. zeylden wy langhs de voorsz. kust / ontmoetende somtijdts hoogh/somtijdts laegh landt.

Den 15. was de wint en cours langhs het landt als voozen/met goet weder/ na de middagh quamen wy by twee lage bewoonde Eylanden/ die ontrent een half mijl van 't landt aflagen ende vol Cocos boomen stonden. Wy liepen daer na toe/ende vonden daer goede ancker-grondt/op 40/30/25/20/tot ses ende vijf vadem toe/ende setten 't op 13. vadem steeckgrondt. De Schipper roeyde met de schuyt eñ sloep/wesende wel gemonteert/ na lant toe/ meenende een deel Cocos noten te halen/die met groote menighte op die Eylanden stondé: Maer doé sy aen 't landt quamen / laghen de Swarten op haer hoede / en schoten seer fel met flitsen / datter van onse wel sesthien swaerlijck ghequetst wierden / zijnde d' een

1616. Iulius. d'een dwars deur den arm/d'ander deur 't been/ de derde deur de neck ofte handen ende anders geschoten / van welcke Aris Claesz. oock eender was die daer een lamme hant van behiel. Waer tegen de onse weder onder den hoop schoten met Musketten ende steen-stucken / dan moesten deur het gheweldigh schieten der Indianen / in 't eyndt noch de wijck nemen. Wy hadden hier de hooghte van 1. graed 56. minuten.

Den 16. smorgens zeylden wy met ons schip tusschen die twee Eylanden in/ en setten 't op negen vadem/daer 't seer goet legghen was: na de middagh voeren onse Sloep ende Boot na 't kleynste Eylandt / om Cocos te halen / staken twee ofte drie hutjens van de Swarten aen brandt / daer over de Swarten die op 't ander Eylandt waren ghewelddigh tierden ende riepen / maer sy en dorsten ons niet by komen / want wy schoten met sommighe grove stucken langhs de strandt ende Bosswaert in/dat de kogels met groot geraes door het bosch vlogen/daer door de Swarten vloden/ende niet eens meer dorsten uytkijcken. Onse gevangen Moyses was ons ghewelddigh dienstigh/ want klom inde boomen/ met groote rassigheyt/om de Cocos noten af te halen. Teghen den avont quam ons volck weder aen 't boordt / en brochten soo veel Cocos noten dat yder man op 't Schip drie Cocos tot zijn deel kreegh. Savondts quam een man aen boort die versocht vrede met ons/met hem brenghende een hoet / die een van onse Matroosen in de voorgaende schermutsinghe buyten boordt hadde laten vallen. Dit volck gaet heel naeckt/oock met haer schamelheyt bloot.

Den 17. quamender smorgens twee ofte drie Canoes met Swarten by ons boort/eene daer van smeet eenige Cocos noten bovē stroom in 't water/en wees dat wy die souden halen/waer mede sy onse vrientschap sochten. Waer voor wy hem eenige Coralen en oude spijckers/aen een hout vast gemaeckt/ lietē toe drijven achter uyt/ die hy daer van los maeckte/ en datelijck trock hy daer mede na lant toe/daer een groote troep volck hem datelijck omcingelde/ die hy sijn Coopmanschap sien liet/ en met dat sy dat ghesien hadden borsten sy van malkander/ elck sijn wegh/haer spoedende om elck voor aer met haer waren aen ons boordt te wesen/ ja smeten malkander daer om / als de een de ander wat inde weegh was. Wy wesen haer dat sy aen boort souden komen. In 't leste wierden sy wat stouter/quamen by 't Schip/ ende brochten ons soo veel Noten ende Bananas als wy begheerden / die wy al in de gaelderey met toutjens uyt hare Canoes lostē /gevende daer voor oude Spijckers/die wy van ons Jacht gesloopt hadden/ verroeste Messen ende Coralen. Sy brochtē ons oock een weynigh groene Gember/ ende geele wortcltjens / die men ghebruyckt in plaets van Saffraen. Verruylden oock aen ons van haer pijlen ende bogen / soo dat wy van haer ten laetsten groote vrientschap genoten.

Den 18. ruylden wy noch al Bananas en Cocos noten / met wat Cassavy ende Papede, diemen in Oost-Indien oock wel vindt. Wy sagen hier eenighe Pottepsen/ die/soo ons docht/van de Spaenjaerden ghekomen moesten wesen. Oock en was dit volck niet seer nieuschierigh na de schepen / ghelijck de voorgaende wel gheweest hadden/ want sy wisten te segghen van schieten met grove stucken/eñ gaven het Eylant daer sy op woonden den naem van Moa,'t welck was het oostelijckste/'t ander daer tegen over ghelegen/ noemden sy Insou, ende het uyterste/ dat een hooghachtigh Eylandt was / ligghende wel vijf ofte ses mijlen van Nova Guinea, dat noemden sy Arimoa.

Den

Den 19. voeren ons volck aen 'tgrootste Eylandt om te visschen. De Swarten bewesen haer groote vriendtschap/ holpen haer de Zeegen trecken/ en gaven haer soo veel Cocos noten als sy begeerden. Wy sagen veel Prauwen na ons toe komen upten oosten/ van andere Eylanden oostelijcker ghelegen (daer onder eenige waren vry groot) daeromme wy onse Visschers aen boordt riepen. Dese Swarten wesen ons dat wy in die vreemden Prauwen souden schieten / maer ons volck beduyden haer/ dat wy dat souden doen/ soo sy ons eerst aen sochten. Sy quamen vredelijck aen ons boordt / en brochten ons soo veel Cocos noten ende Bananas als wy begeerden/ soo dat yder man 50. noten kreegh/ ende twee bos Bananas. Dit volck gebruycken Cassaby voor haer broot/ dan 't en is by dat van West-Indien niet te gelijcken/ sy backen 't oock aen roode koecken. 1616. Iulius.

Den 20. gingen wy des morghens t'zeyl/ na dat wy al vroegh eetbaer ware hadden geruylt. Sy wesen ons wy souden noch legghen blijven/ sy wilden ons noch meer halen.

Den 21. zeylden wy noch al langhs het landt west noordwest heen / hadden smiddaeghs de hooghte van een graed en derthien minuten. Wy sagen een party Eylanden/ daer de stroom ons na toe voerde / daer wy ontrent smiddaeghs by quamen ende setten 't daer op derthien vadem/ hadden savondts gehadt veel regen/ donder ende blixem.

Den 23. gingen wy des smorgens t' zeyl/ met goedt weder ende moye koelte/ ende een weynigh van landt wesende / volghden ons wel ses groote Canoes (hoe wel wy geen volck aen landt en hadden vernomen) brengende gedrooghde visch / die wy voor Steenbraessem aen saghen / met Cocos noten / Bananas/ Toback/ ende sekere kleyne fruytjens als Pruymen. Oock quamender eenighe swarten van een ander Eylandt/ die ons eenighe lijftocht brochten/ die hadden oock een monster van Chineesche Porceleyn / want wy'er twee schotelkens af ruylden/ soo dat wy vermoeden dat hier wel Christen schepen geweest hadden/ want sy oock niet soo nieusgierigh waren na 't Schip. 'T was een ander slagh van volck als de voorgaende/ geelder van verwe/ ende grooter van posture/ hadden sommige langh hayr/ sommige kort/ ende gebruyckten oock flitsen en bogen/ daer sy ons een party van verruylden. Waren seer begeerigh na Corael-tjens eñ Yserwerck/ ende hadden groene blauwe ende witte glasen ringen door haer ooren steeckende / die wy vermoeden datse vande Spaenjaers ghekreghen hadden.

Den 24. hadden wy de hooghte van een halve graed / met weynigh koelte/ ginghen noordwest / oock west en zuyd-west aen/ by een groot schoon Eylandt langhs/ dat seer groen en playsant was om aen te sien / dat gaven wy de naem van Willem Schouten Eylandt na onse Schipper/ en de westhoeck de Caep van de goede Hoop.

Den 25. saghen wy aen bagh boordt uyt veel landt zuydzuydwest van ons/ 't sommige heel hoogh/ ende 't sommige heel laegh.

Den 26. sagen wy weder wel drie Eylanden/ de Cust streckte noch al noordwest/ ende noordwest ten westen.

Den seven-en-twintighsten hadden wy de hooghte van 29. minuten/ bezuyden de Linie/ sagen noch veel landt zuydwaert van ons/ sommige heel hoogh/ en sommige heel laegh/ seylden daer by langhs westnoordwest heen.

Den 28. en 29. hadden wy variabel weder/ 's nachts tusschen beydẽ een aert-

bevinghe/

1616. Iulius. bevinghe/ soo dat ons volck allegader van verbaestheydt uyt de kopen quamen/ 't scheen somtijdts of onse schip stiet / wierpen dickwils 't loot / maer vonden gheen grondt.

Den 30. zeylden wy in een groote bocht/ soo dat wy rondom in 't landt beset scheenen/deden ons best om ergens openinghe te vinden/maer vonden niet/gingen daerom weder noordwaert aen. Wy hadden dien dagh soo schrickelijcken grooten donder ende blixem / dat ons schip schudde ende beefde/ en scheen somtijts geheel in lichten brandt te staen / daer af wy alle niet weynigh verschrickt en verbaest en waren/daer na quam soo grooten regen/dat wy noyt diergelijck ons leven hadden ghesien.

Den 31. bevonden wy dat wy in een sack ghezeylt waren/sagen het landt al aen malcanderen vast/gingen daerom noorden aen/en passeerden dien avont de Linie Equinoctiael door de tweede reyse / ende des avondts/ alsoo wy dicht by lant waren/setten wy het op 12. vadem steeck-grondt / ontrent een gotelinghs-schoot van een Eylant/dat dicht by de vaste Cust lagh/ dan wy vernamen hier geen volck/noch eenigh ghewagh.

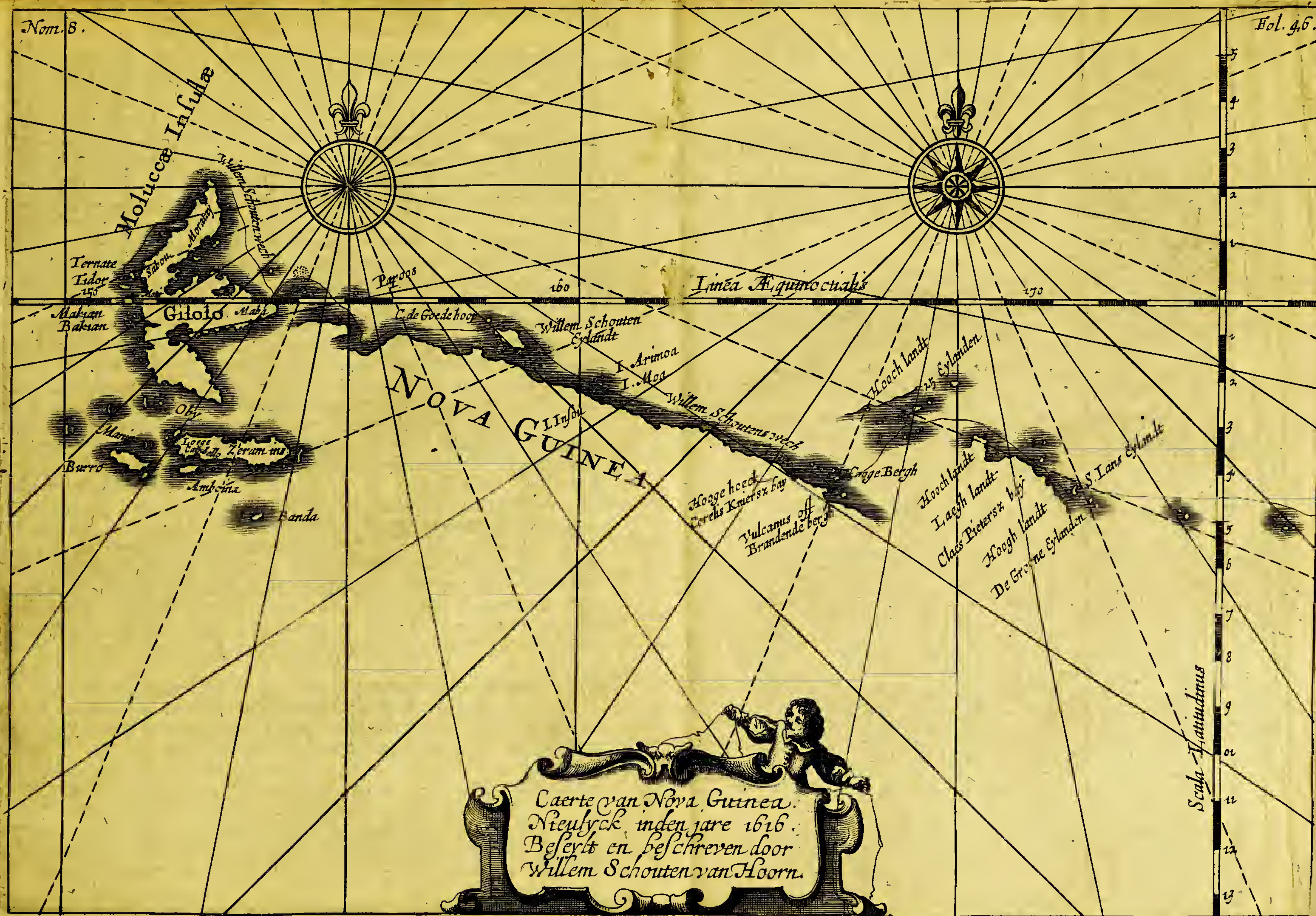
Den 1. Augusti lichten wy ons ancker met seer groote moeyte/ want het onder een klip stont/ende wy wonden het de halve handt af. Onse hooghte was 15. minuten benoorden de Linie. Savondts quamen wy door de harde stroom dicht by 't landt/settent door de stilte/de grondt was oneffens en niet diep. (Augustus)

Den 2. wast heel stil/ende wy dreven deur de stroom west ende west ten noorden aen/met regenachtigh weder.

Den 3. was de cours als voren / met stilte / ende namiddaeghs vonden wy een banck/soo verre in zee/dat wy 't lant pas sien konden/ wesende op ettelijcke plaetsen 40/op andere 20/15. ende 12. vadem zant-gront diep. Wy settent op 12. vadem/overmidts dattet tegen de nacht gingh/ende de Schipper begheerden te sien/hoe of de stroom gingh/de welcke westzuydwest heen liep. Ten selven dage namen wy de hooghte van 45. minuten benoorden de Linie/oock sagen wy eenige Walvisschen ende Schiltpadden. Ende wy giften door de hooghte dat wy hier 't Landt van Nova Guinea ten eynde waren/hebbende 280. mijlen langhs de Custe van dien ghezeylt. Wy sagen ten selven daghe noch twee Eylanden westlijck van ons.

Den 4. was de windt variabel/ de cours zuydzuydwest/ wy hadden veel regens met doncker weder / de stroom gingh daer hard om de west / saghen dien dagh wel seven oft acht Eylanden soo ons docht/waer over wy des nachts by hielden/ om niet op 't landt te vervallen.

Den 5. smorgens dreven wy in stilte/hadden voort de wint variabel/de cours zuyden ende zuydoost met regenigh weder/ende weynigh koelte/ende alsoo ons de wint teghen was/liepen wy naer 't landt dat wy daeghs te voren voor Eylanden aengesien hadden/maer daer by komende vonden geen gront/ waer over wy onse Sloep uytsettē om te diepen/ende vonden ancker-gront op 45. vadem/ dicht by 't landt. Soo onse Sloep naer landt voer/sagen wy eerst twee/daer na noch drie Prauwen van 't landt af-komen/ende voeren na onse Sloep toe/daer by komende stakense een vrede-vaentjen op/ende de onse weder daer teghen/ en quamen aen boort. De Prauwen volghden haer/en quamen oock aen boordt. Sy brachten ons niet anders dan een monster van Indische boontjens ende ertjens / midtsgaders wat rijs/ toback / ende twee Paradijs-voghelen / daer wy'er

Nom. 8.
Fol. 46.
Moluccæ Insulæ
Willem Schoutens wech
Ternate
Tidor
Gilolo
Makian
Bakian
Paroos
Linea Æquinoctialis
160
170
C. de Goede hoop
Willem Schouten Eylandt
I. Arimoa
I. Moa
Nova Guinea
Willem Schoutens wech
Hooch landt
25 Eylanden
Oby
Burro
Zeram ins
Ambina
Banda
Hooge hoeck
Cornelis Kniersz bay
Vulcanus off Brandende berg
Hoochlandt
Laegh landt
Claes Pietersz bay
Hoogh landt
De Groene Eylanden
S. Jans Eylandt
Scala Latitudinus
Caerte van Nova Guinea.
Nieulyck inden jare 1616.
Beseylt en beschreven door
Willem Schouten van Hoorn.

1(
Iuli

A

wy'er een van ruylden / wesende wit en geel. Dit volck konden wy redelijck wel verstaen/want sy spraken sommige woorden Ternataens, ende een wasser die goedt Maleys sprack/welcke tael onse Coopman Aris Claesz. seer wel konde. Daer warender die oock eenige woorden Spaensch spraken/ende onder anderen hadden sy oock een Spaensche vilt. Haer dracht waren sekere fraye kleetjens om haer middelen / ende eenighe hadden zijde broecken aen van verscheyden coleur/eenige oock Tulbanden op 't hooft/ die seyden Turcx ofte Moors waren. Aen de vingeren droegense som zilveren ende gouden ringhen/ende hadden altemael peck-swart hayr. Sy ruylden haer waren met ons voor Coraeltjens/ maer hadden liever linnen gehadt/ en waren voor ons seer schuw ende bevreest. Wy vraeghden haer hoe haer lant hiete / maer sy en wildent ons niet seggen/ waer uyt ten deel/ende oock uyt ander omstandigheden / wy vast oordeelden en geloofden dat wy waré op 't oost eynde van Gilolo,aen de middelste tack van 't landt (want Gilolo hem met drie tacken oostwaert uytstreckt) ende dat sy waren lieden van Tidor/vrienden van de Spanjaerden/ gelijck wy 't oock bevonden alsoo te zijn/daer over wy alle niet weynigh en waren verblijt / als nae soo veel omswermens en geleden armoede/ ghekomen te zijn ter plaetse daer wy bekent waren/ende haest by onse landtsluyden hoopten te komen/een sake daer wy soo lange ende soo verre naer gewenscht ende gehoopt hadden. Wy kregen een kleyn koeltjen/eñ geraeckten onder 't lant ten ancker/een gotelingh-schoot van de wal / op 40.vadem / doen brochten sy ons Cocos eñ andere fruyten te koop. Sy seyden ons dat wy daer niet wel en lagen/gelijck het oock waer was/want savondts kregen wy een dichte koelte/ende dreven deur. Des avonts voeren de Prauwen weder van boort/belovende ons sanderdaeghs hoenderen te brengen. Wy waren desen dagh de derdemael recht onder de Linie Equinoctiael.

Den 6. smorgens quamen die van 't landt weder aen boordt / brachten oock een deel Toback met wat Porceleyn/en eenighe andere dingen / maer alsoo wy een moye koelte hadden uyten zuydzuydoosten/en aldaer quaet liggen was/lichten wy ons ancker om onse reyse te voorderen na de Molucken,en gingen noorden aen met goede voort-gangh / om benoorden de noord-hoeck van Gilolo om te loopen.

Den 7.hadden wy harde regen/sagen naer de middagh de noord-oost-hoeck van Gilolo,geheten Moratay, de welcke lagh zuyd-west van ons.

Den 8.hadden wy smiddaeghs de hooghte van vier graden drie minuten benoorden die Linie/hadden snachts gheweldige regen met donder en blixem/wy lieten ons voorstaen dat de stroom hier om de noord liep.

Den 9.ende 10.was de wint variabel/met regenachtigh weder. Wy hadden den 10.de hooghte van 3.graden 50.minuten.

Den 11.des morgens sagen wy weder het landt van Gilolo,geheten Moratay, aen de noordoost-hoeck van Gilolo. Wy deden ons best om dat te krijghen/ maer de stroom sette ons van 't lant af om de noordt/dat wy het dien dagh niet en konden beseylen.

Den 12.ende 13. hadden wy de hooghte van twee graden 58.minuten / met variabele winden ende veel regens/gelijck oock den 14/15.ende 16.

Den 17. gheraeckten wy met groote moeyten onder 't landt / daer wy des abondts laet by quamen/en dreven de Cust langhs met moy weder/wy saghen des nachts veel viertjens op de straut.

Den

1616. Augustus Den 18. wast meest stil/en dreven langhs het landt/ontrent de middagh quamen ons twee Prauwen met een brede-vaentjen aen boort/ van een Dorp ghenaemt Soppy, dat waren Ternatanen/soo dat wy met haer wel konden spreecken/eenige waren oock van Gamacanor, en vertelden ons datter een Jacht van Amsterdam/ghenaemt de Pauw/wel drie maenden gelegen hadde/ladende zijn Schip vol Rijs / ende datter ontrent een maent of twee te voren oock een Engelsch schip hadde geweest. Hoe wy ons verheughden en verblijden doen wy aldus verseckert waren/ dat wy tot soo goeden ende gewenschten plaetse/ soo na by onse Landts-luyden ghekomen waren / na soo veel geleden moeyte ende arbeyt/met vijf-en-tachtentigh gesonde Mannen / ende geheel ten eynde van onse victuali/konnen sulcke bedencken die gelijcke avontueren hebben beproeft. Wy hadden hier de hooghte van 4. graden 47. minuten/en settent savonts op 28. vadem. Eenige van dat volck bleven snachts by ons/om ons 's anderendaeghs te brengen op de reede voor Soppy.

Den 19. zeylden wy in de Bay/ende settent daer op 10. vadem zant-grondt/ ontrent een gotelingh-schoot van landt. Ten selven dage ruylden wy een deel Sagou, eenige hoenderen/twee of drie Schiltpadden/ende een weynigh Rijs.

Den 20. ruylden wy veel Sagou ende wat Rijs / al voor Linnen / Coralen/ Messen/Spiegels en Kammē. Daer quam een Correcor om Rijs ende Sagou voor den Coningh van Ternaten / die ons seyde datter wel twintigh schepen/ soo Hollanders als Engelschen rontom het Eylandt Ternate laghen en kruysten/ ende datter acht schepen naer de Manillas waren / vier Enghelschen ende vier Duytschen. Wy vingen hier veel visch.

Den 21/22/23/ende 24. waren wy noch al doende met Sagou ende Rijs by de kleyne mate te ruylen.

Den 23. droncken onse volck de laetste wijn.

Den 25. savonts gingen wy t' seyl/ hebbende hier vier tonnen Rijs ende veel Sagou ghekregen.

September. De navolgende daghen al tot den 5. September toe/ hadden wy alle daghen veel contrarie ende variable winden/oock veel stilte/ende somtijts harde buyen/ en dickwils geweldige reghen / soo dat wy met seer veel moeyte ende groote armoede dese kust langhs sworven/menighmael over en weder wenden/verscheydemael op een dagh anckerden/ende weder te zeyl ginghen/ dan de groote hoop die wy hadden om haest in Ternate te wesen by onse Landts-lieden / maeckte alle den arbeyt licht ende onverdrietigh.

Den 5. soo wy aen de Custe van Gylolo ten ancker lagen / voeren onse volck uyt visschen/ende soo sy aen de zegen stonden en trocken / quamender vier Ternatanen uyt het bosch springhen/ elck met een sweert ende schilt in de vuyst/om onse volck doot te slaen/ maer de Barbier riep by groot geluck Oran Hollanda, waer over sy terstont op hielden/sprengende water op het hooft/ende seyden/dat sy meynden dat onse volck Castilianen waren. Ons volck brochten haer aen boort/ende wy gavense wat Coraeltjens / waer voor sy ons beloofden te brenghen het gheen dat wy begheerden. Sy seyden datse waren ghekomen van Gammacanor, daer wy naer haer segghen noch ontrent vijf oft ses mijlen af waren.

Den 6. ende 7. hadden wy noch al veel stilte ende contrarie winden/lichten dickwils onse ancker/ende gingen onder zeyl / wendent menighmael over ende weder

om onse reyse te vorderen / maer ten wilde niet zijn / soo dat wy seer weynigh uyt-rechten. 1616. Septem-ber.

Den 8. bleven wy door contrarie windt / noch al liggen/ ende onse Opper-Coopman met de Coopman van 't Jacht / voeren met een wel-ghemonteerde Sloep naer Gammacanor, meenende daer wat verversching te bekomen. De Cust streckt hem van Soppy of tot aen Gammacanor zuyd-west ende noordoost/met veel bochten ende bayen/en de stroom gingh hier om de noordt.

Den 9. ende 10. bleven wy door contrarie windt noch al leggen/ gelijck mede den 11. doen quam onse Sloep weder / sonder in Gammacanor gheweest te hebben/alsoo 't selve te verre was/ende syder niet op versien en waren/dan hadden in een Dorp gheweest dat Loloda hiet / ghelegen ontrent 10. mijlen van ons Schip/daer sy alleen wat Bananas bekomen hadden/die aldaer abondant waren. De Inwoonders hadden haer geseyt dat de Duytschen met de Ternatanen een Eylant in genomen hadden/genaemt Siauw, leggende op de passagie na de Manillas, ende datter derthien Schepen in Ternate lagen.

Den 12. zijn onse Schipper ende Aris Claesz. met haer 18. wel ghemonteerde mannen na Ternate gereyst/daer wy na gissinge noch wel 25. mijlen af waren/ ende wy zijn met het Schip door stilte blijven leggen.

Den 13. wast noch al stil/ende alsoo onse volck uyt visschen waren/ quamender drie Boeren uyt het landt by haer/met drie wilde Verckens/wesende tamelijck groot/die sy seyden met honden ghevanghen te hebben / ende werden haer t' haren contentement betaelt.

Den 14. gingẽ wy smiddaeghs met een tamelijcke koelte t' zeyl/doch 't wiert weder stil / soo dat wy dit etmael maer ontrent derdehalf mijl wonnen met seer groote moeyte.

Den 15. waeydent somtijts wat / soo dat wy dit etmael ontrent vier mijlen vertierden/met goet weder.

Den 16. quamen wy by Gammacanor, en sagen Ternate en Tidor dicht by malkanderen ligghen/aen twee hooge bergen/ zuydelijck van ons ontrent twee mijlen verscheyden.

Den 17. wast een moye koelte/ soo dat wy ons best deden om Ternate te bezeylen/ende des morgens in den dagheraet saghen wy een zeyl te loefwaert van ons/dat oock na Ternate wilde / dat was de Morghen-sterre van Rotterdam/ hondert vijftigh lasten groot/ende gemonteert met 26. Lepel-stucken. Des middaeghs quam onse Sloep van dit Schip/daer sy drie nachten in geweest haddẽ/ 't selve gevonden hebbende in de bocht van Sabouw. Den Admirael Verhagen wasser op/ ende 't was een van de Schepen van de Admirael Spilbergen, uyt wiens volck wy verstonden/ dat den selven Spilbergen, wesende in de Straet Magellanes (daer sy in twee maenden deur quamen) zijn kleynste Jacht ontzeylt was/als oock dat hy aen de Cust van Brasilien, in de revier van Spirito Santo, drie boots met volck verloren hadde/dat hy de stadt Payta verdestrueert/ ende tegens acht Spaensche Schepen slaeghs geweest hadde/ waer van hyder drie in de gront had geschoten/te weten den Admirael ende Vice-Admirael/ met noch een ander/sonder merckelijcke schade/ dan dat hy een deel volcks verloos/ en gheen buyt en kreegh: dat hy te Lima had gheweest/ende veel Bayen besocht daer Spaensche Schepen waren/altemael opgeleydt wesende/onder anderen in een met veertigh Schepen/doch en hadde niet uytgerecht / ende was langhs de

1616. September. Cust van Nova Hispania deur de Manillas na Oost-Indië gekomē/zijnde van daer met Schipper Ian Cornelisz. Mensch-eter naer huys ghesonden met vier Schepen/te weten Amsterdam,het Wapen van Amsterdam, Zeelant eñ Middelborgh. Oock seyden sy ons datter thien wel gemonteerde Schepen naer Manilla toe waren/daer Commandeur over was Ian Dircksz. Lam van Hoorn, om de Spaensche Vloot/die naer Ternate wilde/te verslaen. Wy verstonden mede dat Pieter Bot met vier Schepen na huys zeylende / aen Mauritius met drie Schepen ghebleven was/ deur een harde windt/ die hem teghen de klippen aen wierp/soo datter veel volcks verdronck/ende hy selver mede/maer 't een Schip ontquam het. Des selven avonts setten wy het voor Maleye in Ternate, op elf vadem sant-grondt/ seer verblijt wesende dat wy onder ons eygen Natie gekomen waren. Onse Schipper ende Koopman voeren terstont naer landt/om den Generael Laurens Reael,die in des overledē Generaels Gerarts Reynsts plaetse gekomen was/te spreken / daer sy wel onthaelt wierden van den selven Generael/als oock van den Admirael Steven Verhagen,ende den Gouverneur van Ambon Iasper Iansz. mitsgaders den gantschen Raedt van Indien.

Den 18. voeren onse Coopman ende Schipper aen landt/ en verkochten onse beyde Sloepen met vier kleyne gotelinghen van het Iacht / ende een deel loots/ als oock twee groote touwen/neghen anckers/ ende andere snuysteringhe/ daer voor sy in alles ontfingen 1350. Realen van achten.

Den 19/20/21/22/23/ zijn wy op de voorsz. plaets blijven leggen.

Den 24. hebben elf Mannen ende vier Iongers/versocht aen onse Schipper Willem Cornelisz. Schouten, ontslaghen te zijn van haer dienst/alsoo sy ghesint waren in Indien noch een wijle te blijven/ende de Oost-Indische Compagnie te dienen/'t welck onse Schipper haer toe-stondt/ alsoo het oock by de Generael Reael aen de Schipper begheert werde.

Den 26. hebben wy ons affscheyt genomen vanden Generael Laurens Reael, die ons seer beleefdelijck hadde besegent/ ende veel vrientschap gedaen/ ghelevde onse Schipper ende Coopman met vlieghende vaendel tot aen boordt/ ende zijn t' zeyl gegaen met ons twee schepen/waer van 't een was de voorsz. Morgensterre, die den 22. by ons op de reede ghekomen was/ende na Motir wilde/maer wy na Bantam. Wy hebbē de Coopman van de Sterre, met een van de knechts van den Generael mede naer Bantam ghenomen/door dien de Generael 't selve op ons versocht.

Den 27. passeerden wy verby Tidor, en 't schip de Morgen-sterre nam zijn affscheyt van ons/gaende na Motir.

Den 28. passeerden wy Motir eñ Makian, eñ den negen en twintighsten Cajou en Bakjam, en passeerdē diē dagh voor de vierdemael de Linie Equinoctiael.

October. Den 2. October zeylden wy verby Loga Cambella , ende Manipa en Zeira, ende den derden verby Burro.

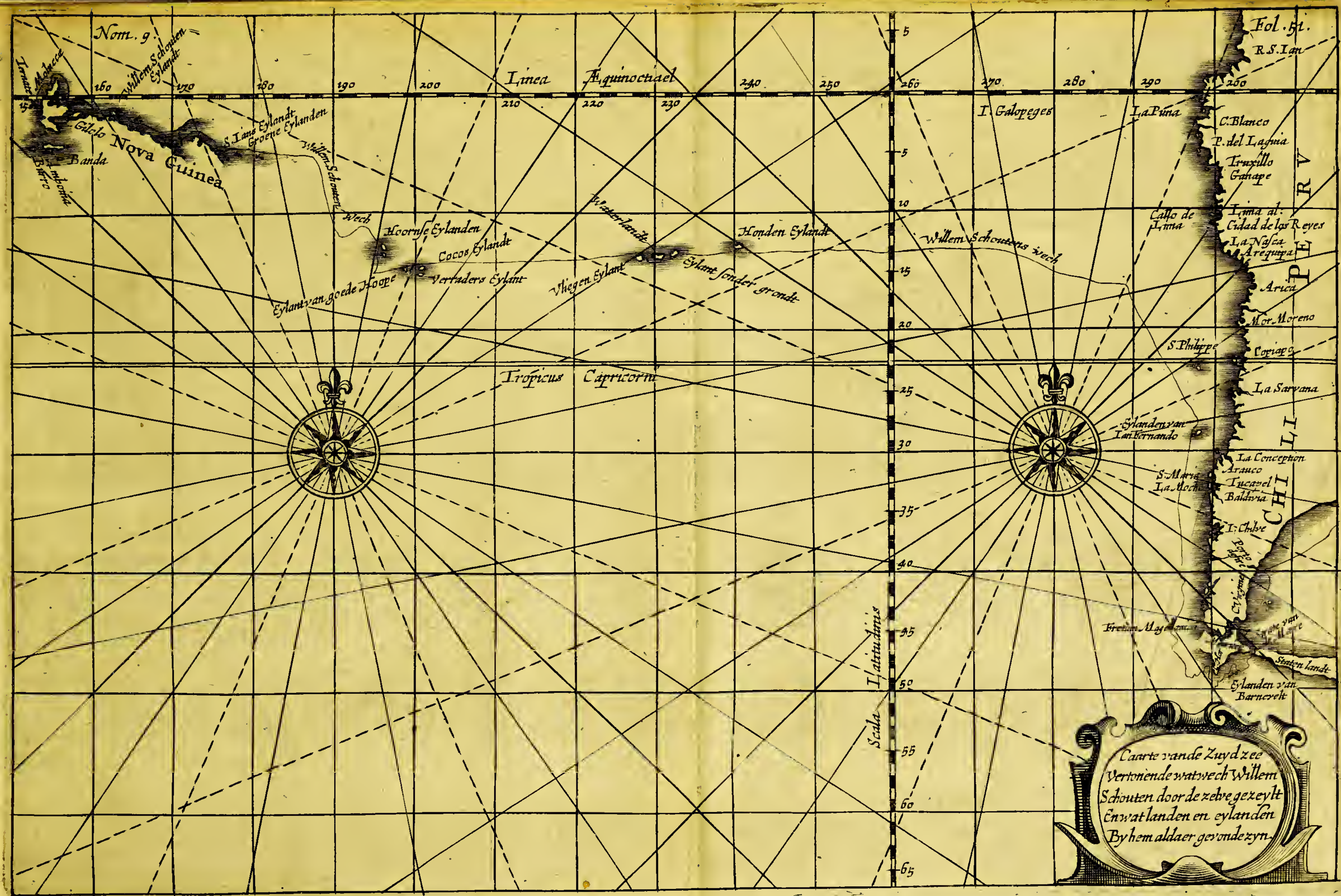
Den 6. passeerden wy Botton en Cabessecabinco, en den 7. Cabona.

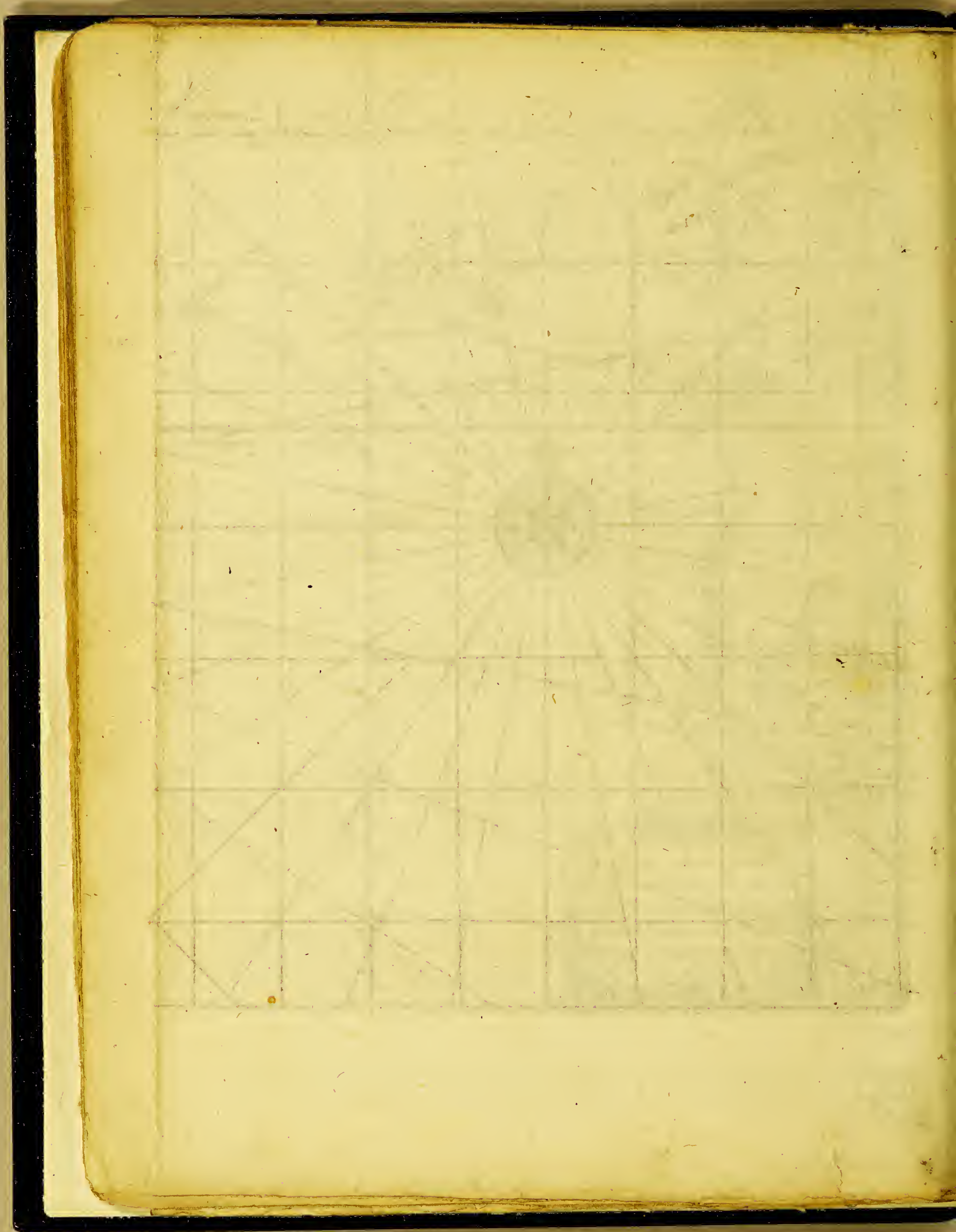
Den 8. passeerden wy de enghte van Bugarones , tusschen de zuydhoeck van Celebes, ende Desolaso deur.

Den 13. tegen den avont kregen wy het Eylant Madura in 't gesicht/en den 14. smorgens sagen wy Iava, ende zeylden dien dagh voor by Tuban.

Den 16. quamē wy des middaeghs voor Iapara daer wy 't op de rede setten/ ende vonden daer 't Schip Hollandia van Amsterdam: 't welck daer lagh om

Rijs

Fol. 51.
Nom. 9.
Willem Schouten Eylandt
Linea Æquinoctiael
R.S. Ian
Gilolo
Banda
Nova Guinea
S. Ians Eylandt
Groene Eylanden
Willem Schoutens wech
Hoornse Eylanden
Cocos Eylandt
Verraders Eylant
Eylant van goede Hoope
Waterlandt
Vliegen Eylant
Eylant sonder grondt
Honden Eylandt
Willem Schoutens wech
I. Galopeges
La Puna
C. Blanco
P. del Lagua
Truxillo
Ganape
Callo de Lima
Lima al: Cidad de los Reyes
La Nasca
Arequipa
Arica
Mor. Moreno
Copiapo
S. Philippe
La Sarvana
Eylanden van Ian Fernando
La Conception
Arauco
S. Maria
La Moch
Tucapel
Baldivia
I. Chilue
PERV
CHILI
Tropicus Capricorni
Scala Latitudinis
Fretum Magellani
Staten landt
Eylanden van Barnevelt
Caarte vande Zuydzee
Vertonende watwech Willem
Schouten door de zelve gezeylt
En wat landen en eylanden
By hem aldaer gevonde zyn.

Rijs te laden/ende in Ternate te brengen. Tot Iapara is alle eetbare ware ende lijftocht overvloedigh ende goeden koop. Wy kochten hier veel Rijs/ Arack/ vleesch ende visch/en andere victualie/daer mede wy meenden t'huys te zeylen. 1616. October.

Den 23. gingẽ wy van daer te zeyl/eñ quamen den 28. by Iacatra, daer wy t settẽ buyten de Eylanden/daer vonden wy drie Hollantsche schepen / te weten/ het schip Hoorn, den Arent ende de Trou, met drie Engelsche schepẽ. Dien volgendẽ nacht storf een van ons volck/dat was de eerste vã alle die met het groote schip de Eendracht uytgevaren waren:behalven die/warender noch 2. gestorvẽ/te wetẽ Ian Cornelisz. Schoutẽ, onse Schippers broeder in de Zuydzee by 't Honden Eylant, en een ontrent de Cust van Portugael, die waren beyde met het Jacht uytgeseylt/ soo datter tot die tijt toe van beyde schepen niet meer als drie mannen waren gestorvẽ/en hadden noch 84. levendige personen redelijck gesont.

Den 1. November ontboot de President Ian Pietersz. Koenen, onsen Schipper Willem Cornelisz. Schouten ende de Cooplupden by hem aen lant:daer komende (in presentie van zijnen Raet by hem vergadert) verklaerde hy haer uyten name en van wegen de Bewinthebbers vande Oost-Indische Compagnie/dat sy haer schip ende goet alles moesten af-staen / ende in zijn handen overleveren: eñ hoewel onse Schipper met veel reden hem daer tegen stelde/ vertoonende dat men haer groot onrecht ende ghewelt aen dede / sy mosten (als verheert zijnde) doen het gene de President begeerde/haer segghende dat hy zijnen last volghde/ en soo haer docht dat haer onrecht werde aengedaen / dat sy haer recht mochten versoecken in Hollandt / ende alsoo wert ons onse Schip ende goedt afhandigh gemaeckt. Tot het ontfangen van 't Schip met alle zijn toebehooren/werden by dẽ President gecommitteert twee Schippers/ende van de koopmanschap twee Opper-kooplupden/die dat alles by Inventaris/door onse Schipper ende Opper-koopman/wert overgelevert. Dit geschiede op maendagh den eersten November na onse reeckeninghe/maer op een dinghsdagh/ en den tweeden naer de reeckeninge van onse Landts-luyden aldaer. De oorsaeck van sulck verschil ende tijdt was dese: Alsoo wy van ons lant westwaert waren ghezeylt/ en eens met de Somme het Aertrijck hadden omghevaren/soo hadden wy een nacht ofte Sonnen ondergangh minder gehadt als sy/ ende sy luyden die uyten westen tegent oosten waren ghekomen / hadden daer deur een dagh ofte Sonnen ondergangh meerder gehadt als wy/het welck een etmael verschil maeckte: ende alsoo wy onse rekeninge van tijdt doen verlieten/ende ons ghelijck maeckten met onse andere Lants-luydẽ/soo verlorẽ wy in die weeck de dinghsdagh/springende van de maendagh tot de woensdagh/eñ haddẽ also een weeck van ses dagẽ. Novem-ber.

Ons Schip ons aldus afhandigh gemaeckt zijnde/sommighe van ons volck verhuerden haer in dienst van de Oost-Indische Compagnie / en de reste wierden op twee schepen (die na het Vaderlant souden gaen) verdeelt/te weten/ Amsterdam en Zeelandt, daer Commandeur op was Ioris van Spilberghen: De Schipper Willem Cornelisz. Schout met Iacob le Maire ginghen met noch thien mannen van ons volck/ende de voorsz. Commandeur/op 't schip Amsterdam, daer Schipper op was Ian Cornelisz. May, alias Mensch-eter: Aris Claesz. en de Stuerman Claes Pietersz. met thien andere mannen op het schip Zeelandt, daer Schipper op was Cornelis Riemlandt van Middelburgh, ende gingen t'zeyl van Bantam den 14. December.

Den 31. storf onse Opper-koopman Iacob le Maire.

1616. Ianuarius. Den 1. Januarij verloren wy 't schip Zeelandt uyt het gesicht.

Den 24. quamen wy onder het Eylandt Mauritius te rede / daer wy verversschten / ende seylden den 30. weder van daer.

Martius. Den 6. Meert passeerden wy (na onse gissinghe) de Caep, want liepen die niet in 't gesicht.

Den 31. quamen wy onder het Eylant S. Helena, daer wy weder vonden het Schip Zeelandt, dat daer eenighe dagen voor ons ghearriveert was.

Aprilis. Den 6. April / naer dat wy ons wat ververscht en van water hadden versien / ginghen wy met beyde schepen t' seyl / en sagen den 24. het Eylandt Ascension.

Den 23. saghen wy twee Schepen te loefwaert van ons / op de hooghte van een graed bezuyden de Linie / maer alsoo wy die niet en konden beseylen / vervolghden onse cours.

Den 24. smorghens waren wy de vijfdemael onder de Linie Equinoctiael, ende den 28. saghen wy de Noord-sterre / die wy in twintigh maenden niet en hadden ghesien.

Iulij. Den 1. Iulij quamen wy met het schip Amsterdam in Zeelandt / daer daeghs te voren oock ingekomen was het schip Zeelant. Hadden dese onse reyse volbracht in twee jaren en achthien dagen.

Register der figuren, die ghestelt moeten worden als hier volght.

VOCABVLAER:
Ofte Tale van de Eylanden
die VVillem Cornelisz. Schouten inde Zuydt-Zee aenghedaen of besocht heeft.

Tale vande Eylanden Salomonis.

EEn.	Tacij, oft Taci.
Twee.	Loua, of loa.
Drie.	Tolou.
Vier.	Fa: daer is: 4. D'fa.
Vijf.	Lima.
Ses.	Houw.
Thien.	Ougefoula.
Comt aen boort.	Nutifoy.
Gaet wegh.	Fanou.
Vechten/ slaen.	Backela.
Een Vrouwe.	Herri.
Een Vercken.	Wacka.
Hoen of kiecken.	Omo.
De wint.	Augin.
Visch.	Ica.
Een Vischriet.	Eca.
Cocos-noten.	Alieuw.
Banannas.	Wafoudgy.
Obos of oubes-wortel.	Oufij, Oubi.
Geeft my mijn obos.	Toma may oufi.
Sieck.	Matalj.
Jonge Cocos.	D'mauta.
Coralen.	Lickasoa, of acachoa
Een Spijcker.	Hakoubea.
Yser.	Hequij.
Visbouck.	Matau.
Overste.	Latou.
Aen landt.	Ajouta, of ajouda.
Goet yser.	Moaij.
Jaa.	Da of ijto.
Wegh: door.	Alick-wi.
Een Wortel soo ghenaemt / Rietachtigh/ gemerbelt op die bast.	Acoua.

Tale van het Cocos-Eylandt.

Sonne.	La.
Mane.	Maffina.
Sterren.	Fittou.
Ooghen.	Matta.
Ooren.	Talinga.
Tonghe.	Alello.
Lippen.	Lamotou.
Wangen.	Calafou.
Strot of Keel.	Oua.
Borsten.	Chou.
'T herte.	Fatta.
Mondt.	Coloij.
Neus.	Esou.
Baert.	Talaffa.
Tanden.	Nyfo of lyfo.
'T hayr van't Hooft.	Ouroucq; , ourou.
Beenen.	Waaij,
Handt en vingers.	Fatinga. lima.
Nagelen.	Maij ninia,
Buyck.	Tinay.
Rugge.	Toua.
Schouders.	Touauma.
De billen.	Mouri.
Een jongen.	Tama.
Dochter.	Toubou.
Vrouwe.	Farri.
Slaapen.	Mooij.
Dansen.	Pipi.
Een Huys of Hutte.	Fare.
Steen.	Fattou.
Boom.	Talie, of taliei.
Hout.	Lachaai.
Yser.	Hackoumea.
Cralen.	Casoa.
Een Schip.	Wacha.
Vercken.	Pouacca.

Een Haen.	Moa.
Water.	Waij.
Een Vinne.	Oufa.
Regen.	Oua.
Een Byl of Hamer.	Tocki,gelsij.
Aerde.	Kille.
Koper.	Tatto.
Sit-stoel.	Noffoa.
Een Panneken.	Chienga.
Elpenbeen.	Tatta.
Suyden.	Massele.
Steecken met een Mes.	Tuamo.
Een Kleedt.	Cafou.
Een Matjen.	D'fau.
Cocos-olie.	D'lolo.
Een Bergh.	Maoucha.
Wegh-seylen.	Foulau.
Eet/ oft/eet-op.	Tacki,nacki.
Haal-op.	Foudij.
Banannas.	Fouti.
Obes-wortelen.	Oufi.
Water.	Waij.
Olie.	Lolo.
Kees.	Poulaca.
Een Scheer.	Epouri.
Een vinger-rinck.	Mamnia.
Een Trommel.	Naffa.
Een Roer.	Leaij tismogel neluij.
Een Vedel.	Waijfogi.
Een Mes.	Fassi.
Brant-spiegeltjen.	Lessi iloa.
Cocos-bladers.	Aes Cisaro.
Cocos-water.	Wacki.
Suycker.	Lolo.
Bast van Cocos.	Pourou.
Een seker vrucht.	Falafola.
Paerlemoeder.	Tiffa, of Teffa.
Een Belle.	Taula.
Caneel.	Kaij.
Een Touwetje.	Waffauw.
Het vyer.	Oumou.
Een/	Taci,
Twee/	Loua,
Drie/	Tolou.
Vier/	Fa,
Vyf/	Lima.
Ses/	Houno.
Seven/	Fitou.
Acht/	Walou.
Neghen/	Ywou.
Thien.	Ongefoula.
Sy konden niet hoogher als thien tellen / wy leerden haer tot hondert tellen/met haer tellinge.	
Elf/	Ongefoula taci.
Twaelf.	Ongefoula loua.

Dit/ of/ Hier.	Equi.
Jonck.	Manta.
Laet het my sien.	Matta may.
Daer is niet.	Neay,of Eay.
Neen.	Eai.
Jae.	Yio,of Yjouw.
Duyve.	Loupe.
Daer is niet meer.	Eeuw.
Sanck.	Adoua.
Een teken van willekom en adieu.	Lolle.
Haer pickeersel op 't lijf.	Tetau.
Grillen in 't dansen.	Mon.
Een Beest met hoornen.	Nifo.
Suycker.	Lolo.
Kleyn Obos.	Talo.
Vã Pampier geschilderde Kleetjens.	Keasiva.
Eẽ Os met hoornens.	Wagga,wagga bou.
Een wortel die sy kauwen / en haer dranck af maken.	Acava: Atova, Cava.
Een Schip.	Wacha.
De namen van twee Ostagiers/ wesende Edel-lieden.	Tamay: en Fosa.
Tou / van bast / daer sy haer kleetjes mede binden om 't lijf.	Caffa.
Arm-ringhen.	Tauwa pou.
Vinger.	Fatinga,

Een groen fruyt ſappigh.	Lolou.
Ons Broodt.	Maſi.
Lever.	Adde.
Verckens-lever.	Adde puacca.
De Coningh.	Ariki.
Latou, of latau.	Overſte.

Tale oft ſprake van de Cuſte van Guinea Nova.

De Coninck.	Latieuw.
Cocos-Noten.	Lamas.
Een Hinne.	Coocq.
Een Vercken.	Tembor.
Bannanas.	Tachouner.
Hoenders Eyeren.	Paſima Coo.
Water.	Dan oft Daan.
Viſch.	Hiſſou.
Crabbekens.	Corre cor.
Betel of Spriȷ̈bladē.	Nomboug Po.
Pinangh.	Bou.
Kalck.	Camban.
Olie.	Poom.
Cralen.	Poutai.
Yſer.	Herees.
Een Mes.	Coot.
Rottangh.	Bouo.
'T hooft.	Ea.
Neuſe.	Niſſon.
Ooren.	Talingan.
Tanden.	Y ſang.
Voor-hooft.	Poſſon Arongh.
Hayr.	Nihouge.
Hant.	Limangh.
Voeten.	Kekeijn.
Borſten.	Sou ſou.
Armen.	Pong liman.
Tonghe.	Hermangh.
Lippen.	Tabaing vouling.
Schouders.	Haliyug.
Buyck.	Balang.
Rugge.	Baheing.
Vinger.	Cateling liman.
Billen.	Poutong.
Slapen.	Heim.
Baert.	Incam beſſer.
Eten.	Nam Nam.
Drincken.	Anda.
Kaken of Wanghen.	Paring.
Strot of Kele.	Con Con Hangh.
Riet.	Daan.
Een Stoel.	Sou.
Steenen.	Coore.
Vuyr.	Eef.
Lant: aen lant.	Behoul.
Vishouck.	Iaoul.
Paerlemoeder.	Corron Tanborin.
Sonne.	Naas.
Mane.	Calangh.
Sterren.	Maemetia.
Knodſe van hout.	Hereris.
Tiſſer of tartarughe.	Foun.
De Ringhen die ſy door de Neuſe dragen/van been.	Iaoull.
Oliphants tant.	Tembron bis.
Touwetjes/ of Lijntjes.	Calcaloun.
De Zee.	Taas.
Houte Sweerden.	Seel.
Aerde/of roode Aerde	Taar.
Sant.	Coon.
Regen.	Ous.
Een ſlinger.	Gimmio Halla.
Eē Spiets van hout.	Mareet.
Een Aſſagay.	Houyan.
De Veeren aen d'Aſſegay.	Tounſiet.
Menſchen-bloedt.	Daar aug.
Verckens-bloedt.	Daar de rembos.
Mutſen/die ſy dragē.	Nandikea.
Een Canoa.	Takoup.
Koenen of ſcheppen	Gemoe Haloes.
't Gheberghte.	Faſſer.
Ten iſſet niet.	Capte andeſingim ne aij.

1.	Een.	1.	Tika.
2.	Twee.	2.	Roa.
3.	Drie.	3.	Tola.
4.	Vier.	4.	Fatta.
5.	Vijf.	5.	Lima of liman.

6. Ses.	6. Wamma.
7. Seven.	7. Fita.
8. Acht.	8. Wala.
9. Neghen.	9. Siwa.
10. Thien.	10. Sangafoula.
Een Vrucht als een kleyn Cuſi.	Loongh.
Wachten.	Attingam.
Een naem van een gevangen man.	Tahar lieuw.
Ick en kent niet.	Kim kabbeling lougtee.

Sprake van 't Eylant Moyſes.

Ja.	Liu.
Onberept hout.	Sagu.
Broodt.	Pouhonnori.
Schouders.	Carracetreram.
Borſten.	Sou ſou.
Knien.	Pou hanking.
Ooghe.	Matranga.
Laet ſien.	Matta may.
Strot of Kele.	Comieconnon.
Tonghe.	Caramme.
Baert.	Parre wourou.
Neuſe.	Wanſrugo.
Bananas.	Hiwoundi, Taboun.
't Sal hier komen terſtondt.	Kirrekir.
Vercken.	Cambour.
Cocos.	Lamas.
Wy.	Tata.
Alep.	Wacht of terſtondt.
1. Een/	1. Kaou,
2. Twee/	2. Roa,
3. Drie/	3. Tolou,
4. Vier/	4. Wati,
5. Vijf/	5. Rima,
6. Ses/	6. Eno,
7. Seven/	7. Wijtſou,
8. Acht/	8. Ejalou,
9. Neghen/	9. Siwa,
10. Thien.	10. Sangapoulo.

Een Henne.	Mitoa.
Knodſe.	Micoura.
Yſer.	Maſirim.

Spraecke van 't Eylant Moo, op twee graden: daer de Flitzen waren.

Cocos.	Lieu.
Bannannas.	Tandani.
Vercken.	Paro.
Water.	Nanou.
Gember.	Raaij.
Viſch.	Ani.
Mes.	Koijma.
Hondt.	Aroue.
Cralen.	Saſſera.
Cam van Been.	Marmauw.
Spijcker of Yſer.	Bee.
Broodt.	Sagu.
Broodt in koecken ghebacken.	Soome.
Cleedjens van de Vrouwen.	Maije.
Arm-banden.	Sabre.
Handt-boghe.	Partina.
Pijlen.	Bare.
Slapen.	Moune.
Viſch-ſchieten.	Tine anij.
Verckens-tant.	Sona.
Een vier-voetigh gediert.	Pari-wou.
Sonne.	Arduio.
Vijff.	Weer-faut.
Heel witte Voghel.	Mavi: kacketoua.
Een gheele Wortel als Curruma.	Aou.
Witte Coralen.	Saſſera poute.
Niet / niet / Neen/ neen.	Taop, Taop.
Wegh van hier.	Hoïjda.
Een ſeecker Eylant.	Arti.

Tot HOORN,

Gedruckt by Iſaac Willemſz, Boeck-drucker/op 't Noort in 't Schrijf-boeck/Anno 1648.

